

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШІНСЬКОГО**

**КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА
СПОРТИВНИХ ДИСЦИПЛІН**

Башавець Н. А.

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Навчальний посібник

Одеса 2026

УДК: 378:37.016:796(075.8)

Рекомендовано вченою радою Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 10 від 26 лютого 2026 року)

Рецензенти:

Онищук Світлана Олександрівна

Кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»;

Панасюк Ірина Вячеславівна

Кандидат педагогічних наук, доцент, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Одеський торговельно-економічний фаховий коледж

БЗЗ Башавець Н. А. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти: навчальний посібник для студентів спеціальності А4 Середня освіта, предметної спеціальності А 4.11 Середня освіта (Фізична культура) другого (магістерського) рівня вищої освіти. Університет Ушинського. Одеса, 2026. 174 с.

Навчальний посібник з дисципліни «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти» містить лекційний матеріал, плани та завдання до практичних занять, завдання для самостійної роботи, приблизну тематику індивідуального навчально-дослідного завдання, питання для самоконтролю, питання до іспиту з дисципліни, термінологічний словник, додатки, рекомендовану літературу.

Посібник рекомендований викладачам закладів вищої освіти, студентам закладів вищої освіти фізкультурного профілю та фахівцям, які здійснюють викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Лекційний матеріал	
Тема 1-2. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін як педагогічна наука. Дидактичні основи педагогічного процесу.....	10
<i>Питання для самоконтролю</i>	23
Тема 3 Роль кафедри в управлінні навчальним процесом	25
<i>Питання для самоконтролю</i>	34
Тема 4. Методичні основи викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти	36
<i>Питання для самоконтролю</i>	66
Тема 5. Особливості викладання спортивно-педагогічних дисциплін різної спеціалізації у закладах вищої освіти	69
<i>Питання для самоконтролю</i>	91
Тема 6. Організація практичної підготовки майбутніх фахівців	
Самостійна робота студентів	94
<i>Питання для самоконтролю</i>	104
Тести з перевірки знань та рефлексії.....	108
Практичні заняття.....	116
Ситуаційні (кейс-) завдання до практичних занять.....	127
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	127
Питання до іспиту з дисципліни.....	129
Словник термінів з навчальної дисципліни «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти».....	134
Список використаних джерел.....	149
Додаток А.....	155
Додаток Б.....	168
Додаток В.....	170
Додаток Г.....	172

ВСТУП

Значущість якісної підготовки викладача закладу вищої освіти визначається вимогами та очікуваннями громадянського суспільства, першорядними серед яких є формування у підростаючого покоління загальнолюдських цінностей, забезпечення фізичного й психічного здоров'я населення, досягнення кожною особистістю всебічної досконалості та гармонізації її духовних і фізичних сил. У теперішніх умовах суспільно-економічного розвитку суспільства, його духовно-культурного стану висококваліфікований та конкурентоспроможний фахівець цього профілю розглядається як особистість з розвивальними соціокультурними й гуманними настановами, який спроможний не тільки ефективно розв'язувати професійні завдання, а й забезпечити перетворення процесу фізичного виховання та спортивної підготовки у саморозвиток, самовиховання й самоосвіту.

Важливою й незамінною складовою підготовки зазначеного фахівця є система спортивно-педагогічних дисциплін (СПД), зміст та спрямованість яких повною мірою відповідає майбутній професійно-педагогічній діяльності.

СПД уможливають формування професійних компетенцій фахівця, дозволяють здійснювати цілеспрямовану методичну підготовку, забезпечують трансформацію теоретико-методичних положень у практичну площину. Їх особливість обумовлена наявністю і реалізацією рухового компонента професійної підготовки, що не властиво іншим дисциплінам навчального плану.

Значення навчальної дисципліни «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти» визначається ефективністю застосування спортивних ігор, гімнастики, легкої атлетики, плавання, одноборств, фітнесу, туризму та інших видів спорту і рухової діяльності як провідних та дієвих засобів для всебічного й гармонійного розвитку особистості, можливостями широкого використання їх педагогічного потенціалу у різних ланках системи фізичного виховання та спорту. Він дозволяє цілеспрямовано готувати майбутнього викладача до виконання

викладацької, науково-методичної, виховної, управлінської, фізкультурно-спортивної, соціально-педагогічної, оздоровчо-рекреативної, корекційно-розвивальної та культурно-просвітницької роботи у закладі вищої освіти. Ця обов'язкова дисципліна навчального плану значною мірою обумовлює якість практичної підготовки студентів до майбутньої професійно-педагогічної діяльності у закладі вищої освіти і забезпечує наступність та послідовність навчально-виховного процесу, що здійснюється в процесі вивчення СПД.

Мета навчальної дисципліни «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти»: надання здобувачам вищої освіти знань й умінь, пов'язаних з методикою викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти, забезпечення педагогічної підготовки науково-педагогічних кадрів фізичної культури для закладів вищої освіти. Дисципліна передбачена для студентів 1 курсу спеціальності А4 Середня освіта, предметної спеціальності А 4.11 Середня освіта (Фізична культура) другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Сформувати мотивацію щодо використання набутих знань у професійній діяльності.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти» здобувачі мають опанувати знання з навчальних дисциплін: «Сучасні проблеми фізичної культури», «Педагогіка та психологія у закладах освіти».

Дозвіл на використання ШІ: здобувачам вищої освіти дозволено використання генеративних інструментів штучного інтелекту (ШІ) для виконання письмових робіт, наукових досліджень та інших завдань. Однак робота повинна містити оригінальні висновки, аналіз та критичне осмислення.

Можливість перезарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті Мета: Ця можливість надається для сприяння індивідуальним освітнім траєкторіям, визнання попереднього досвіду та

досягнень здобувачів, а також для оптимізації їхнього навчального навантаження.

Очікувані програмні результати навчання

ПРН 03. Визначає свою роль і завдання при реалізації заходів відповідно до спеціальності, здійснює керівництво практичною підготовкою здобувачів вищої освіти

ПРН 14. Розробляє, удосконалює навчально-методичні матеріали, володіє сучасними й ефективними методиками і технологіями навчання для ефективного формування у здобувачів освіти грамотності з фаху, розвитку рухових умінь, навичок та фізичних якостей.

ПРН 15. Демонструє уміння організовувати освітній процес з фізичного виховання у закладах освіти, проводити навчальні заняття, позанавчальну роботу, спортивно-масову, рекреаційно-оздоровчу, здоров'язбережувальну діяльність.

ПРН 16. Демонструє знання і уміння планування, проектування освітнього процесу з фізичної культури, прогнозування його результатів, обирає форми і методи навчання з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних та національних традицій та відповідно до сучасних освітніх тенденцій.

ПРН 17. Здійснює зворотній зв'язок, об'єктивно оцінює, само та взаємооцінює й аналізує результати навчання та модифікує навчальну діяльність з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

ПРН 18. Демонструє уміння консультивати здобувачів освіти, формувати знання, уміння, навички, переконання та ціннісні ставлення, необхідні для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності, володіє вміннями будувати комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства.

Очікувані результати вивчення дисципліни

знати:

- специфіку викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти;
- загальнодидактичні принципи навчання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти;
- традиційні та нетрадиційні методи;
- форми навчання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти;
- особливості проблемного навчання спортивно-педагогічних дисциплін;
- види самостійної роботи у закладах вищої освіти;
- форми контролю за навчальним процесом, консультування у закладах вищої освіти;
- способи активізації навчального процесу у закладах вищої освіти.

уміти:

- Визначати свою роль і завдання при реалізації заходів відповідно до спеціальності, здійснює керівництво практичною підготовкою здобувачів вищої освіти
- Розробляти, удосконалювати навчально-методичні матеріали, володіти сучасними й ефективними методиками і технологіями навчання для ефективного формування у здобувачів освіти грамотності з фаху, розвитку рухових умінь, навичок та фізичних якостей.
- Організовувати освітній процес з фізичного виховання у закладах освіти, проводити навчальні заняття, позанавчальну роботу, спортивно-масову, рекреаційно-оздоровчу, здоров'язбережувальну діяльність.
- Демонструвати знання і уміння планування, проектування освітнього процесу з фізичної культури, прогнозування його результатів, обирає форми і методи навчання з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних та національних традицій та відповідно до сучасних освітніх тенденцій.

- Здійснювати зворотній зв'язок, об'єктивно оцінювати, само та взаємооцінювати й аналізувати результати навчання та модифікувати навчальну діяльність з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.
- Консультувати здобувачів освіти, формувати знання, уміння, навички, переконання та ціннісні ставлення, необхідні для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності, володіє вміннями будувати комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства.

Здобувачі, які використовують ШІ для допомоги у виконанні завдань, зобов'язані:

- у передмові зазначити факт використання ШІ у роботі.
- пояснити як саме ШІ допоміг у створенні тексту (генерація ідей, перевірка фактів, формулювання висновків).
- пояснити, які частини тексту були створені за допомогою ШІ і в яких аспектах внесено власні корективи.

Процедура визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті Перезарахуванню підлягають лише ті результати навчання (знання, вміння), які відповідають програмним результатам навчання або змісту навчальних тем дисципліни «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти».

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Загальні компетентності:

- ЗК 01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 02. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК 04. Здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним.
- ЗК 05. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) та ухвалювати обґрунтовані рішення.

ЗК 08. Здатність до міжособистісної взаємодії.

Спеціальні компетентності:

СК 10. Здатність розробляти, удосконалювати навчально-методичні матеріали, використовувати сучасні й ефективні методики і технології навчання для формування у здобувачів освіти грамотності з фаху, розвитку рухових умінь, навичок і фізичних якостей.

СК 11. Здатність організовувати освітній процес з фізичного виховання у закладах освіти, проводити навчальні заняття, позанавчальну роботу, реалізовувати спортивно-масову та рекреаційно-оздоровчу, здоров'язбережувальну діяльність.

СК 12. Здатність планувати та проєктувати освітній процес з фізичної культури з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних та національних традицій і відповідно до сучасних освітніх тенденцій та прогнозувати його результати.

СК 13. Здатність до здійснення зворотного зв'язку, об'єктивного оцінювання, само та взаємооцінювання й аналізу результатів навчання та модифікування навчальної діяльності з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

СК 14. Здатність консультувати здобувачів освіти, формувати знання, уміння, навички, переконання та ціннісні ставлення, необхідні для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності, будувати комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства.

СК 17. Здатність визначати свою роль і завдання при реалізації заходів відповідно до спеціальності, здійснювати керівництво практичною підготовкою здобувачів вищої освіти.

ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

ТЕМА 1-2. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЯК ПЕДАГОГІЧНА НАУКА. ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ.

Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін є складовою педагогічної науки, що вивчає закономірності, принципи, методи, форми та засоби навчання і виховання у сфері фізичної культури і спорту. Вона забезпечує науково обґрунтовану підготовку майбутніх викладачів до професійної діяльності в закладах вищої освіти.

Предмет дисципліни – процес навчання і виховання у спортивно-педагогічних дисциплінах, а також методи і технології формування професійних компетентностей майбутніх викладачів до професійної діяльності в закладах вищої освіти.

Мета дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти системи наукових знань, практичних умінь і навичок з методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін, необхідних для ефективної професійної діяльності.

Завдання дисципліни: розкрити теоретичні засади методики викладання як педагогічної науки; сформувати розуміння закономірностей і принципів навчання у сфері фізичної культури і спорту; навчити застосовувати сучасні методи, форми та засоби навчання; розвинути здатність до аналізу, планування та організації освітнього процесу; сформувати готовність до інноваційної та науково-методичної діяльності тощо.

Актуальність курсу зумовлена сучасними вимогами до якості підготовки викладачів закладу вищої освіти, орієнтацією освіти на компетентнісний підхід, інтеграцію теорії і практики, впровадження інноваційних педагогічних технологій.

Структура курсу включає: теоретичний блок (лекції); практичний блок (практичні заняття); самостійну роботу студентів; контрольні заходи (модульний та підсумковий контроль).

Навчально-методичне забезпечення охоплює робочу програму дисципліни, силабус, навчальні та навчально-методичні посібники, електронні ресурси, методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи.

Інтеграція як специфічна й визначальна риса навчальної дисципліни. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін має інтегративний характер, оскільки поєднує знання з педагогіки, психології, теорії і методики фізичного виховання, анатомії, фізіології, біомеханіки, основи наукових досліджень, менеджменту спорту тощо. Інтеграція забезпечує: цілісне бачення професійної діяльності; поєднання теоретичних знань і практичного досвіду; формування міждисциплінарних компетентностей.

Взаємозв'язок проявляється у використанні спільного понятійного апарату, методів дослідження та практичних підходів до організації навчально-тренувального процесу.

Науково-методичними засадами курсу є: системний і компетентнісний підходи; принципи науковості, доступності, послідовності та практичної спрямованості; використання сучасних педагогічних технологій (інтерактивне навчання, цифрові ресурси, проєктна діяльність); орієнтація на професійні стандарти і вимоги ринку праці.

До навчально-методичного комплексу входять: робоча програма дисципліни; силабус; конспекти лекцій; методичні рекомендації до практичних занять; завдання для самостійної роботи; критерії та засоби оцінювання навчальних досягнень; електронний курс (платформа дистанційного навчання).

У процесі вивчення курсу формуються: вищезазначені загальні та спеціальні компетенції.

Спортивно-педагогічні дисципліни сприяють: розвитку фізичних, інтелектуальних і особистісних якостей студентів; формуванню ціннісного

ставлення до здорового способу життя; вихованню професійної етики та відповідальності; усвідомленню майбутньої професії та мотивації до педагогічної діяльності.

Викладач спортивно-педагогічних дисциплін виконує такі завдання: організація та проведення навчальних і спортивно-масових заходів; керівництво педагогічною та виробничою практикою студентів; консультування та методичний супровід здобувачів вищої освіти; формування готовності до самостійної професійної діяльності.

Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін як педагогічна наука забезпечує науково обґрунтовану підготовку майбутніх фахівців, інтегрує знання з різних галузей та сприяє формуванню професійних компетентностей, необхідних для ефективної діяльності у сфері фізичної культури і спорту.

В основі підготовки педагогічних кадрів вищої освіти лежать теоретичні і практичні основи педагогіки. Слово «педагогіка» грецького походження («*paidos*» – діти, «*agos*» – веду), буквальный переклад – дітоведення. Педагогом у Стародавній Греції називали раба, якому доручали супроводжувати дітей свого господаря до школи (нести їх речі). Надалі педагогічна діяльність стала професією. Педагогікою називають науку, що вивчає закономірності, принципи, форми і методи процесу виховання і навчання людини.

Педагогіка як наука розвивається в тісному взаємозв'язку з іншими науками: філософією, соціологією, психологією, кібернетикою, етикою, естетикою, менеджментом. За словами А. С. Макаренка, «... педагогіка є сама діалектична, рухлива, сама складна і різноманітна наука». Педагогіка пройшла довгий шлях розвитку:

- донауковий етап (накопичення знань у формі народної мудрості, придбаної емпіричним досвідом);
- виникнення теоретичних концепцій виховання і освіти (на рівні філософських ідей);

– розвиток науки як системи (із XVII ст.). Велика заслуга в становленні педагогіки як науки належить чеському педагогу і філософу-гуманісту Я. А. Коменському (1592–1670).

Теоретичною основою педагогіки є теорія наукового пізнання, психологічна теорія діяльності, концепція управління навчально-пізнавальною діяльністю, психолого-педагогічні концепції засвоєння знань, теорія систем та управління складними процесами, які знайшли відображення в працях психологів та педагогів: С. І. Архангельського, Ю. К. Бабанського, В. П. Беспалька, П. Я. Гальперіна, В. М. Глушкова, П. Ф. Каптерєва, Я. А. Коменського, О. М. Леонтєва, А. Я. Лернера, В. Я. Ляудіс, А. С. Макаренка, А. Маслоу, С. Л. Рубінштейна, Г. С. Сковороди, В. О. Сухомлинського, Н. Ф. Талізінної, К. Д. Ушинського, В. Ф. Шаталова, П. А. Юцявічене, В. О. Якуніна та інших вчених. В основі педагогічної науки лежать виховання, навчання й освіта. Виховання – це передача й організація засвоєння накопиченого людством соціально-історичного досвіду. Навчання – це сам процес засвоєння індивідумом соціального досвіду, накопиченого людством. Освіта – це процес і результат засвоєння індивідумом соціального досвіду, досягнення ним визначеного освітнього рівня.

Таким чином, предметом педагогіки виступають закономірності, принципи організації процесу виховання і навчання, що передбачає визначення цілей, змісту, методів, форм, способів залучення індивіда до оволодіння соціальним досвідом людства, його культурними цінностями з метою забезпечення позитивних змін у формуванні й розвитку особистості.

Рішення приведених вище завдань неможливе без застосування системного підходу, який розглядає всі елементи педагогічної системи у взаємозв'язку, цілісності і еволюційному розвитку.

В. П. Беспалько виділяє такі основні елементи, що створюють педагогічну систему: 1) цілі навчання; 2) зміст навчання; 3) форми, методи і способи навчання; 4) педагоги чи опосередковуючі їх педагогічну діяльність

технічні засоби навчання; 5) студенти; 6) принципи навчання; 7) дидактичні процеси.

Всі ці елементи взаємопов'язані і обертаються навколо дидактичних процесів, які постійно відображають динамічний стан розвитку і взаємовідносин між викладачем і студентами. Сама педагогічна система постійно знаходиться під впливом соціального середовища як системи, являючись однією з її підсистем. Тому залежно від того, який елемент педагогічної системи в конкретний момент зазнає безпосереднього впливу соціального середовища, відбувається перебудова і адаптація не лише даного системного елемента, а й інших елементів системи.

Наприклад, широкий розвиток підприємництва і бізнесу в ХХ ст. потребував від систем освіти підготовки висококваліфікованих менеджерів, що здатні працювати самостійно, активно і творчо. При цьому соціальне замовлення торкнулося не лише змін цілей і змісту навчання, а й інших елементів: удосконалення форм і методів навчання, підвищення рівня кваліфікації педагогічного персоналу тощо.

Ядром педагогіки, її основним елементом є дидактика – загальна теорія освіти і навчання, що досліджує закономірності пізнавальної діяльності і відповідає на питання: «Для чого учити?»; «Як вчити?»; «Де вчити?»; «Чому вчити?»; «За якими організаційними формами?» тощо.

Дидактика розглядає загальні положення і закономірності, властиві навчанню всім предметам. Дидактика – це ядро, що поєднує всі предметні методики. Я. А. Коменський не випадково назвав дидактику великою, оскільки вона дозволяє учити «усіх всьому».

Наприклад, навчання кадрів – одне з головних завдань керівника будь-якого навчального закладу незалежно від специфіки, оскільки від рівня підготовки його працівників залежить ефективність виконуваної професійної діяльності.

Термін дидактика походить від грецьких слів: «didactios» – повчаючий і «idasko» – вивчаючий. Вважається, що термін «дидактика» був запроваджений

у 1613 р. німецьким мовознавцем і педагогом Вольфгангом Ратке (1571–1635). А першою фундаментальною працею з теорії навчання є «Велика дидактика» Яна Амоса Коменського, написана ним у 1632 р. й опублікована в 1657 р. Як розділ педагогіки дидактика в сучасних умовах здобуває риси самостійної наукової дисципліни. Саме завдяки підвищенню якості освіти, наприклад, Японія за післявоєнний період збільшила обсяг промислового виробництва у 25 разів і приступила нині до здійснення мети про вищу освіту кожного громадянина. За 12 років у Японії одержують такий обсяг знань, який у США за 16 років. Головне для цієї країни – сформувати навички завзятої навчальної праці, уміння інтенсивно працювати й навчатися протягом усього професійного життя, зберігаючи при цьому вірність своїй організації.

Предметом дидактики є процес освіти і навчання. Дидактика розкриває сутність ланцюжка таких наукових понять: мета, завдання, закони, закономірності, принципи, зміст, методи, форми, засоби, прийоми в навчальному процесі. Мета – це ідеальне уявлення, запрограмоване передбачення результату освіти. Закон – внутрішні, стійкі повторювані об'єктивні зв'язки між компонентами навчально-виховного процесу.

Наприклад: – закон відповідності меті освіти характеру, рівню і тенденціям суспільного розвитку; – закон відповідності змісту навчання його меті; – закон відповідності змісту навчання засобам його реалізації; – закон цілісності і єдності педагогічного процесу; – закон виховного і розвивального характеру навчання.

Закономірності процесу навчання – це послідовні прояви дії того чи іншого педагогічного закону. Вони виражають стійкі повторювані взаємозв'язки між визначеними явищами, наприклад: – навчання – активний процес; – тільки знання, які застосовуються на практиці, залишаються у пам'яті; – зв'язок і взаємодія в навчальному процесі студента і досліджуваного об'єкта; – навички формуються в процесі тренування; – міцність знань забезпечується при прямому і відстроченому повторенні; – процес навчання зумовлюється потребами суспільства в різнобічному розвитку особистості.

Принципи навчання – це вихідні положення про способи досягнення цілей з урахуванням законів і закономірностей навчально-виховного процесу. Наприклад: – оптимальний рівень труднощів; – провідна роль теоретичних знань; – зв'язок теорії з практикою (студенти повинні вміти і мати можливість застосувати отримані знання на практиці); – оптимальний темп вивчення матеріалу; – виховний характер навчання (виховується, насамперед, культура творчої праці); – систематичність і послідовність (зв'язок між предметами з урахуванням закономірностей у кожній частині курсу, у кожному предметі); – наочність навчання («золоте» правило дидактики); – відповідність змісту освіти методам навчання й особливостям студентів); – індивідуальний підхід до студентів в умовах колективної роботи (створення відповідних індивідуальних умов ефективної навчально-творчої діяльності). Індивідуалізацію навчання розуміють у контексті таких визначень: – організація навчального процесу, за якої вибір способів, темпу навчання здійснюється з урахуванням рівня розвитку здібностей студентів до навчання; – система виховних і дидактичних заходів, що відповідають цілі діяльності і пізнавальним можливостям студентів; – зміна методів навчання, коригування мети навчання, критеріїв визначення рівня успішності; – удосконалення самостійної роботи студентів відповідно до індивідуальних здібностей тощо.

Дидактичні основи педагогічного процесу у закладі вищої освіти становлять теоретичний фундамент професійної діяльності викладача. Дидактика як галузь педагогічної науки вивчає закономірності навчання, принципи, зміст, методи, форми й засоби організації освітнього процесу у закладах вищої освіти (ЗВО). Для спортивно-педагогічних дисциплін дидактика має особливе значення, оскільки поєднує інтелектуальний, фізичний та особистісний розвиток здобувачів освіти.

Дидактика вищої освіти – це розділ педагогіки, що досліджує теорію навчання у закладах вищої освіти, закономірності підготовки фахівців, особливості взаємодії викладача і студента, а також шляхи підвищення ефективності освітнього процесу.

Об'єктом дидактики вищої школи є освітній процес у ЗВО, а предметом – закономірності, принципи, методи та форми навчання студентів.

Становлення дидактики пов'язане з іменами видатних педагогів: Я.А. Коменський – обґрунтував класичні принципи навчання (наочність, систематичність, доступність); Й. Герbart – розробив теорію формальних ступенів навчання; К. Ушинський – наголошував на зв'язку навчання з національною культурою та психологією особистості; В. Сухомлинський – підкреслював гуманістичний і виховний характер навчання.

У XX–XXI століттях дидактика вищої освіти розвивається в умовах масовізації освіти, інформатизації, інтеграції у європейський освітній простір, впровадження компетентнісного та студентоцентрованого підходів.

Сучасна дидактика орієнтована на: активну позицію студента в навчанні; поєднання аудиторної і самостійної роботи; використання інтерактивних, цифрових та дистанційних технологій; формування професійних і загальних компетентностей.

Закономірності процесу навчання у закладах вищої освіти – це об'єктивні, стійкі зв'язки між компонентами освітнього процесу, які визначають його перебіг та результати.

Основні закономірності навчання у ЗВО.

Соціальна зумовленість навчання – цілі, зміст і результати навчання визначаються потребами суспільства, науки і ринку праці.

Єдність навчання, виховання і розвитку – у процесі навчання формуються не лише знання й уміння, а й цінності, світогляд, особистісні якості.

Взаємозалежність діяльності викладача і студента – ефективність навчання залежить від педагогічної майстерності викладача та активності студента.

Залежність результатів навчання від мотивації – навчальна мотивація є ключовим чинником успішного засвоєння знань.

Поєднання теорії і практики – особливо важлива закономірність для спортивно-педагогічних дисциплін.

Існує певна специфіка закономірностей у спортивно-педагогічних дисциплінах. У галузі фізичної культури і спорту закономірності навчання проявляються через: необхідність урахування вікових, фізичних і психофізіологічних особливостей студентів; поєднання навчального і тренувального процесів; домінування діяльнісного та практико-орієнтованого підходів.

Основні принципи навчання у закладах вищої освіти – це основоположні вимоги до організації та реалізації освітнього процесу, що впливають із закономірностей навчання.

Загальнодидактичні принципи.

Принцип науковості – навчальний матеріал має відповідати сучасному рівню науки. Принцип систематичності та послідовності – знання подаються у логічній структурі, від простого до складного. Принцип доступності – зміст і методи навчання відповідають рівню підготовленості студентів. Принцип свідомості й активності – студент є активним суб'єктом навчального процесу. Принцип наочності – використання візуальних, технічних і цифрових засобів навчання.

Принципи навчання, актуальні для закладів вищої освіти.

Принцип професійної спрямованості – орієнтація навчання на майбутню професійну діяльність. Принцип інтеграції теорії і практики – формування практичних умінь на основі теоретичних знань. Принцип самостійності та відповідальності студента – зростання ролі самостійної роботи. Принцип індивідуалізації та диференціації – урахування індивідуальних можливостей і потреб здобувачів освіти.

Реалізація принципів у спортивно-педагогічних дисциплінах. У викладанні спортивно-педагогічних дисциплін принципи навчання реалізуються через: показ і пояснення рухових дій; поетапне формування

рухових навичок; педагогічний контроль і самоконтроль; створення безпечних умов навчально-тренувального процесу.

Дидактичні основи педагогічного процесу у закладі вищої освіти визначають ефективність підготовки майбутніх фахівців. Розуміння історії та сучасної практики дидактики, закономірностей і принципів навчання дає змогу викладачеві цілеспрямовано організовувати освітній процес, забезпечувати його професійну спрямованість, інтеграцію теорії і практики та формування компетентного, конкурентоспроможного фахівця певної сфери.

Освіта – це цілеспрямований процес і одночасно результат оволодіння студентами системою наукових знань, пізнавальних умінь і навичок, а також розвиток творчих здібностей, наукового світогляду, моральних та інших якостей.

Термін «освіта» тісно пов'язаний з такими поняттями, як навчання і викладання. Навчання – цілеспрямований процес взаємодії викладача й студентів, у ході якого здійснюється освітня функція і вноситься істотний вклад у виховання й розвиток особистості. Навчання припускає єдність викладання і навчання.

Викладання – організація процесу навчання в системі дидактичних методів і прийомів з передачі студентам знань, умінь, навичок, способів діяльності і життєвого досвіду. Освіта, як зазначалося вище – це цілеспрямований процес і одночасно результат придбання визначених знань, умінь і навичок в межах навчального графіку.

Навчальний графік – це інформаційно-розпорядчий документ, який визначає порядок і терміни проведення всіх видів навчальних занять у відповідності до навчального плану у закладі вищої освіти. Графік навчального процесу формує декан на основі навчального плану і закріплення дисциплін за кафедрами. Його доцільно формувати відповідно до кадрових можливостей закладу вищої освіти і наявності навчальних аудиторій. Графік може коригуватися залежно від зовнішніх факторів: зміни умов проходження практики, роботи інфраструктури закладу вищої освіти (заповнюваності

бібліотек, достатності місць у гуртожитках) та ін. При цьому викладач повинен мати гнучкі форми викладання матеріалу з урахуванням забезпеченості бібліотеки навчальними і методичними посібниками, наявності технічних засобів навчання, програмного і комп'ютерного забезпечення, можливості дистанційного навчання тощо.

Навчальний план – це основний нормативний документ закладу вищої освіти, який розробляється на підставі стандарту вищої освіти та освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми і визначає структуру, зміст, обсяг та послідовність підготовки здобувачів вищої освіти за відповідним рівнем, спеціальністю та формою навчання.

Навчальний план встановлює: перелік обов'язкових і вибіркового освітніх компонентів; їх розподіл за семестрами; обсяг навчального навантаження у кредитах ЄКТС; форми підсумкового контролю (іспит, залік, диференційований залік); логіку формування загальних і фахових компетентностей.

Навчальний план є обов'язковим для виконання та затверджується в установленому порядку керівником закладу вищої освіти.

Робочий навчальний план – це похідний від навчального плану документ, який конкретизує організацію освітнього процесу на певний навчальний рік з урахуванням форми навчання, контингенту здобувачів, кадрових і матеріально-технічних ресурсів закладу.

Робочий навчальний план містить: календарний розподіл навчальних дисциплін за семестрами; кількість годин лекційних, практичних, семінарських і лабораторних занять; обсяг самостійної роботи здобувачів; графік навчального процесу та контролю знань; тижневе навчальне навантаження.

Робочий навчальний план забезпечує реалізацію навчального плану в практичній діяльності та щорічно уточнюється й затверджується.

Таблиця 1 Коротке порівняння навчального плану та робочого навчального плану

Критерій	Навчальний план	Робочий навчальний план
Статус	Нормативний документ	Організаційно-планувальний
Термін дії	На весь період навчання	На конкретний навчальний рік
Рівень деталізації	Загальний	Деталізований
Призначення	Визначає зміст підготовки	Реалізує освітній процес

Кожен навчальний заклад, самостійно формуючи навчальний план, повинен дотримуватися загальних вимог і орієнтуватися на типовий перелік дисциплін, коригуючи його відповідно до галузевої спрямованості і регіональної специфіки. Від перших до старших курсів, звичайно, скорочується кількість теоретичних занять, збільшується кількість і тривалість практичної підготовки.

Кількість іспитів не повинна бути більше п'яти в одному семестрі, а кількість форм контролю не більше восьми. Відповідно змісту дисциплін, що викладаються, на перших курсах передбачається вивчення загальних наукових і гуманітарних дисциплін. На старших курсах переважають професійно-орієнтовані і спеціалізовані дисципліни. Кількість курсових робіт (проектів) і розрахункових робіт розподіляється рівномірно за часом навчання (крім останнього курсу, коли йде підготовка до дипломної роботи), а на практику планується приблизно третина навчального часу.

Місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст і вимоги щодо знань і умінь визначаються навчальною програмою дисципліни. Навчальна програма – це нормативний документ, який визначає зміст дисципліни, методи аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи студентів, форми контролю знань, а також відповідні літературні джерела для досягнення високої продуктивності навчального процесу.

Типові навчальні програми розробляє центр якості освіти закладу вищої освіти. Для кожної навчальної дисципліни, що входить до освітньо-професійної програми підготовки, на підставі типової програми дисципліни і навчального плану закладу вищої освіти (відповідною кафедрою) складається

робоча навчальна програма дисципліни, що є нормативним документом закладу вищої освіти.

Історично склалося два способи побудови навчальних програм. Один з них одержав назву концентричного, інший – лінійного. Відповідно до концентричного способу спочатку визначається концептуальна одиниця базового навчального матеріалу певної дисципліни. Потім цей навчальний матеріал повторюється на кожному змістовному елементі вивчення курсу, але в більш розширеному вигляді. Наприклад, на початку викладання дисципліни викладач визначає проблему – оптимізація структури кадрового складу закладу. Далі, протягом вивчення змістовних модулів дисципліни, основна увага концентрується на даній проблемі і визначаються складові її вирішення. За цим способом детальніше враховуються індивідуальні здібності студентів, але сповільнюється темп навчання.

Сутність лінійного способу полягає у тому, що матеріал кожного наступного змістовного модуля дисципліни є логічним продовженням того, що вивчалось на попередніх тематичних блоках.

Обидва способи поширені у викладацькій практиці і знаходять своє відображення залежно від особливостей навчального курсу та стилю викладання. Робоча навчальна програма дисципліни включає виклад конкретного змісту дисципліни, послідовність її вивчення, організаційні форми навчання, форми і способи поточного і підсумкового контролю, літературні джерела.

Структурні складові робочої навчальної програми дисципліни: опис навчальної дисципліни, пояснювальна записка, критерії оцінювання (за різними видами роботи та критерії оцінювання підсумкового контролю та за всіма видами контролю), засоби діагностування результатів навчання, програма навчальної дисципліни, структура навчальної дисципліни, теми практичних занять, самостійна робота, індивідуальні навчально-дослідні завдання, методи навчання, розподіл балів, які отримують здобувачі за результатами поточного і підсумкового контролю, методичне забезпечення,

забезпечення навчання осіб з особливими освітніми потребами, рекомендована література (основна, допоміжна, інформаційні ресурси).

Робочі програми затверджуються спочатку на кафедрі, а потім головою комісії з якості освіти університету. Робочу програму також підписує гарант освітньо-професійної програми певної спеціальності. Гарант освітньо-професійної програми (ОПП) – це науково-педагогічний (педагогічний) працівник закладу вищої освіти, який відповідає за розроблення, реалізацію, оновлення та забезпечення якості освітньо-професійної програми, її відповідність стандартам вищої освіти та вимогам системи внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості.

Робоча програма складається ведучим викладачем з прив'язкою до конкретного потоку студентів, для яких викладається дана дисципліна.

Отже, викладання спортивно-педагогічних дисциплін – це цілеспрямований педагогічний процес підготовки фахівців, що передбачає передачу теоретичних знань, формування професійних умінь і навичок, розвиток педагогічної майстерності та професійних компетентностей засобами навчальних, тренувальних і виховних технологій з урахуванням вікових, індивідуальних і фізичних особливостей здобувачів освіти.

Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін – це галузь педагогічної науки й навчальна дисципліна, що вивчає закономірності, принципи, методи, форми та засоби організації освітнього процесу з фізичного виховання у закладі вищої освіти з метою формування професійних компетентностей майбутніх фахівців, розвитку їх педагогічної майстерності та готовності до практичної діяльності в умовах закладів вищої освіти.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що вивчає методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін як галузь педагогічної науки?
2. Який предмет, мета та основні завдання дисципліни «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін»?

3. У чому полягає актуальність вивчення даного курсу в умовах сучасної вищої освіти?
4. Яка структура навчального курсу та його навчально-методичне забезпечення?
5. У чому проявляється інтегративний характер методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін?
6. З якими науками пов'язана педагогіка та методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін?
7. Охарактеризуйте основні етапи розвитку педагогіки як науки.
8. У чому полягає внесок Я. А. Коменського у становлення педагогіки та дидактики?
9. Що таке педагогічна система та які її основні елементи за В. П. Беспальком?
10. Чому дидактика вважається ядром педагогіки?
11. Дайте визначення дидактики та поясніть її роль у підготовці фахівців у закладах вищої освіти.
12. Які основні закони навчання виокремлює дидактика?
13. Чим відрізняються закони та закономірності навчального процесу?
14. Назвіть і охарактеризуйте основні закономірності процесу навчання у ЗВО.
15. У чому полягає специфіка закономірностей навчання у спортивно-педагогічних дисциплінах?
16. Що таке принципи навчання та яку роль вони відіграють в організації освітнього процесу?
17. Охарактеризуйте загальнодидактичні принципи навчання.
18. Які принципи навчання є особливо актуальними для вищої освіти?
19. Як реалізуються дидактичні принципи у викладанні спортивно-педагогічних дисциплін?
20. У чому полягає єдність навчання, виховання і розвитку в освітньому процесі ЗВО?

21. Дайте визначення поняттям «освіта», «навчання», «викладання» та поясніть їх взаємозв'язок.

22. Що таке навчальний графік і яке його значення для організації освітнього процесу?

23. Яке призначення навчальної програми дисципліни та робочої навчальної програми?

24. Охарактеризуйте лінійний і концентричний способи побудови навчальних програм.

25. Які структурні складові має робоча навчальна програма дисципліни?

26. Хто такий гарант освітньо-професійної програми (ОПП) і за що він відповідає?

27. Який розвивальний, виховний та профорієнтаційний потенціал мають спортивно-педагогічні дисципліни?

28. Які основні завдання викладача спортивно-педагогічних дисциплін у ЗВО?

29. Як дидактичні основи педагогічного процесу впливають на якість професійної підготовки майбутніх фахівців?

30. Чому методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін є важливою складовою професійної компетентності викладача?

ТЕМА 3. РОЛЬ КАФЕДРИ В УПРАВЛІННІ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ

Основними структурними підрозділами закладу вищої освіти є інститути, факультети, кафедри. Кафедра є основною навчально-науковою та організаційною структурною одиницею закладу вищої освіти, яка безпосередньо забезпечує реалізацію освітніх програм і управління навчальним процесом. Саме на рівні кафедри здійснюється планування, організація, координація та контроль освітньої діяльності, що визначає якість підготовки фахівців. Для спеціальностей галузі фізичної культури і спорту

роль кафедри набуває особливого значення через поєднання теоретичного, практичного та тренувального компонентів.

Кафедра є базовою ланкою управління у закладі вищої освіти. Кафедра – це первинний структурний підрозділ закладу вищої освіти, який об'єднує науково-педагогічних працівників для реалізації освітньої, наукової, методичної та виховної діяльності за певним профілем.

У структурі управління ЗВО кафедра виконує функції: організаційні; навчально-методичні; наукові; виховні; управлінсько-контрольні.

Нормативно-правові засади діяльності кафедри наступні. Діяльність кафедри регламентується: Законом України «Про вищу освіту»; стандартами вищої освіти; освітніми програмами; статутом закладу вищої освіти; положенням про кафедру; рішеннями вченої ради та ректорату.

Кафедра є основним структурним навчально-науковим підрозділом закладу вищої освіти, що проводить навчальну, методичну, науково-дослідну і виховну роботу з підготовки кадрів відповідної спеціальності. Кафедра створюється за рішенням ученої ради ЗВО. Однією з основних вимог створення кафедри є обсяг навчального навантаження, який дозволяє працювати не менше ніж п'яти науково-педагогічним працівникам за відповідними штатними одиницями. Для забезпечення розвитку нового напрямку навчальної, методичної і наукової діяльності при кафедрі може бути створена лабораторія або відповідний центр наукових досліджень. Посаду завідувача кафедрою може займати, як правило, особа, що має вчене звання.

Завідувач кафедри організовує і контролює: – навчальну роботу (лекції, практичні заняття, курсові і дипломні роботи, кваліфікаційні (магістерські) роботи), керівництво виробничою практикою, керівництво самостійною роботою студентів та ін.); – навчально-методичну роботу (підготовка робочих програм, силабусів, методичне забезпечення навчального процесу); – наукову роботу (дослідження, експерименти, підготовка наукових видань, публікація фахових статей, виступів на наукових конференціях тощо); – виховну і

громадську роботу (робота кураторів, участь у громадському житті кафедри і факультету та ін.).

Навчальна робота кафедри полягає у наступному: – організація читання лекції для студентів, магістрантів, аспірантів, слухачів підвищення кваліфікації; – проведення практичних занять, ділових ігор, колоквиумів, тестування й інших видів аудиторних занять здобувачів; – керівництво курсовими, випускними і дипломними роботами студентів і магістрантів; – керівництво виробничою практикою студентів і педагогічною практикою магістрантів; – організація і проведення консультацій для студентів, магістрантів, аспірантів; – керівництво стажуванням викладачів інших ЗВО; – проведення виїзних занять у виробничі підрозділи, наукові установи; – організація самостійної роботи студентів, магістрантів.

Методична робота кафедри включає: – комплексне методичне забезпечення всіх дисциплін кафедри: підготовка програм, силабусів, навчально-методичних посібників, практикумів, методичних посібників, що передбачають найбільш ефективно використання сучасних форм і методів навчання; – розробку комплексних кваліфікаційних робіт і завдань за профільними дисциплінами кафедри; – підготовку методичних матеріалів до самостійної роботи студентів; – розробку і видання методичних рекомендацій з виконання курсових, дипломних і випускних робіт для студентів і магістрантів; – підбір місць практики для студентів відповідно профілю майбутньої роботи; – співробітництво з іншими навчальними закладами; – вивчення, узагальнення і впровадження в навчальний процес прогресивних форм навчання; – участь викладачів кафедри в методичних конференціях.

Наукова робота кафедри передбачає: – проведення наукових досліджень з найважливіших проблем за профілем кафедри та педагогічним питанням діяльності ЗВО; – керівництво науково-дослідною роботою студентів, магістрантів, аспірантів, здобувачів; – обговорення закінчених науково-дослідних робіт і впровадження їх результатів у практику; – публікація

результатів наукових досліджень; – організація захисту дисертацій по закінчених наукових працях; – співробітництво з питань наукових розробок з іншими вищими навчальними закладами; – рецензування результатів наукових досліджень, проведених науково-педагогічними працівниками. На завідувача кафедри покладаються такі завдання: – планування роботи кафедри, затвердження індивідуальних планів роботи викладачів і співробітників; – розподіл педагогічного навантаження і функціональних обов'язків між працівниками кафедри, контроль своєчасності і якості їх виконання; – представлення керівництву факультету й університету у встановленому порядку пропозицій щодо приймання на роботу, звільнення і переміщення співробітників кафедри, їх заохочення або дисциплінарного впливу; – керівництво і систематичний контроль якості навчальної, методичної і наукової роботи (лекцій, семінарських і практичних занять, дипломних, курсових і випускних робіт, ведення навчально-методичної документації); – організація відкритих занять з обговоренням на засіданні кафедри; – координація виконання індивідуальних планів роботи викладачів; – керівництво підготовкою видання навчально-методичної літератури і програмного забезпечення; – керівництво науково-дослідною роботою співробітників кафедри, організація підвищення їх кваліфікації; – керівництво підготовкою аспірантів, здобувачів, магістрантів, організація науково-дослідної роботи студентів; – підготовка документів, пов'язаних з переобранням професорсько-викладацького складу на наступний термін роботи, представлення співробітників до почесних нагород і звань; – атестація аспірантів, наукових співробітників і старших лаборантів; – проведення засідань кафедри; – складання графіка відпусток співробітників; – складання звітів про роботу кафедри.

На викладацький склад кафедри покладаються такі завдання: – читання лекцій, проведення практичних і семінарських занять та інших видів навчальної роботи; – участь у підготовці навчально-методичних посібників; – методична робота, удосконалення методів навчання, які застосовуються в

навчальному процесі; – керівництво науково-дослідною роботою студентів, магістрантів, аспірантів; – підвищення професійної кваліфікації; – участь у наукових, науково-практичних і методичних конференціях.

Кураторство у закладі вищої освіти. З метою забезпечення загального ефективного керівництва навчально-виховним процесом, а також розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців у кожную студентську групу призначається керівник-наставник (куратор). Куратори академічних груп підбираються деканатом із числа провідних, найбільш досвідчених педагогів і затверджуються на засіданні ради відповідного факультету.

Керівник-наставник закріплюється за академічною групою на весь період навчання студентів у ЗВО, що дозволяє йому глибоко вивчити кожного студента, досягти послідовності в ідейно-виховній роботі на кожному курсі. Організаційну роботу серед студентів куратор проводить згідно з планом на семестр, який затверджується на засіданні кафедри. В ньому повинні бути відображені основні напрями ідейно-виховної й навчальної роботи, її форми, методи і конкретні заходи. Кафедра один раз за семестр на своєму засіданні заслуговує звіти кожного керівника-наставника про проведені в групі заходи, ефективність ідейно-виховної роботи, її вплив на рівень навчально-творчої діяльності студентів і трудової дисципліни. Для систематичного контролю за діяльністю керівників-наставників та поліпшення навчально-виховного процесу деканат обирає старшого куратора факультету. Його кандидатура затверджується на засіданні ради. Старший куратор разом із завідувачами кафедр здійснює загальне керівництво діяльністю керівників-наставників (відвідує заняття кураторів зі студентами, вивчає досвід роботи кращих керівників-наставників, організовує семінари, підводить загальні підсумки кураторської роботи на факультеті). Декан факультету регулярно на засіданнях ради виносить на обговорення питання про роботу кураторів, заслуховуючи звіт старшого куратора.

Куратор студентської групи зобов'язаний: – сприяти формуванню студентського колективу, його громадської свідомості, високій успішності,

зразковій поведінці і морально-етичних якостей студентів шляхом періодичного проведення бесід зі студентами про раціональний режим і культуру розумової праці, систему їх самостійної роботи, моральні і духовні цінності, патріотичне виховання тощо; – систематично цікавитися життям групи, бути її активним наставником, старшим товаришем і радником для кожного студента; – знати особисто кожного студента групи, про його успіхи в навчанні, науковій роботі, характер і схильності, плани на майбутнє, матеріальне становище; – регулярно (один раз на тиждень) проводити «кураторську годину», надаючи допомогу у виконанні заходів, що плануються; розподіляти громадські доручення серед студентів і стежити за їх виконанням; – систематично цікавитися поточною успішністю студентів, разом з ними обговорювати результати атестацій, екзаменаційних сесій; виявляти недоліки в навчанні і допомагати їх усувати; турбуватися про правильну організацію самостійної роботи студентів; – виявляти здібності студентів до науково-дослідної діяльності, залучати їх до участі в наукових гуртках, художній самодіяльності, спортивних змаганнях, до активної громадської діяльності; – регулярно відвідувати студентів у гуртожитку, систематично проводити індивідуальну роботу зі студентами, які потребують особливої уваги; – вести журнал куратора, в якому має бути: складений план роботи на певний період (семестр), облік успішності студентів, інша інформація про студентів академічної групи (місце проживання, день народження, освіта тощо).

Куратор академічної групи має право: – доводити до відома викладачів, завідувача кафедри, деканату інформацію про недотримання студентами статутних вимог, необхідність надання індивідуальної допомоги окремим студентам; – за необхідності підтримувати зв'язок з батьками і підприємствами, які направили студентів на навчання; – брати участь у прийнятті рішень адміністрацією по персональних справах (оголошення стягнення, відрахування, надання академічної відпустки та ін.); – клопотати

перед профкомом (деканатом, ректоратом) про надання матеріальної допомоги, поселення в гуртожиток тощо.

Участь викладачів кафедри в контролі за якістю навчально-виховного процесу. Викладачі кафедри беруть участь у контролі рівня засвоєння знань студентами, використовуючи для цього різні види контролю: – попередній (тести, бесіди, контрольні завдання); – поточний (опитування студентів за навчальним матеріалом); – проміжний (атестація, модульна контрольна робота); – підсумковий (залік, іспит, захист дипломної роботи); – позатерміновий (контрольні зрізи знань, через певний час після іспитів).

Викладач у своїй діяльності використовує різні форми поточного контролю засвоєння знань студентами (з урахуванням мотивації студента): – періодичне усне опитування у вигляді семінарів, колоквиумів, читання рефератів; – перевірка стану студіювання (конспектування) нового навчального матеріалу; – перевірка виконання практичних завдань і контрольних робіт; – перевірка виконання самостійних (домашніх) завдань; – перевірка індивідуальної роботи студентів (відвідування бібліотеки, читання додаткової літератури тощо).

Відвідування занять контролюють старости груп (облік відсутніх). Викладачеві доцільно теж стежити за відвідуванням навчальних занять (особливо лекцій). При цьому бажано контролювати не тільки відвідування, а й визначати позитивну активність студентів балами рейтингу. Для цього викладач перед лекцією має роздати старостам груп карту оцінювання творчої активності студентів, а в кінці зібрати і проаналізувати результати. Контроль повинен бути попереджувальним, стимулюючим, а не застрашливим. Викладач – не наглядчач, а насамперед консультант. Він не повинен втрачати контакт зі студентами протягом усього періоду вивчення навчальної дисципліни що, на жаль, вдається далеко не кожному. Важливо, щоб кафедра була для студента місцем його фахових інтересів і розвитку творчих здібностей. Необхідно створити такі умови, щоб кафедральне середовище

спонукало його до розвитку, становлення і вибору сфери його майбутньої діяльності як професіонала – викладача, вченого тощо.

Форми контролю роботи викладачів з боку завідувача кафедрою включають: постановку відповідних питань на засіданнях кафедри; надання і перевірка індивідуальних завдань; контроль тематичних планів, робочих програм, силабусів, методичного забезпечення; відвідування лекцій, практичних занять викладачів з їх наступним обговоренням; аналіз «відхилень», «сигналів», результатів опитування студентів про роботу викладачів; аналіз результатів контрольних-кваліфікаційних робіт, державних і семестрових іспитів; аналіз наукової роботи (видавнича активність, організація науково-дослідної роботи студентів тощо).

Основні функції кафедри в управлінні навчальним процесом наступні.

Планування освітньої діяльності. Кафедра бере безпосередню участь у: розробленні та оновленні освітніх програм; формуванні навчальних планів; розподілі навчального навантаження між викладачами; плануванні графіка освітнього процесу. Планування здійснюється з урахуванням стандартів вищої освіти, вимог акредитації та потреб ринку праці.

Організація навчального процесу. Організаційна діяльність кафедри включає: забезпечення проведення лекційних, практичних, семінарських і лабораторних занять; координацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти; організацію поточного, модульного та підсумкового контролю знань; впровадження сучасних педагогічних технологій.

Для спортивно-педагогічних дисциплін важливим є також забезпечення матеріально-технічної бази (спортивні зали, майданчики, інвентар).

Навчально-методична діяльність кафедри. Розроблення навчально-методичного забезпечення. Кафедра відповідає за створення та оновлення: робочих програм навчальних дисциплін; силабусів; конспектів лекцій; методичних рекомендацій до практичних занять; завдань для самостійної роботи тощо.

Методичний контроль якості навчання. До методичного контролю належать: взаємовідвідування занять; аналіз навчально-методичних матеріалів; обговорення результатів навчання на засіданнях кафедри; корекція змісту та методів навчання.

Кадрове забезпечення та управління професійним розвитком викладачів. Кафедра здійснює: координацію діяльності науково-педагогічних працівників; сприяння підвищенню кваліфікації та стажуванню викладачів; підтримку наукової діяльності та академічної мобільності; наставництво молодих викладачів.

У спортивно-педагогічних дисциплінах особлива увага приділяється поєднанню педагогічної та тренерської майстерності викладачів.

Роль кафедри в організації практичної підготовки здобувачів вищої освіти. Кафедра відіграє провідну роль у: організації навчальної, педагогічної та виробничої практики; визначенні баз практики; розробленні програм практичної підготовки; керівництві та контролі діяльності студентів під час практики; аналізі результатів практичної підготовки. Практика є важливим чинником формування професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Виховна та профорієнтаційна діяльність кафедри. Кафедра забезпечує: виховання професійних і моральних якостей студентів; формування культури здорового способу життя; залучення здобувачів освіти до наукової та спортивно-масової роботи; профорієнтаційну діяльність і зв'язок з роботодавцями.

Кафедра є суб'єктом забезпечення якості освіти. У системі внутрішнього забезпечення якості освіти кафедра: аналізує результати навчання студентів; бере участь у процедурах акредитації освітніх програм; здійснює моніторинг освітнього процесу; упроваджує заходи з підвищення якості освіти.

Отже, кафедра відіграє ключову роль в управлінні навчальним процесом у закладі вищої освіти. Саме на рівні кафедри забезпечується реалізація освітніх програм, якість навчання, професійний розвиток викладачів і практична підготовка здобувачів вищої освіти. Ефективна діяльність кафедри

є запорукою підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері фізичної культури і спорту.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Яке місце кафедри в структурі закладу вищої освіти?
2. Чому кафедра вважається базовою ланкою управління навчальним процесом у ЗВО?
3. Дайте визначення поняття «кафедра» як структурного підрозділу ЗВО.
4. Які основні функції кафедри в системі управління ЗВО?
5. Які нормативно-правові документи регламентують діяльність кафедри?
6. Які умови є необхідними для створення кафедри у закладі вищої освіти?
7. Які вимоги висуваються до посади завідувача кафедри?
8. Які основні напрями діяльності кафедри (навчальна, методична, наукова, виховна)?
9. У чому полягає специфіка ролі кафедри для спеціальностей галузі фізичної культури і спорту?
10. Які завдання виконує кафедра у сфері навчальної роботи?
11. Назвіть основні види навчальних занять, що організовуються кафедрою.
12. У чому полягає методична робота кафедри?
13. Які види навчально-методичного забезпечення розробляє кафедра?
14. Яке значення має методична робота кафедри для якості освітнього процесу?
15. Охарактеризуйте основні напрями наукової роботи кафедри.
16. Яку роль кафедра відіграє в організації науково-дослідної роботи студентів і магістрантів?
17. Які основні управлінські функції виконує завідувач кафедри?
18. У чому полягає контрольна діяльність завідувача кафедри щодо роботи викладачів?

19. Які завдання покладаються на науково-педагогічних працівників кафедри?
20. Яке значення має підвищення кваліфікації викладачів у діяльності кафедри?
21. Що таке кураторство у закладі вищої освіти та яка його мета?
22. Які основні обов'язки куратора академічної групи?
23. Які права має куратор студентської групи?
24. Як організовується контроль за діяльністю кураторів на кафедрі та факультеті?
25. Які види контролю знань студентів застосовуються викладачами кафедри?
26. У чому полягає значення поточного контролю у навчальному процесі?
27. Які форми поточного контролю використовує викладач у своїй педагогічній діяльності?
28. Яку роль відіграє кафедра у формуванні позитивної навчальної мотивації студентів?
29. Які форми контролю роботи викладачів здійснює завідувач кафедри?
30. У чому полягає роль кафедри у плануванні освітньої діяльності?
31. Які завдання кафедра виконує в організації навчального процесу?
32. Яке значення має матеріально-технічне забезпечення для викладання спортивно-педагогічних дисциплін?
33. Як кафедра здійснює методичний контроль якості навчання?
34. У чому полягає роль кафедри в управлінні професійним розвитком викладачів?
35. Яке значення має кафедра в організації практичної підготовки здобувачів вищої освіти?
36. Які функції виконує кафедра у виховній та профорієнтаційній діяльності?
37. Як кафедра взаємодіє з роботодавцями та зовнішнім середовищем?
38. Чому кафедра є суб'єктом внутрішнього забезпечення якості освіти?

39. Які заходи кафедра здійснює для підвищення якості освітнього процесу?

40. У чому полягає значення ефективної діяльності кафедри для підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері фізичної культури і спорту?

ТЕМА 4. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Методичні основи викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти визначають ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Специфіка цих дисциплін полягає у поєднанні теоретичного навчання з практичною та руховою діяльністю, що потребує науково обґрунтованого добору методів, форм і засобів навчання.

Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін – це система науково обґрунтованих принципів, методів, форм і засобів організації освітнього процесу, спрямованих на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Об'єктом методики є процес навчання у ЗВО, а предметом – методи і технології викладання дисциплін фізкультурно-спортивного спрямування.

Освітній процес реалізується відповідно до графіку освітнього процесу, навчальних та робочих планів, робочих програм дисципліни та внутрішніх нормативних документів ЗВО.

Є специфіка спортивно-педагогічних дисциплін у вищій школі. Особливості викладання спортивно-педагогічних дисциплін зумовлені: практико-орієнтованим характером навчання; необхідністю демонстрації та відпрацювання рухових дій; урахуванням індивідуальних фізичних можливостей студентів; поєднанням навчального, тренувального і виховного процесів; підвищеними вимогами до безпеки занять.

Методи навчання у викладанні спортивно-педагогічних дисциплін наступні.

Словесні методи. До словесних методів належать: пояснення; розповідь; інструктаж; бесіда; аналіз і розбір виконання вправ. Вони забезпечують усвідомлене засвоєння теоретичних знань і правил виконання рухових дій.

Наочні методи. Наочні методи передбачають: показ вправ викладачем або студентом; використання відеоматеріалів, схем, презентацій; застосування цифрових технологій (відеоаналіз рухів).

Практичні методи. Практичні методи є провідними і включають: багаторазове повторення вправ; поетапне навчання рухових дій; тренувальні та ігрові методи; змагальний метод.

Форми організації навчального процесу. Основними формами організації навчання є: лекції; практичні та семінарські заняття; лабораторні заняття; самостійна робота студентів; навчальна та виробнича практика; індивідуальні та групові заняття.

Методика читання лекцій. Лекція – основна форма проведення навчальних занять у закладі вищої освіти, яка призначена для засвоєння теоретичного матеріалу. Як правило, лекція охоплює основний теоретичний матеріал окремої чи декількох тем навчальної дисципліни. Тематика курсу лекцій визначається робочою навчальною програмою. Можливе читання проблемних лекцій, зміст яких стосується даної дисципліни, але не охоплений навчальною програмою. Такі лекції проводяться провідними вченими-фахівцями для студентів і працівників ЗВО у спеціально відведений час. Лекції читають професори і доценти (викладачі) ЗВО. У виключних випадках читання лекцій дозволяється викладачам за відповідним рішенням кафедри. Лектор, якому доручено читати курс лекцій, зобов'язаний перед початком відповідного семестру подати на кафедру конспект лекцій (авторський підручник, навчальний посібник), контрольні завдання для проведення підсумкового контролю, передбаченого навчальним планом і програмою для цієї дисципліни. Лектор зобов'язаний дотримуватися навчальної програми за

темами лекційних занять, але не обмежуватися в питаннях трактування навчального матеріалу, формах і способах доведення його студентам.

ПЛАН-КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ з дисципліни: _____

Тема заняття: _____

Мета заняття: _____

План заняття (перелік основних пунктів)

Зміст

Список використаної літератури

Лекція з елементами проблемного навчання починається не з оголошення теми лекції, а зі створення перед студентами проблемної ситуації, вирішуючи яку разом з аудиторією, лектор уводить своїх слухачів у світ знань нової інформації. Після того як вдалося сформулювати проблему, її необхідно структурувати на 2–3 проблемні питання (у звичайних лекціях це еквівалентно основним питанням лекції). Тепер кожна проблема повинна бути сформульована самостійно. Кількість проблемних питань залежить від змісту проблеми та вміння педагога розчленити інформацію на самостійні «порції» закінченої інформації. Кожна проблема повинна бути чітко сформульована. Після структурування проблеми, окремі проблемні питання розміщуються у визначеній за значущістю послідовності, у якій рішення однієї проблеми сприяло б постановці наступної. Розроблена послідовність проблемних ситуацій представляє план лекції в традиційному його розумінні.

Підготовка до виступу на лекції. Ораторське і педагогічне мистецтво – це засіб впливу на людей і одночасно засіб керування ними. Успіх приходить, якщо ми враховуємо інтереси людей, їх психологічні особливості, потреби, сприйняття і розуміння ситуації. Ораторське мистецтво – це мистецтво підготовки промови з конкретним впливом на розум, почуття і волю слухачів. Головне правило лектора – знати кому, що, де і як сказати. Відомий римський оратор Марк Тулій Цицерон у своїй праці «Три трактати оратора» зазначав, що для досягнення мети під час своєї промови оратор повинен робити три речі:

1) переконливо доводити свої ідеї; 2) впливати на волю і почуття слухачів; 3) доставляти задоволення аудиторії. Тому успіх публічного виступу, як і тисячі років тому, залежить від знання прийомів ораторського мистецтва, культури мовлення і невпинної праці. Нагадаймо заповідь ораторського мистецтва: «Поетами народжуються, а ораторами стають». Гарну мову дуже часто порівнюють з деревом, що росте, де корінь – спонукальний мотив, стовбур – головне питання, гілки – допоміжні питання, листки – порівняння, квіти – риторичні прийоми. Результативність лекції залежить від багатьох факторів, зокрема, від ситуації, у якій вона читається; типу аудиторії, з якою викладач працює; індивідуальних якостей самого лектора та ін.

Студенти жартують над викладачами, виділяючи такі типи лекторів: «півні» – скльовують текст із конспектів; «солов'ї» – ті, що «співають», не дивлячись не тільки в конспект, а й на аудиторію; «маятники» – постійно бігають по аудиторії, тримаючи в руках картки з опорним текстом.

Ознакою ефективного, успішного лектора, що вміє працювати з аудиторією, є здатність використовувати у своїй роботі сукупність стилів і жанрів виступів, усіх прийомів впливу на аудиторію, вміння швидко адаптуватися в новій ситуації. Лекцію слід розглядати не тільки як засіб передачі інформації з голови викладача в голову студента. Насамперед лекція – це: засіб обміну думками; засіб полеміки (дискусії); форма управління навчально-творчою діяльністю студентів. У цьому контексті постає дуже важливе питання; чим визначається ораторська майстерність педагога? Насамперед рівнем харизматичності, яскравою особистістю оратора, вмінням впливати на аудиторію, зацікавити студентів практичною цінністю предмета, культурою мовлення. При цьому постійна праця і вдосконалення лекторської майстерності – умова гарного результату. Чим більше ми врахуємо інтереси студентів, особливості їх сприйняття інформації, рівень підготовленості, потреби – тим більше в лектора шансів на успіх. Основою цього є вміння володіти словом, мистецтво викладача переконувати людей. Успішному оволодінню лекторською майстерністю сприяє вивчення досвіду кращих

ораторів, критичне оцінювання власного досвіду і прагнення до самовдосконалення.

За змістом і формою представлення інформації лекції поділяють на такі види: проблемні, інформаційні, підсумкові, консультаційні (оглядові), а за типом їх подачі слухачам – монологи (без акценту на реакцію аудиторії); діалоги (постійна взаємодія зі слухачами); дискусії (розкриття протиріч у ході лекції).

Підготовка до лекції. Звичайно підготовка до лекції включає складання плану і період збирання інформації. Після цього лектор структурує матеріал і визначає час на його викладання. Лектору потрібно ретельно готуватися і відразу намітити: головні проблемні аспекти, змістовні елементи, технологічність викладання матеріалу, порядок і форми завершення лекції. При цьому бажано добирати приклади з практики і «моменти розрядки» (психологічного розвантаження аудиторії). Особливу увагу слід звернути на підбір наочних засобів (плакатів, таблиць, слайдів тощо). Важливо викладачеві налаштуватися на відповідну аудиторію (поставити себе на місце студента, який буде сприймати матеріал). Цей механізм психологічного «вживання» в інший образ у психології називається емпатією. Крім матеріалу, викладеного в письмовій формі, існує експромт викладача, тобто ті факти, що згадуються за аналогією в процесі викладення основного матеріалу. Звідси висновок: викладач повинен знати більше, ніж планує викласти за планом чи програмою.

Підготовка оратора до лекційного виступу. Ця підготовка включає такі етапи: 1) визначення типу виступу, який може бути: інформаційний (дає конкретний опис, виявлену закономірність, пропонує визначені результати); пропагандистський (необхідно переконати аудиторію, надихнути, залучити до участі тощо); комбінаційний; 2) вибір стилю виступу, який може бути: науковим (характеризується обґрунтованою аргументацією й академічністю); діловим (використовується серед підприємців, практиків); співбесідою (довірча розмова куратора з аудиторією); 3) визначення варіантів промови: а) зачитувати з конспекту, б) відтворювати по пам'яті, в) викладати вільно або

імпровізувати. У залежності від типу і способу підготовки вибирається індивідуальний варіант читання лекції; 4) визначення чіткої композиційної побудови лекції (вступ, основна частина, закінчення). При цьому необхідно пам'ятати психологічну складову засвоєння інформації студентами залежно від форми подання інформаційного матеріалу. Наприклад, якщо студенти сприймають наочний матеріал – працює зорова пам'ять, сприймають інформацію на слух – слухова пам'ять, вступають у полеміку – починають міркувати.

Багатьма дослідженнями визначено, що для підвищення ефективності сприйняття інформації лектору необхідно використовувати комплексний підхід. Кожен черговий лекційний матеріал викладач komponує навколо головної ідеї («опорної бази»). Бажано, щоб навчальний матеріал однієї лекції можна було розібрати за 2 академічні години (одна пара) з логічним її завершенням. Під час підготовки до виступу варто пам'ятати, що для підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу необхідно дотримуватися таких вимог: – середня довжина речення не повинна бути більше ніж 15 слів; – повинна бути розмаїтість у пропозиціях; – цілком розгорнуту думку бажано укласти в один параграф; – використовуйте загальноприйняті скорочення; – використовуйте наочні графічні засоби подання інформації; – перегляньте кілька разів текст і за можливістю скоротіть його.

Для більш якісної підготовки до виступу психологи рекомендують лекторові шліфувати лекційний матеріал за такою послідовністю: 1) виступ у собі (матеріал потрібно «пережити», щоб він мав особистий відбиток; 2) виступ для себе (внутрішній монолог за текстом; 3) виступ для уявних слухачів (тренування доповіді).

Психологи відмічають: існує три типи запам'ятовування студентами навчального матеріалу: 1) безпосередній відбиток сенсорної (почуттєвої) інформації; 2) короткочасне; 3) довгострокове запам'ятовування. Безпосередній відбиток сенсорної інформації у пам'яті людини здійснюється системою, що утримує досить точну і повну інформаційну картину протягом

дуже малого проміжку часу (до 0,5 с). У короткочасну пам'ять потрапляє вже інтерпретована інформація. Наприклад, якщо на сенсорному рівні ми сприймаємо звуки, то в короткочасну пам'ять потрапляють слова і фрази. Короткочасна пам'ять здатна утримувати невеликий обсяг інформації шляхом безупинного уявного повторення, що дозволяє швидко і безпомилково приймати рішення. Довгострокова пам'ять – найбільш важлива і найбільш складна із систем пам'яті. Її ємність практично не обмежена і містить весь придбаний людиною досвід. Викладач повинен вчитися полемізувати. Необхідність ведення дискусій виникає внаслідок незгоди в оцінках і думках з тими чи іншими питаннями. Викладачеві необхідно зважити на те, що студенти інколи прагнуть спростувати те, що доводить лектор. Для цього необхідно вміти аргументовано довести істину.

Читання лекції. У лекції визначальним є зміст. Мова не повинна бути складною. Говорити потрібно просто, переконливо, відверто, зрозуміло. Залежно від мети лекції коригується структура і метод подачі матеріалу, уточнюється план, відбираються необхідні аргументи. Досвідчені лектори прагнуть завчасно врахувати склад, рівень та інтереси слухачів, їх настрої і можливу реакцію. В основу лекції, що викладається за допомогою методу «опорної бази», покладено принципи базового нагромадження з кожного питання найбільш важливого матеріалу з метою підвищення продуктивності процесу навчання.

Основні принципи цього методу: виклад матеріалу великими часовими «порціями»; повторення викладеного кілька разів; зворотний зв'язок з аудиторією у вигляді обговорення матеріалу. Для реалізації цих принципів необхідно, щоб кожна чергова лекція починалася з короткого змістовного огляду раніше викладеного лекційного матеріалу – вікторин, з метою оцінки вхідного контролю знань і повнішого засвоєння інформації. На це витрачається близько 5-7 хв. Технологія проведення вікторин будується з коротких запитань з можливістю швидких відповідей. При цьому доцільно заохочувати студентів балами рейтингу за правильні відповіді. Можливий

варіант, коли викладач пропонує студентам самостійно готувати вікторини перед кожною лекцією по черзі.

Психологи визначають, що в лектора є три основні засоби впливу на аудиторію: 1) лінгвістичні (зміст промови); 2) паралінгвістичні (темп, інтонація, модуляція голосу тощо); 3) кінетичні (жести, міміка, пози оратора). У ході викладу лекційного матеріалу стежте за дотриманням граматичних норм і слововживання. Уникайте канцеляризмів, шаблонів, адже вони ускладнюють сприйняття інформації і нерідко заплутують слухачів. Спеціалісти в галузі лінгвістики радять лекторам уважно стежити за правильністю словосполучень, уникати багатослівності, повторення сказаного близькими за змістом словами. Лектор повинен прагнути урізноманітнити свій лексичний запас, уникати штампів, ширше використовувати синоніми. При побудові пропозицій підбирайте слова з властивою їм семантикою і стилістичними особливостями. Лектору важливо знати не тільки що сказати, але і як сказати. Наприклад, психологи відмічають, що зміною тону голосу лектор може подати на 40% більше інформації. Фахівці доводять, що приблизно третина слів оратора зайві. Тому прагніть уникнути зайвого багатослів'я і надмірної поспішності у викладенні матеріалу.

Контролюйте темп і ритм мови. Оптимальним вважається темп зі швидкістю 120 слів за 1 хв. Істотно на зміст виступу впливають паузи. За багатьма дослідженнями паузи становлять 10-15 % часу промови лектора. Паузи в ході виступу бувають різні: люфтпауза (для вдиху повітря), граматична (використовується для уважного читання текстової інформації), педагогічна (для осмислення і засвоєння інформації слухачами); «дірява» (лектор втратив хід мислення, забув інформацію або не знає, що сказати далі).

Що робити лекторові, якщо він втратив послідовність виступу? Якщо маємо «діряву» паузу, досвідчені лектори в такому випадку радять скористатися однією із порад: – спокійно оголосить невеличку перерву; – зробіть короткі висновки з раніше викладеного матеріалу (наприклад: «Підводячи підсумки, дозвольте мені ще раз обрисувати дану ситуацію...»); –

повторіть ще раз останнє речення (наприклад: «Хочу ще раз підкреслити, що...»); – поставте питання слухачам або запропонуйте їм задати питання Вам (наприклад: «Чи немає у вас запитань щодо викладеного матеріалу?»); – перейдіть до наступного питання або змініть тему (наприклад: «Перейдемо до наступного питання...»); – у вас повинен бути наготові який-небудь жарт або цікава історія (наприклад: «Мені на думку спав один цікавий епізод...»); – зверніться до своїх тез – шпаргалки (для цього необхідно використовувати цупкий папір, писати на ньому тільки на одній сторінці, крупним шрифтом, виділяти важливі думки кольоровим фломастером).

У ході виступу необхідно контролювати свою поведінку і стан слухачів, оскільки вони взаємозалежні. Слухачі дивляться на лектора, стежать за його зовнішністю, жестами і мімікою. Необхідно прагнути говорити природнім, невимушеним голосом. Особливу увагу слід приділити жестикуляції. Хоча жести є результатом наших душевних рухів, їх необхідно контролювати. При цьому жести можуть бути логічними (визначені тим, що говориться) і емоційними. Уникайте механічних жестів: невиправдані і часті випадки руками, енергійне і безглузде рубання повітря тощо.

Позу під час виступу вибирайте стійку, але не одноманітну, щоб не стомлюватися. Зверніть увагу на свою міміку, за допомогою якої можна переконливо показати і гордість, і збурення, і сарказм тощо. Якщо, наприклад, удається сказати смішне при серйозному обличчі, то сказане виглядає ще більш смішним. Особливого уміння від лектора потребує виклад матеріалу по пам'яті або із зоровою опорою на текст.

Засвоєння матеріалу слухачами в даному випадку порівняно з його зчитуванням збільшується у три рази. Роблячи начерки виступу, врахуйте, що при нормальному темпі викладання можна прочитати текст із 30 рядків (комп'ютерний інтервал 1,5) за дві хвилини, а розповісти його – за три хвилини. Виступ не повинен бути перевантажений цифрами. До речі, цифровий матеріал варто зачитувати для більшої аргументованості. Висновки необхідно знати напам'ять. Зверніть увагу на зворотній зв'язок безпосередньо

на лекції – постійно контролюйте взаємодію з аудиторією. Учіться спостерігати за слухачами, адже увага – ті єдині двері, через які проходить усе, що може бути сприйнято людиною.

Рівень залучення уваги студентської аудиторії говорить про критерій: чим більше слухачі зосереджені на Вашій лекції, тим менше руху в аудиторії.

Лектору важливо «завойовувати» увагу аудиторії й утримувати її, регулюючи вищевикладені аспекти виступу. Загальні рекомендації для лектора: прагніть не читати, а говорити; логічно будуйте думки і речення; визначайте послідовність і несуперечність суджень; підбирайте аргументовані факти і докази; будьте в гарному настрої і доброзичливі; приділяйте увагу ерудиції; контролюйте аудиторію; вмійте розпізнавати критичні моменти лекції; аналізуйте свій виступ.

Є основні критерії лекційної майстерності виступу лектора. Кількісна оцінка лекційної майстерності ведеться за п'ятибальною шкалою. При цьому можна підрахувати середній бал або рейтинг (сума балів) за окремими критеріями. Викладачі мають надавати можливість магістрантам самостійно проводити таке оцінювання під час виробничої (асистенської у ЗВО) практики, ознайомлюючись із досвідом читання лекцій кращих викладачів. Розглянемо два варіанти аналізу лекційного заняття.

Аналіз лекційного заняття _____

З теми _____

Для студентів _____

Дисципліна _____

ВАРІАНТ 1.

1. Загальні відомості про навчальне заняття:

- зв'язок навчального заняття з попередніми і наступними, місце у відповідному розділі;
- форма, тип навчального заняття, його структура, відповідність темі та поставленій меті;

– рівень досягнення мети та отримані результати, умови, чинники, що сприяли цьому;

– сильні та слабкі сторони, досягнення, загальні враження.

2. Підготовка викладача до організації навчального заняття: визначення структури, використання фахової та методичної літератури, підготовка дидактичного та роздаткового матеріалу.

3. Постанова мети, завдань навчального заняття як кінцевого результату, необхідного для досягнення викладачем та студентами, створення у студентів установки на досягненні мети.

4. Відбір змісту навчального матеріалу, розвиток особистісного ставлення студентів до нього:

– раціональний відбір наукових, засадничих знань, понять, фактів, що складають основу розвитку умінь, навичок студентів, їхнього соціального становлення, подальшого навчання;

– спрямованість змісту навчального матеріалу на розгляд проблем, соціального значущих та актуальних для життя студентів, задоволення їхніх пізнавальних і особистісних потреб та інтересів;

– відповідність змісту навчального матеріалу рівню розвитку студентів, їхнім пізнавальним можливостям;

– стимулювання інтересу студентів до змісту, (новизна знань, умінь, їхня різностороння значущість, парадоксальність понять, фактів, популярність інформації,

– емоційність викладу, подання інформації через призму бачення викладача, науковця);

– інтегрування змісту навчального матеріалу з іншими темами, навчальними курсами і спецкурсами.

5. Застосування методів, прийомів, засобів, форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів і їх творче, цілеспрямоване поєднання. активізація думки студентів, стимулювання їх до критичного та творчого

мислення, вияву власної позиції, поглядів, самостійного пошуку і дослідження.

6. Діяльність викладача:

- ставлення до студентів: наявність позитивної установки;
- стиль діяльності та поведінки викладача, його комунікативні уміння, відкритість, щирість, знаходження контакту зі студентами, вияв педагогічного такту у організації взаємодії зі студентами;

- забезпечення дисципліни як організації порядку на навчальному занятті

7. Діяльність студентів:

- ставлення студентів до процесу навчання, застосованих форм, методів організації навчально-пізнавальної діяльності, їхня мотивація;

- ставлення до особистості викладача, вияв до нього;

8. Організація міжособистісної взаємодії студентів та розвиток їхніх взаємин:

- створення психологічно комфортного середовища на навчальному занятті;

- застосування різноманітних форм співробітництва, міжособистісної взаємодії студентів (дискусії, діалоги, групові форми, колективна робота тощо).

9. Отримання зворотнього зв'язку:

- методи, прийоми організації зворотнього зв'язку на кожному етапі навчального заняття;

- перевірка викладачем рівня розуміння, осмислення студентами навчального матеріалу, рівня сформованості їхніх знань та умінь;

- застосування зворотнього зв'язку для усвідомлення особливостей діяльності, мислення студентів, мотивації їхнього навчання з метою удосконалення організації навчальних занять;

- застосування зворотнього зв'язку, оцінювання для усвідомлення студентами досягнутих успіхів, перспектив їхнього розвитку;

– об'єктивність оцінювання індивідуальних особливостей навчальної діяльності студентів;

– мотивація оцінок студентів без елементів критики особистості.

10. Загальні висновки (пропозиції і поради щодо вдосконалення підготовки і проведення наступних навчальних занять).

ВАРІАНТ 2.

Зміст лекції

Науковість, відповідальність сучасному рівні розвитку науки. Ідейна спрямованість – вибір змісту матеріалу, що викладається, визначення головних ідей світосприймального характеру, питання методології науки, зіставлення різноманітних концепцій. Активізація мислення, висунення проблемних питань, показ суперечностей впродовж лекції, ознайомлення з історії наукового пошуку, визначення проблем для значущості матеріалу та його застосування у майбутній спеціальності – професійна спрямованість. Наявність матеріалу, якого не має у підручниках. Пояснення найбільш складних питань. Наявність завдань для самостійного відпрацювання матеріалу, зв'язків із попереднім матеріалом, розділами курсу, внутрішньопродметних та міжпредметних зв'язків.

Методика читання лекції

Чітка структура лекції, логіка викладу матеріалу, повідомлення літератури до теми або до всього курсу. Доступність та аргументованість. Виокремлення головного у матеріалі та висновках. Використання деяких прийомів закріплення – повторення, запитання на перевірку розуміння. Використання ТЗН (у разі необхідності), застосування лектором опорних матеріалів (текст, конспект, окремі записи, відсутність опорних записів тощо).

Керівництво роботою студентів.

Допомога у веденні записів (зміна темпу: уповільнений темп за умов важливості виділення матеріалу), використання прийомів підтримки уваги – цікаві приклади, риторичні запитання, жарти тощо. Спонування до запитань з боку студентів.

Особистість лектора: знання предмету.

Емоційність, голос, дикція. Якість, чіткість, забарвленість, грамотність, мовлення. Зовнішній вигляд. Уміння триматися перед аудиторією. Уміння бачити та відчувати аудиторію, встановлювати з нею контакт.

Результати лекції.

Інформаційна цінність лекції. Виховний вплив. Досягнення дидактичних цілей. Загальна оцінка (відмінно, добре, задовільно), (пропозиції і поради щодо вдосконалення підготовки і проведення наступних навчальних занять).

Зазначений аналіз дозволяє зробити також самоаналіз проведеного лекційного заняття та вдосконалити його.

Методика проведення практичних і семінарських занять. Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальне закріплення студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, в результаті чого формуються уміння і навички практичного застосування знань теоретичного матеріалу шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань. Практичні заняття проводяться відповідно до розробленого тематичного плану й охоплюють весь матеріал. Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі (тестах для виявлення рівня знань студентів), практичних завданнях різної складності; наочному матеріалі; методичних вказівках; засобах оргтехніки.

Назване методичне забезпечення готує викладач, якому доручено проводити практичні заняття, за погодженням з лектором дисципліни. Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення, рішення завдань з їх обговоренням і оцінюванням результатів. Оцінки, отримані студентом на окремих практичних заняттях, враховуються при виставлянні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни. Практичне заняття повинно формуватися у відповідності з наступною схемою: мета, вихідні дані,

методичні вказівки, алгоритм рішення, завдання для самостійної роботи (за аналогією з розглянутим раніше алгоритмом), контрольні запитання студентам для закріплення матеріалу, оцінювання рівня сформованості умінь, обговорення ходу заняття і питання до викладача, видання домашнього завдання студентам.

У структурі заняття самостійна робота домінує. Викладач бере участь на стадії постановки завдання, при розробленні методичних вказівок і здійснює контроль. При цьому практична робота може бути організована за допомогою комп'ютерів при виконанні задач на оптимізацію і з використанням спеціалізованих прикладних програм. Практичне заняття може проводитися у вигляді розрахункової роботи, ділової або дидактичної гри, аналізу виробничих ситуацій, роботи з документами, колоквіуму, дискусії, контрольної роботи тощо. Нижче наведено форму плану-конспекту практичного заняття, яку викладач може використовувати для його підготовки.

ПЛАН-КОНСПЕКТ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ з
дисципліни: _____

Тема заняття: _____

Дата проведення: _____

Мета заняття: _____

Головна проблема заняття: _____

Обладнання (перелік наочних посібників, ТЗН, плакатів та ін.):

План заняття (перелік основних пунктів і час, який відводиться на їх реалізацію): _____ :

Хід заняття (докладний конспект: питання для обговорення, практичні завдання, мозковий штурм, кейс стаді, задачі, робота в парах, майстер класи, розбір ситуацій тощо): – етапи і види діяльності студентів із щохвилинною структурою; – формулювання завдань студентам на кожному етапі заняття; – результати виконання завдань, що передбачаються; – посилання на матеріали

за темою заняття (нумерація сторінок навчальних посібників тощо); – рисунки, задачі (з розв'язанням), схеми, таблиці та ін.

Завдання студентам з рефлексії їх діяльності: _____

Форми контролю і оцінювання результатів заняття: _____

Домашнє завдання: _____

Список використаної літератури: _____

Форма аналізу проведеного заняття, підсумки його обговорення з колегами і викладачами _____

Якщо практичне заняття проводиться не в аудиторії, а в спортивному залі, на стадіоні тощо, то бажано використовувати наступний шаблон.

План – конспект практичного заняття з дисципліни _____

Тема: « »

Розробник:

Мета:

Завдання:

- 1.
- 2.
- 3.

Інвентар та обладнання:

Місце проведення:

Тривалість заняття 80 хв

№	Зміст	Дозування	Організаційно-методичні вказівки
Підготовча частина			

Основна частина			
Заключна частина			

Аналіз практичного заняття

Прізвище, ім'я, по батькові

Навчальна дисципліна

Тема

Дата

Група

Курс

Спеціальність

Аспект аналізу заняття	так	ні	примітки
Організаційна складова практичного заняття	«+» – так; «-» – ні		
Наявність організаційного моменту			
Дотримання структурних елементів заняття (вступна, основна, заключна частини)			
Оптимальність розподілу часу, дотримання регламенту			
Підготовка кабінету			

Забезпечення заняття необхідним обладнанням та оснащенням			
Забезпечення студентів необхідним довідковим матеріалом			
Дотримання основних психологічних та гігієнічних вимог			
Проведення інструктажу щодо виконання практичних завдань			
Проведення інструктажу з ТБ			
Методична складова			
Відповідність робочій програмі			
Доцільність вибору форми проведення практичного заняття			
Зв'язок теми практичного заняття із теоретичним матеріалом			
Спрямованість практичного заняття на практичну підготовку студентів			
Зв'язок із попередніми та наступними темами практичних занять			
Формування та підтримка міждисциплінарних зв'язків			
Засоби забезпечення позитивної мотивації навчання (розкриття значення теми для майбутньої професійної діяльності; актуальність та новизна змісту; емоційне забарвлення викладання; застосування методу порівняння та аналогій; ефект парадоксальності та здивування; приклади з власної практичної діяльності).			
Наявність плану (сценарію) проведення практичного заняття			

Наявність методичної розробки практичного заняття			
Наявність інструктивного матеріалу для виконання практичних навичок			
Наявність методичних вказівок для виконання самостійної роботи студента			
Індивідуальний підхід до навчання студентів (наявність індивідуальних завдань)			
Ефективність використання наочного й дидактичного матеріалу			
Доцільність використання технічних засобів навчання			
Ефективність використання комп'ютерної техніки студентами			
Контроль за виконанням самостійної роботи студентами			
Контроль рівня здобутих практичних умінь та навичок			
Оголошення та аргументація оцінок			
Постановка завдання на наступне практичне заняття (диференційоване домашнє завдання)			
Перевірка звітів, робочих зошитів тощо			

Реалізація принципів навчання			
науковості навчання			
доступності навчання			
посильної трудності			
самостійності й активності студентів			
систематичності й послідовності навчання			
диференціації та індивідуалізації навчання			
свідомості і міцності засвоєння знань, умінь та навичок			
проблемності навчання			
зв'язку теорії з практикою, навчання з життям			
наочності (ефективність та доцільність використання наочності та ТЗН)			
єдності освітньої, виховної та розвивальної функцій навчання			
Якість викладання навчального матеріалу			
Ораторське мистецтво			
Якість мови (темп, дикція, образність, емоційність, виразність, правильність)			
Педагогічний такт			
Володіння викладачем теоретичним матеріалом			
Уміння демонструвати виконання практичних розрахунків (дій)			
Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів			
Організація та підтримка зворотного зв'язку			
Створення у студентів мотивації для виконання			

самостійних практичних завдань			
Підтримання робочої дисципліни під час проведення практичного заняття			
Результативність практичного заняття			
Відповідність сформованих на занятті практичних вмінь та навичок вимогам ОКХ спеціальності			
Досягнення цілей практичного заняття (освітніх, виховних, розвивальних)			
Мотивація на самостійну діяльність			
Орієнтація на професійну діяльність			
Виховний вплив на студентів			

Досягнення цілей і завдань заняття _____

Позитивні сторони, рекомендації щодо поширення педагогічного досвіду:

Зауваження, недоліки

Висновки (залежно від методичних цілей заняття):

Пропозиції: _____

У спортивно-педагогічних дисциплінах особливе місце займають практичні заняття у спортивних залах та на відкритих майданчиках.

Засоби навчання у спортивно-педагогічних дисциплінах. До засобів навчання належать: фізичні вправи; спортивний інвентар та обладнання; навчально-методичні посібники; мультимедійні та цифрові ресурси; контрольні-

вимірювальні засоби. Засоби навчання мають відповідати дидактичним цілям, рівню підготовленості студентів і вимогам безпеки.

Планування та структура заняття зі спортивно-педагогічної дисципліни. Ефективність навчання залежить від якісного планування. Структура заняття зазвичай включає:

Підготовчу частину – організація групи, розминка, постановка завдань, психологічна підготовка.

Основну частину – вивчення та вдосконалення рухових дій, розвиток фізичних якостей.

Заключну частину – відновлювальні вправи, вправи на релаксацію, підбиття підсумків, рефлексія, завдання для самостійної роботи.

Методичними особливості проведення практичних занять, є те, що під час занять викладач повинен: дотримуватися правил техніки безпеки; контролювати та диференціювати навантаження; застосовувати інноваційні методи (відеоаналіз, інтерактивні вправи, цифрові ресурси); формувати у студентів навички самоконтролю.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію за попередньо визначеними темами. До заняття студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів). Перелік тем семінарських занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені виступи, активність студентів у дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою позицію. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття викладач вносить до журналу.

Контроль і оцінювання результатів навчання. Контроль навчальних досягнень студентів передбачає: поточний контроль; модульний контроль; підсумковий контроль; самоконтроль і взаємоконтроль. Оцінювання має бути об'єктивним, систематичним і спрямованим на розвиток студента.

Інноваційні підходи у викладанні спортивно-педагогічних дисциплін.

Сучасні методичні підходи включають: компетентнісний і студентоцентрований підхід; інтерактивні методи навчання; використання інформаційно-комунікаційних технологій; дистанційні та змішані форми навчання.

Роль викладача у реалізації методичних засад навчання. Викладач спортивно-педагогічних дисциплін виконує ролі: організатора освітнього процесу; наставника і консультанта; тренера; коуча; вихователя.

Професійна майстерність викладача є ключовим чинником ефективності навчання. Отже, методичні основи викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти забезпечують цілісність і результативність освітнього процесу. Раціональне поєднання методів, форм і засобів навчання, урахування специфіки дисциплін та індивідуальних особливостей студентів сприяє формуванню висококваліфікованих фахівців у сфері фізичної культури і спорту.

Організація освітнього процесу з фізичного виховання у закладах вищої освіти передбачає не лише навчальну, а й позанавчальну, спортивно-масову, рекреаційно-оздоровчу та здоров'язберезувальну діяльність. Фізичне виховання у закладах вищої освіти (ЗВО) є важливою складовою системи професійної підготовки майбутніх фахівців. Воно спрямоване не лише на розвиток фізичних якостей студентів, а й на формування культури здоров'я, мотивації до активного способу життя, здатності до саморегуляції фізичного та психоемоційного стану. Ефективна організація освітнього процесу з фізичного виховання у ЗВО передбачає поєднання навчальної, позанавчальної, спортивно-масової, рекреаційно-оздоровчої та здоров'язберезувальної діяльності в єдину цілісну систему, яка ґрунтується на таких принципах: гуманістичної спрямованості – урахування індивідуальних можливостей і потреб студентів; науковості та системності – опора на сучасні наукові підходи та логічну побудову змісту;

доступності та варіативності – використання різних форм і видів рухової діяльності; індивідуалізації та диференціації – урахування рівня фізичної підготовленості й стану здоров'я; здоров'язбереження – пріоритет безпеки та зміцнення здоров'я.

Позанавчальна діяльність спрямована на розширення рухової активності студентів у вільний від навчання час. До її форм належать: робота спортивних секцій і клубів; гуртки за інтересами (фітнес, йога, плавання, ігрові види спорту); участь у змаганнях різного рівня; організація днів здоров'я, флешмобів, спортивних челенджів. Позанавчальна робота сприяє розвитку мотивації до систематичних занять фізичною культурою.

Спортивно-масова робота є важливим засобом формування студентського активу та корпоративної культури закладу освіти. Основні напрями: внутрішньовузівські спартакіади; факультетські та міжфакультетські змагання; участь у міських, обласних, всеукраїнських турнірах; популяризація студентського спорту. Спортивно-масова діяльність формує командний дух, лідерські якості, відповідальність і дисципліну.

Рекреаційно-оздоровча діяльність спрямована на відновлення фізичних і психоемоційних ресурсів студентів. До її форм належать: заняття фітнесом, аеробікою, пілатесом; оздоровче плавання; туристичні походи та екскурсії; активний відпочинок на природі. Ця діяльність особливо важлива в умовах підвищених навчальних навантажень та стресу.

Здоров'язберезувальна діяльність є інтегрованою складовою всіх форм фізичного виховання у ЗВО. Вона передбачає: формування культури здорового способу життя; профілактику захворювань і травматизму; раціональну організацію рухового режиму; навчання студентів навичкам самоконтролю та саморегуляції. Викладач фізичного виховання виступає не лише організатором занять, а й наставником у питаннях здоров'я.

Організація освітнього процесу з фізичного виховання у закладах вищої освіти повинна мати системний, комплексний і здоров'язберезувальний характер. Поєднання навчальних занять із позанавчальною, спортивно-масовою та рекреаційно-оздоровчою діяльністю створює умови для гармонійного розвитку особистості студента, підвищення його працездатності та якості життя.

Важливе значення має планування та проєктування освітнього процесу з фізичного виховання у закладах вищої освіти з урахуванням індивідуальних і соціокультурних чинників та сучасних освітніх тенденцій.

Планування освітнього процесу з фізичного виховання у закладах вищої освіти є цілеспрямованою управлінсько-педагогічною діяльністю, що забезпечує логічну послідовність, системність і результативність навчально-виховної роботи. Воно передбачає визначення цілей, завдань, змісту, форм і методів фізичного виховання відповідно до освітніх стандартів, навчальних планів і реальних можливостей здобувачів освіти.

У процесі планування враховуються: стратегічні цілі фізичного виховання у ЗВО; контингент студентів та їхні освітні потреби; матеріально-технічна база закладу; кадрове забезпечення; специфіка освітньої програми.

Планування здійснюється на різних рівнях: перспективному, календарно-тематичному та оперативному, що забезпечує гнучкість і адаптивність освітнього процесу.

Проєктування освітнього процесу з фізичного виховання є творчим і науково обґрунтованим процесом моделювання майбутньої педагогічної діяльності. Воно спрямоване на створення оптимальної освітньої моделі, що забезпечує досягнення запланованих результатів навчання та зміцнення здоров'я студентів. У процесі проєктування викладач: формулює очікувані результати навчання; добирає зміст рухової діяльності; визначає адекватні форми організації занять; обирає ефективні методи та засоби навчання; передбачає умови реалізації здоров'язберезувального середовища.

Проектування ґрунтується на принципах компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів.

Прогнозування результатів освітнього процесу з фізичного виховання є важливим етапом педагогічного планування. Воно полягає у передбаченні можливих змін у фізичному, функціональному та психоемоційному стані студентів у результаті систематичних занять.

Прогнозування здійснюється з урахуванням: вихідного рівня фізичної підготовленості; стану здоров'я та медичних груп; рівня мотивації до занять; умов освітнього середовища.

Очікувані результати можуть включати: підвищення рівня фізичної працездатності; розвиток рухових якостей; формування навичок самоконтролю; становлення стійкої мотивації до здорового способу життя.

Вибір форм і методів навчання з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти має здійснюватися з урахуванням індивідуальних освітніх потреб здобувачів освіти. Сучасний освітній процес орієнтується на активну позицію студента як суб'єкта навчання. До ефективних форм належать: групові та індивідуальні заняття; секційна та модульна організація навчання; змішані (аудиторні й дистанційні) формати. Методи навчання включають: практичні та ігрові методи; методи диференційованого навчання; проблемно-пошукові та інтерактивні методи; використання цифрових освітніх технологій.

Урахування стану здоров'я, віку та статі студентів є визначальним чинником при організації освітнього процесу з фізичного виховання. Навчальні заняття плануються з урахуванням медичних груп, функціональних можливостей організму та рівня фізичного розвитку. Вікові та статеві особливості впливають на: вибір фізичних навантажень; інтенсивність і тривалість занять; спрямованість вправ. Диференційований підхід сприяє зниженню ризику перевантажень і підвищує ефективність занять.

Урахування культурних та національних традицій студентів є важливим соціокультурним чинником організації фізичного виховання у ЗВО. Вони впливають на мотивацію до рухової активності, вибір видів спорту та форм дозвілля. Урахування традицій передбачає: використання національних рухливих ігор; популяризацію традиційних видів фізичної активності; формування толерантного та інклюзивного освітнього середовища.

Сучасні освітні тенденції зумовлюють необхідність оновлення підходів до фізичного виховання у ЗВО. До них належать: компетентнісна орієнтація освіти; цифровізація освітнього процесу; інклюзивна освіта; орієнтація на здоров'я та благополуччя особистості.

Інтеграція цих тенденцій забезпечує актуальність і ефективність освітнього процесу з фізичного виховання.

Отже, планування, проєктування та прогнозування освітнього процесу з фізичного виховання у закладах вищої освіти є складним багатофакторним процесом, що вимагає наукового підходу, педагогічної майстерності та гнучкості. Урахування освітніх потреб здобувачів освіти, їхнього стану здоров'я, вікових, статевих, культурних і національних особливостей, а також сучасних освітніх тенденцій забезпечує ефективність фізичного виховання та сприяє формуванню здорової, соціально активної особистості.

Уміння консультивати здобувачів вищої освіти та формувати ціннісні орієнтації здорового способу життя на засадах педагогічного партнерства є важливою складовою професійної діяльності викладача фізичного виховання. Воно спрямоване на надання науково обґрунтованих рекомендацій щодо організації рухового режиму, підтримання фізичного і психоемоційного здоров'я, профілактики гіподинамії та формування сталих оздоровчих звичок.

Ефективне консультивання передбачає: аналіз індивідуальних потреб, рівня фізичної підготовленості та стану здоров'я студентів; надання персоналізованих рекомендацій щодо фізичної активності; інформування про

безпечні та ефективні засоби самостійних занять; підтримку у формуванні мотивації до регулярної рухової діяльності.

Формування знань, умінь і навичок здорового способу життя є одним із ключових завдань освітнього процесу з фізичного виховання у ЗВО. Воно здійснюється через систематичне поєднання теоретичної підготовки та практичної діяльності. До змісту знань належать: основи раціональної рухової активності; принципи тренувального навантаження; правила самоконтролю фізичного стану; гігієнічні та відновлювальні аспекти фізичних вправ.

Уміння і навички включають: планування індивідуальних занять фізичними вправами; виконання базових рухових дій; застосування прийомів саморегуляції; оцінювання власного фізичного стану.

Переконання та ціннісні ставлення до здорового способу життя формуються в результаті усвідомленого й позитивного досвіду участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності. Викладач фізичного виховання відіграє ключову роль у створенні такого досвіду. Формування ціннісних орієнтацій передбачає: виховання відповідального ставлення до власного здоров'я; усвідомлення значення фізичної активності для професійної діяльності; розвиток потреби у регулярних заняттях фізичними вправами; підтримку позитивного емоційного фону занять.

Консультування тісно пов'язано з комунікацією з учасниками освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства. Педагогічне партнерство є сучасною моделлю взаємодії в освітньому процесі, що ґрунтується на засадах взаємоповаги, довіри, співпраці та відповідальності. У системі фізичного виховання воно сприяє створенню комфортного та безпечного освітнього середовища. Викладач фізичного виховання будує комунікацію: зі здобувачами вищої освіти – на засадах діалогу та підтримки; з колегами – через професійну співпрацю та обмін досвідом; з адміністрацією – у межах спільного планування

та реалізації заходів; з батьками (за потреби) – з метою підтримки здоров'язбережувальних ініціатив.

До ключових комунікативних умінь викладача фізичного виховання належать: активне слухання та емпатія; доступне пояснення навчального матеріалу; конструктивний зворотний зв'язок; мотиваційне консультування; управління групою динамікою. Застосування цих умінь сприяє формуванню партнерських взаємин та підвищує ефективність освітнього процесу.

Уміння консультувати здобувачів вищої освіти, формувати в них знання, уміння, навички, переконання та ціннісні ставлення до здорового способу життя, а також будувати комунікацію на засадах педагогічного партнерства є невід'ємними складовими професійної компетентності викладача фізичного виховання у закладах вищої освіти. Реалізація цих умінь забезпечує сталу мотивацію студентів до фізичної активності та сприяє збереженню й зміцненню їхнього здоров'я.

Здійснення зворотного зв'язку, оцінювання та модифікація навчальної діяльності у фізичному вихованні закладів вищої освіти є важливим педагогічним інструментом, що забезпечує ефективну взаємодію між викладачем фізичного виховання та здобувачами вищої освіти. Він спрямований на корекцію навчальної діяльності, підвищення мотивації до занять та усвідомлення студентами власного прогресу. Викладач здійснює зворотний зв'язок у таких формах: оперативний – під час виконання фізичних вправ (усні коментарі, показ, корекція рухів); поточний – після завершення окремих елементів або занять; підсумковий – за результатами модуля або семестру. Зворотний зв'язок має бути своєчасним, зрозумілим, доброзичливим та орієнтованим на підтримку і розвиток здобувача освіти.

Об'єктивне оцінювання у фізичному вихованні базується на чітко визначених критеріях і показниках, що відповідають очікуваним результатам навчання. Воно передбачає комплексний підхід до оцінки фізичної

підготовленості, рухових умінь, теоретичних знань та активності студентів. Основними принципами оцінювання є: прозорість і зрозумілість критеріїв; урахування індивідуального прогресу; диференціація вимог залежно від стану здоров'я; поєднання кількісних і якісних показників. Такий підхід сприяє формуванню довіри до результатів оцінювання та підвищує навчальну мотивацію.

Самооцінювання та взаємооцінювання є важливими елементами формувального оцінювання у фізичному вихованні. Вони сприяють розвитку рефлексії, відповідальності та навичок критичного мислення у здобувачів вищої освіти. Самооцінювання передбачає: аналіз власних досягнень і труднощів; усвідомлення рівня фізичної підготовленості; визначення індивідуальних цілей самовдосконалення. Взаємооцінювання реалізується через: спостереження за виконанням вправ одногрупниками; надання конструктивного зворотного зв'язку; спільне обговорення результатів. Роль викладача полягає у методичному супроводі та корекції процесу оцінювання.

Аналіз результатів навчання здобувачів освіти є систематичною діяльністю викладача, спрямованою на виявлення ефективності застосованих методів і форм навчання. Він здійснюється на основі даних контролю, спостережень, тестування та рефлексивних матеріалів студентів. Аналіз дозволяє: визначити рівень досягнення запланованих результатів; виявити індивідуальні та групові труднощі; оцінити динаміку фізичного розвитку та підготовленості; обґрунтувати необхідність корекції навчального процесу.

На основі результатів аналізу викладач фізичного виховання здійснює модифікацію навчальної діяльності з урахуванням здібностей, фізичного стану та індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Модифікація може передбачати: зміну інтенсивності та обсягу фізичних навантажень; варіативність вправ і навчальних завдань; використання індивідуальних та підгрупових форм роботи; адаптацію методів навчання для студентів різних медичних груп.

Такий підхід забезпечує безпечність, ефективність та інклюзивність освітнього процесу.

Здійснення зворотного зв'язку, об'єктивне оцінювання, само- та взаємооцінювання, аналіз результатів навчання і подальша модифікація навчальної діяльності є взаємопов'язаними складниками професійної діяльності викладача фізичного виховання у закладі вищої освіти. Їх комплексна реалізація сприяє індивідуалізації навчання, підвищенню якості освітнього процесу та формуванню відповідального ставлення здобувачів освіти до власного фізичного розвитку і здоров'я.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. У чому полягає специфіка спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти?
2. Дайте визначення методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін.
3. Що є об'єктом і предметом методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін?
4. Які чинники зумовлюють особливості викладання дисциплін фізкультурно-спортивного спрямування?
5. Чому поєднання теоретичного і практичного навчання є обов'язковим у цих дисциплінах?
6. Які методи навчання використовуються у викладанні спортивно-педагогічних дисциплін?
7. Охарактеризуйте словесні методи навчання та їх роль у формуванні знань.
8. Яке значення наочних методів у навчанні рухових дій?
9. Які практичні методи є провідними у спортивно-педагогічних дисциплінах і чому?

10. У чому полягає дидактична цінність ігрового та змагального методів?
11. Які основні форми організації навчання застосовуються у ЗВО?
12. Яке місце лекції в системі викладання спортивно-педагогічних дисциплін?
13. Чим відрізняються практичні, семінарські та лабораторні заняття?
14. Яку роль відіграє самостійна робота студентів у професійній підготовці?
15. Які вимоги висуваються до лектора спортивно-педагогічних дисциплін?
16. У чому полягає сутність лекції з елементами проблемного навчання?
17. Як створюється і структурується проблемна ситуація на лекції?
18. Які етапи підготовки викладача до лекційного виступу?
19. Які типи і стилі лекційного виступу виділяють у закладі вищої освіти?
20. Які складові ораторської майстерності викладача?
21. Які засоби впливу лектора на аудиторію виділяють психологи?
22. Які типи пам'яті задіяні під час сприйняття лекційного матеріалу?
23. Чому важливий комплексний підхід до подання навчальної інформації?
24. Які прийоми допомагають лектору утримувати увагу аудиторії?
25. Які основні вимоги до структури лекції?
26. У чому полягає метод «опорної бази» під час читання лекцій?
27. Які критерії оцінювання лекційної майстерності викладача?
28. Яке значення має аналіз і самоаналіз лекційного заняття?
29. Чим відрізняються два варіанти аналізу лекції (за змістом і за методикою)?
30. Яка мета практичного заняття у спортивно-педагогічних дисциплінах?
31. Які структурні елементи має практичне заняття?
32. Яке методичне забезпечення необхідне для проведення практичного заняття?
33. У чому полягає роль викладача і студентів на практичному занятті?

34. Які форми проведення практичних занять є найбільш ефективними?
35. Які особливості проведення практичних занять у спортивному залі чи на майданчику?
36. Які вимоги до плану-конспекту практичного заняття з руховою діяльністю?
37. Чому питання безпеки є пріоритетними у спортивно-педагогічних дисциплінах?
38. Які засоби навчання використовуються у спортивно-педагогічних дисциплінах?
39. Які вимоги висуваються до добору засобів навчання?
40. Яка структура заняття зі спортивно-педагогічної дисципліни?
41. У чому полягає дидактичне призначення підготовчої, основної та заключної частин заняття?
42. Які види контролю навчальних досягнень студентів застосовуються у ЗВО?
43. У чому полягає значення самоконтролю і взаємоконтролю?
44. Які інноваційні підходи використовуються у викладанні спортивно-педагогічних дисциплін?
45. Як реалізуються компетентнісний і студентоцентризований підходи у навчанні?
46. Які професійні ролі виконує викладач спортивно-педагогічних дисциплін?
47. Чому професійна майстерність викладача є ключовим чинником якості освіти?
48. Які умови сприяють формуванню високої мотивації студентів до навчання?
49. У чому полягає значення методично грамотно організованого освітнього процесу для підготовки фахівців з фізичної культури і спорту?

50. Як викладач розробляє та удосконалює навчально-методичні матеріали?

51. Як організувати освітній процес з фізичного виховання у закладах вищої освіти?

52. Як проводити навчальні заняття, позанавчальну роботу, спортивно-масову, рекреаційно-оздоровчу, здоров'язбережувальну діяльність?

53. Як відбувається планування, проектування освітнього процесу, прогнозування його результатів?

54. Як обирати форми і методи навчання з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних та національних традицій та відповідно до сучасних освітніх тенденцій?

55. Як викладач здійснює зворотній зв'язок, об'єктивно оцінює, само та взаємооцінює й аналізує результати навчання та модифікує навчальну діяльність з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти?

56. Як викладач має консультувати здобувачів освіти, формувати знання, уміння, навички, переконання та ціннісні ставлення, необхідні для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності?

57. Як викладач має будувати комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства?

ТЕМА 5. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН РІЗНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Характеристика програми з «Теорія та методика фізичного виховання» (ТМФВ). Характеристика розділів програми з ТМФВ. Проектувальні уміння. Науковим підґрунтям ТМФВ є науки, що умовно можна розділити на дві групи:

гуманітарні (педагогічні, психологічні, соціальні, історичні і т.д.), та природничі (біологія, анатомія, фізіологія, біохімія, біомеханіка, гігієна то що).

Програма з ТМФВ включає три розділи: • загальні основи фізичного виховання; • спеціалізовані напрями фізичного виховання; • фізичне виховання основних вікових категорій населення. Кожна галузь науки починала свій розвиток із накопичення матеріалу, опису й класифікації явищ, наприклад, хімія – з відкриття хімічних елементів і опису їх властивостей, біологія – з вивчення окремих організмів, їх класифікації та систематизації. По мірі накопичення знань, наука отримувала можливість відкривати закони та формулювати узагальнюючі теорії. ТМФВ також пройшла цей багатоетапний шлях, що починався з накопичення емпіричного матеріалу у процесі використання спеціальних фізичних вправ для військової підготовки – перший етап, обґрунтування перших методик фізичного виховання та класифікацій засобів – другий етап, створення національних та авторських систем фізичного виховання – третій етап, створення теорії і методики фізичного виховання й спорту як самостійної навчальної й наукової дисципліни – четвертий етап, біологічного обґрунтування рухової активності – п'ятий етап, і нарешті, шостий етап – обґрунтування пріоритетів особистісних потреб та фізичного розвитку людини, що дало поштовх до впровадження нових видів фізичної культури: аеробіки, шейпінгу, пляжного волейболу, велокінетики, роуп-скіпінгу тощо.

ТМФВ тісно пов'язана з рядом наукових дисциплін: загальною педагогікою, загальною і віковою психологією, анатомією, фізіологією, біомеханікою, біохімією, математичною статистикою, біометрією та ін. Ці та інші науки складають наукове підґрунтя ТМФВ, її джерела.

Особливо тісні контакти ТМФВ зі спортивно-педагогічними дисциплінами, які спираються на загальні положення, що розробляються ТМФВ. Таким чином ТМФВ тісно пов'язана з іншими науками, обґрунтовуючи загальні закономірності фізичного виховання і спорту, опираючись на знання інших

дисциплін і, в свою чергу, доповнюючи і розвиваючи ці дисципліни. Окремі, навіть добре прочитані лекції не забезпечують повноцінного викладання. Потрібний взаємозв'язок лекцій у курсі кожної СПД і курсів СПД між собою. Налагодити такий взаємозв'язок допоможуть міжкафедральні стосунки та методична рада факультету. Адже навчальний план і програми не завжди передбачають такий зв'язок. Тому турбуватися про це повинен сам лектор. Він повинен прагнути логічно пов'язати зміст кожної лекції з попередньою і наступною, що забезпечить нашарування знань. Створення на кафедрах наскрізних програм, що дозволять ознайомитися з матеріалом суміжних курсів, сприятиме підвищенню ефективності окремих лекцій, а невелика затрата часу на пояснення зв'язку дисципліни, що викладається, з базовими (педагогіка, психологія, ТМФВ, фізіологія) і суміжними, виправдовує себе, забезпечуючи свідоме сприйняття студентами навчального матеріалу.

Таким чином, кожна СПД буде засвоюватись як частина професійної діяльності, а не як окремий предмет поза контекстом майбутньої професії. До головних недоліків побудови програми СПД слід віднести дублювання загальних питань курсу теорії і методики фізичного виховання. Замість поглибленого розгляду методики навчання метання списа, бігу, стрибків тощо; плавання вільним способом, нападаючого удару, прийому і передачі м'яча тощо — ставляться, наприклад, питання про доцільність використання методів цілісного навчання або навчання за частинами, що є предметом вивчення теорії і методики фізичного виховання.

Використання мультимедійного обладнання на заняттях. Сьогодні система освіти потребує оновлення змісту, організаційних форм, методів і технологій навчання. Система вищої професійної освіти формує інтелектуальний потенціал суспільства, тому необхідним є пошук і впровадження прогресивних форм, методів і засобів викладання навчальних дисциплін. Зокрема, однією з основних можливостей застосування інформаційно-комп'ютерних технологій на

лекційних заняттях є використання мультимедійних презентацій. Створення якісних мультимедійних презентацій вимагає глибоких знань з дисциплін, методики їх викладання та психології, а також умінь роботи з комп'ютерними програмами. Мультимедійна презентація для лекційних занять – це одночасно і засіб навчання, і спосіб подання навчальної інформації з використанням мультимедійних технологій, які поєднують різні форми представлення інформації на одному носіїві – текстову, звукову, графічну, анімацію, відео тощо. Теорія мультимедійного навчання була розроблена педагогом-психологом Річардом Е. Мейером, який довів, що оптимальне навчання відбувається тільки в тому випадку, коли вербальний і візуальний матеріал представлені синхронно. Застосування мультимедійних технологій на лекційних заняттях дозволяє: – оптимізувати навчальний процес і ефективно використати час лекційного заняття; – одночасно задіювати декілька каналів сприйняття навчальної інформації студентів - слуховий, зоровий, механічний, емоційний. Оскільки доведено, що людина запам'ятовує 20% інформації, отриманої через слуховий канал, 30% інформації, отриманої через зоровий канал і більше 50% інформації, коли одночасно задіяними є і слуховий і зоровий канали сприйняття інформації, якщо ж студент під час лекції сприймає яскраві емоційні образи у вигляді демонстрацій експериментів, аудіо, відео, фото-, анімаційних зображень, то частка інформації, яку студент може відтворити через деякий час, сягає 80%; – здійснювати когнітивний розвиток студента – розвиток усіх видів розумових процесів, таких як сприйняття, пам'ять, уява та логіка; – підвищити інформативність лекції – кількість інформації, представлена на слайді, значно перевищує обсяг матеріалу, який викладач може відобразити на дошці з використанням крейди; – підвищити наочність навчання та зробити навчальний матеріал переконливим за рахунок використання різних форм представлення навчального матеріалу (текст, формули, графіки, рисунки, діаграми, таблиці, фотографії, анімації, відео тощо); – полегшити процес сприйняття і

запам'ятовування навчальної інформації студентами через використання яскравих образів; – здійснити психологічну розрядку та підвищити увагу аудиторії в період її зниження приблизно через кожні 25-30 хв. лекції за рахунок використання рисунків, фото, невеликих анімаційних або відеороликів, які є унаочненням викладеного навчального матеріалу, звукового ефекту після побудови складного графіка або діаграми, що допомагають зняти психологічну напругу і настроїти аудиторію на перехід до наступного питання; – підвищити рівень доступності і сприйняття інформації; – здійснити повторення найбільш складних моментів лекції або повторення («прокручування») матеріалу попередніх лекцій; – підвищити мотивацію навчання через використання нових, тобто цікавих студенту технологій та унаочнення навчального матеріалу; – тримати зв'язок з аудиторією – завдання на слайдах дозволяють швидко і якісно перевірити рівень сприйняття, розуміння і засвоєння студентами навчального матеріалу, а також здійснити необхідні пояснення і уточнення; – підвищити динамічність, переконливість, емоційність і яскравість викладення лекційного матеріалу; – створити комфортні умови роботи викладача на лекції.

Використання мультимедійних технологій на лекційних заняттях забезпечує гармонійне поєднання можливостей новітніх інформаційних технологій у поданні навчального матеріалу з безпосереднім спілкуванням лектора зі студентською аудиторією. На слайдах лекційної презентації подається такий матеріал: – на першій лекції – назва дисципліни, прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, посада лектора і асистентів, які будуть вести практичні та лабораторні заняття; – тема лекції, перелік питань, що будуть розглядатися впродовж лекції; – короткий текстовий матеріал; – рисунки, графіки, схеми, таблиці; – фотографії видатних вчених, історичних подій; – графічні, анімаційні, фото- та відеозображення різних явищ, процесів, приладів, установок, дослідів тощо; – завдання для самостійного опрацювання та пояснення до нього; – список інформаційних джерел, літератури.

Спортивно-педагогічні дисципліни різної спеціалізації мають спільну педагогічну основу, проте відрізняються за змістом, методами, формами організації занять і вимогами до результатів навчання. У закладах вищої освіти ці особливості зумовлені специфікою видів спорту, професійною спрямованістю підготовки, рівнем фізичної та методичної готовності студентів. Урахування спеціалізації є необхідною умовою ефективного викладання та формування професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Загальні підходи до викладання спортивно-педагогічних дисциплін різної спеціалізації. Викладання дисциплін різної спеціалізації базується на: загальнодидактичних принципах навчання у закладах вищої освіти; компетентнісному та студентоцентрованому підходах; інтеграції теоретичної, практичної та методичної підготовки; урахуванні індивідуальних можливостей і професійних інтересів студентів. Водночас методика викладання коригується відповідно до характеру рухової діяльності, умов виконання вправ та кінцевої професійної мети підготовки.

Особливості викладання дисциплін циклу загальної фізичної підготовки. До дисциплін загальної фізичної підготовки належать: загальна фізична підготовка, теорія фізичного виховання, оздоровча фізична культура, фітнес-технології. Характерні особливості викладання: спрямованість на всебічний фізичний розвиток студентів; використання широкого арсеналу фізичних вправ; акцент на формування базових рухових умінь і навичок; поєднання теоретичних знань з практичним виконанням вправ; виховання мотивації до здорового способу життя.

Особливості викладання спортивних ігор. Спортивні ігри (футбол, баскетбол, волейбол, гандбол тощо) характеризуються колективним характером діяльності та високою варіативністю ігрових ситуацій.

Методичні особливості: поєднання індивідуального, групового та командного навчання; використання ігрового та змагального методів;

формування тактичного мислення; розвиток комунікативних і соціальних навичок; моделювання ігрових ситуацій під час занять.

Особливості викладання циклічних видів спорту. До циклічних видів спорту належать легка атлетика, плавання, лижний спорт, велоспорт тощо.

Методичні особливості: чітка структурованість і повторюваність рухових дій; поетапне формування техніки рухів; використання методів дозування навантаження; постійний педагогічний і функціональний контроль; урахування індивідуальних фізіологічних можливостей студентів.

Особливості викладання складнокоординаційних видів спорту. Складнокоординаційні види спорту (гімнастика, акробатика, художня гімнастика, єдиноборства тощо) потребують високого рівня координації, гнучкості та точності рухів.

Методичні особливості: детальний показ і пояснення рухових дій; використання допоміжних і підвідних вправ; поетапне навчання елементів; підвищені вимоги до безпеки занять; індивідуалізація навчання.

Особливості викладання оздоровчо-рекреаційних дисциплін. Оздоровчо-рекреаційні дисципліни (фітнес, аеробіка, йога, пілатес тощо) мають виражену оздоровчу спрямованість.

Методичні особливості: орієнтація на збереження і зміцнення здоров'я; дозування фізичних навантажень; урахування вікових і функціональних особливостей; формування навичок самоконтролю; використання музичного супроводу та релаксаційних методик.

Особливості викладання дисциплін тренерської та педагогічної спеціалізації. Ці дисципліни спрямовані на підготовку майбутніх тренерів і викладачів фізичного виховання.

Характерні риси: поєднання навчальної та професійно-практичної діяльності; моделювання реальних умов професійної роботи; розвиток

організаторських і комунікативних умінь; формування навичок планування, аналізу і корекції занять.

Індивідуалізація та диференціація навчання залежно від спеціалізації. Індивідуалізація навчання передбачає: урахування рівня спортивної підготовленості студентів; диференціацію завдань і навантажень; створення умов для самореалізації студентів у межах спеціалізації.

Отже, особливості викладання спортивно-педагогічних дисциплін різної спеціалізації у закладах вищої освіти зумовлені характером рухової діяльності, професійною спрямованістю підготовки та індивідуальними особливостями студентів. Урахування цих особливостей дає змогу підвищити якість освітнього процесу, забезпечити ефективне формування професійних компетентностей і підготувати конкурентоспроможного фахівця у сфері фізичної культури і спорту.

Важливу роль відіграє впровадження викладачем інновацій в сучасний освітній простір.

Як відомо, термін «innovation» перекладають з англійської як нововведення. Що стосується педагогічної сфери, то це насамперед – зміни в навчально-виховному процесі з метою його покращення, вдосконалення. Сьогодні назву «інноваційний» надають тим навчальним закладам, які починають запроваджувати нововведення або їхні елементи.

Автором поняття «інновації» вважають австрійського вченого І.А. Шумпетера, який у 1930-х роках чітко відокремив винахід (відкриття нового технічного знання) від інновації (практичного застосування нового знання на виробництві). Під інновацією він розумів «зміну з метою запровадження і використання нових різновидів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості». Так чи так, але саме від 1930-х років це поняття входить в активний обіг. Виокремлюється навіть нова галузь наукового знання – інноватика, що вивчає закономірності виникнення та перебігу інноваційних процесів у різних галузях практичної

діяльності. Втім, навіть за значної уваги дослідників до проблем інноваційної діяльності, обґрунтування теоретичних засад інноватики досі триває.

На сьогодні не існує єдиного загальноприйнятого визначення поняття «інновація». Поширені різні, часто суперечливі точки зору стосовно того, що слід вважати інноваціями – абсолютно нове чи вдосконалене старе, глобальні чи локальні зміни, процес створення нового чи його результат, будь-що нове чи лише те, що є актуальним і значущим, тощо. Основою інтеграції наявних поглядів може бути системний підхід, тобто розгляд інновації як цілеспрямованої зміни, нововведення у певній системі, яке вдосконалює цю систему, призводить до її прогресивного розвитку.

Найбільш значущими, є такі визначення інноваційних технологій: систематичне і послідовне практичне втілення заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу; проект певної педагогічної системи, реалізованої на практиці (В.П. Безпалько); галузь знань, що охоплює сферу практичних взаємодій учасників освітнього процесу у будь-яких різновидах діяльності, зорганізованих на засадах чіткого цілепокладання, систематизації, алгоритмізації прийомів навчання (В.І. Загвязинський); системна сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних та методологічних засобів, що їх використовують для досягнення педагогічної мети (М.В. Кларін); технологічно розроблена навчальна система; система методів та прийомів професійної роботи викладача; методика та окремі методи виховання (П.І. Підкасистий); частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє мету, зміст та методи навчання, а також проектує педагогічні процеси; опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих цілей навчання; здійснення педагогічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і педагогічних засобів; технологія окремої частини навчально-виховного процесу (Г.К. Селевко); послідовна взаємозалежна система дій педагога, спрямована на розв'язання педагогічних завдань;

планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу (В.А. Сластьонін).

Інноваційні педагогічні технології базовані на інакших формах та методах навчання, ніж вкорінені традиційні. У сучасній педагогіці часто йдеться про використання активних методів навчання як складову частину інноваційної педагогічної технології. Сучасна педагогіка відмовляється від жорсткого «авторитарного управління», де студент є «об'єктом» навчальних впливів, вона переходить до системи організації підтримки та стимулювання пізнавальної самодіяльності суб'єкта навчання, створення умов для творчості, до навчання через творчість, до педагогіки співпраці. Шлях до досягнення цієї мети торує викладач, здатний до розробки та впровадження сучасних інноваційних технологій.

На думку багатьох дослідників, інноваційні процеси в галузі освіти та інноватики покликані розкривати сутність наукового проектування і майстерного втілення інноваційних технологій, виявляти закономірні зв'язки між традиціями та новаціями, обґрунтовувати управлінські моделі системних нововведень в установах і закладах освіти.

Інноваційні методи викладання. У сучасних умовах соціально-економічних перетворень в Україні вища освіта під впливом науково-технічного прогресу, комунікативного максималізму, інформаційного «штурму» вже тривалий час перебуває в стані неперервного організаційного реформування та переосмислення усталених психолого-педагогічних цінностей. Водночас реальні психологічні процеси в житті нинішніх поколінь, особливо студентської молоді, свідчать про те, що освіта відстає від потреб сьогодення.

Педагогічний процес фізичного виховання здійснюється через різноманітні форми занять, на яких студенти оволодівають предметом, роблячи його своїм надбанням, формуючи і збагачуючи особисту фізичну культуру. Структура занять з фізичного виховання передбачає їхню загальну педагогічну

спрямованість і специфічний зміст, який забезпечує вирішення завдань фізичного виховання. Аналіз педагогічної суті різних форм організації фізичного виховання студентів, глобалізація, неперервна інформаційна змінність спонукає педагога до нестандартних, інноваційних рішень. Саме інноваційна освіта покликана виховувати студентську молодь.

Інноваційні педагогічні технології можна класифікувати за основними групами, це:

- традиційні педагогічні технології;
- педагогічні технології на основі особистісно-орієнтованого педагогічного процесу;
- педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності студентів;
- педагогічні технології на основі підвищення ефективності управління та організації навчального процесу;
- педагогічні технології на основі дидактичного вдосконалення та реконструювання матеріалу;
- окремі предметні педагогічні технології;
- альтернативні педагогічні технології;
- вроджені педагогічні технології;
- педагогічні технології розвиваючого навчання.

Найбільш повною класифікацією педагогічних технологій є така класифікація, що виділяє такі педагогічні технології:

- за рівнем застосування: загальнопедагогічні, власнепредметні, галузеві, локальні, модульні, вузькометодичні;
- за ведучим фактором психічного розвитку: біогенні, соціогенні, психогенні;

- за орієнтацією на особистісні структури: інформаційні (знання, уміння, навички, ставлення), операційні (способи навчальної діяльності), формування (сфера дійово-практична);

- за характером змісту та структури: навчальні/виховні; загальноосвітні/професійні; гуманістичні/технократичні;

- за організаційними формами: класичні/альтернативні; індивідуальні/групові; диференційоване навчання;

- за підходом до здобувача освіти: авторитарні, особистісно-орієнтовані, технології співробітництва;

- за переважаючим (домінуючим) методом: пояснювально-ілюстративні; розвиваюче навчання; проблемно-пошукові; інформаційні (комп'ютерні);

- за напрямом модернізації існуючої системи: на основі гуманізації та демократизації відносин; на основі активізації та інтенсифікації навчальної діяльності; на основі ефективності організації та управління; на основі методичного та дидактичного реконструювання матеріалу; цілісні авторські технології;

- за категорією здобувачів освіти: масова технологія, компенсуюча, технології роботи з обдарованими та ін..

Інноваційні педагогічні технології підпорядковані конкретній меті, дають позитивний результат при спільній роботі викладачів та студентів, спрямовані на впровадження нововведень у зміст, методи, форми та засоби навчально-виховної роботи.

Ознаками інноваційних технологій є:

1. Концептуальність (опора на конкретну наукову концепцію або систему уявлень).

2. Інноваційність (створення, сприйняття, освоєння і оцінювання нововведень; упровадження та розповсюдження педагогічних інновацій).

3. Проектованість (гарантоване досягнення цілей; проектування навчально-виховного процесу, його алгоритмізація).

4. Системність (наявність ознак системи: логіка процесу, взаємозв'язок усіх його складових, цілісність).

5. Керованість (наявність цілепокладання, можливість постійного зворотного зв'язку; поетапність діагностики; корекція результатів).

6. Ефективність (ефективність за результатами та оптимальність за затратами, гарантованість досягнення визначеного стандарту навчання).

7. Можливість відтворення (можливість використання інноваційної технології в інших однотипних навчальних закладах)

Основні цілі викладача при використанні інноваційних технологій – це добір форм та напрямів роботи, які будуть спрямовані на формування в студентів свідомого ставлення до свого здоров'я, стану фізичної підготовленості, а саме:

- заняття з фізичного виховання або спортивно-педагогічної дисципліни;
- фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня;
- спортивно-масові заходи;
- змагання з різних видів спорту у режимі дня студента;
- використання самостійних завдань.

Впровадження та використання інноваційних технологій дає можливість встановити різні форми взаємодії «викладач-студент», що дає можливість викладачу спрогнозувати позитивне ставлення студентів до фізичного виховання та спорту.

Майстерність викладача на занятті проявляється головним чином у вдалому володінні методикою навчання і виховання, творчому застосуванні новітніх досягнень педагогіки та передового педагогічного досвіду, раціональному керівництві пізнавально-практичної діяльності студентів, їхнім інтелектуальним розвитком.

До інноваційних технологій навчання відносять: інтерактивні технології навчання, технологію проєктного навчання і комп'ютерні технології.

Характеристика інтерактивних технологій навчання на заняттях.

Сучасна вища освіта велику увагу приділяє вихованню в студентів свідомого ставлення до особистого фізичного розвитку, стану свого здоров'я, адже людина, яка знає і розуміє користь від регулярних занять фізичною культурою та спортом і вміє на практиці реалізувати ці знання, уміння, ставлення, здатна на творчу, ефективну суспільно-громадську діяльність. Отже, навчання можна організувати таким чином, що джерелом знань виступатиме не тільки викладач, а й комп'ютер, радіо, телевізор, відео. Студент повинен вміти осмислювати отриману інформацію, аналізувати її, застосовувати в конкретних умовах; водночас думати, вміти висловити та обґрунтувати свою власну думку. Саме цьому сприяють інтерактивні технології. Наприкінці ХХ ст. інтерактивні технології набули поширення в теорії та практиці американської освіти. Інтерактивні методи навчання створюють необхідні умови для: створення й розвитку компетентності студентів; різнобічного розвитку особистості; виховання активних громадян з відповідною системою цінностей.

Залежно від мети заняття та форм організації навчальної діяльності студентів, інтерактивні технології розподіляють на чотири групи: інтерактивні технології кооперативного навчання; інтерактивні технології колективно-групового навчання; технологія ситуативного моделювання; технології опрацювання дискусійних питань.

Інтерактивні технології кооперативного навчання (групового).

Парна й групова робота організовується як на заняттях засвоєння, так і застосування знань, умінь, навичок та ставлення. Це може відбуватися одразу ж після викладу викладачем нового матеріалу, на початку нового заняття замість опитування, на спеціальному занятті, присвяченому застосуванню знань, умінь,

навичок та ставлення, або бути частиною повторювально-узагальнюючого заняття.

Під час групової роботи бажано не застосовувати слово «розподілитись», «розподіляти» здобувачів освіти на пари, на трійки, на групи тощо. Потрібно пам'ятати, студенти об'єднуються! З об'єднаних студентів виростають дорослі, здатні об'єднуватися й працювати разом, виростає об'єднана країна, держава або нація. Усе, що пропонують студенти, має бути прийняте й обговорене. Не слід казати їм, що це «правильна чи неправильна відповідь», треба лише допомогти опрацювати інформацію й прийняти власні рішення. Спостерігати, щоб ніхто з них не залишався поза обговоренням (виконанням). Їх рішення повинні сприйматися серйозно, для налагодження процесу навчання, взаємодії й розвитку навичок критичного мислення. Деякі студенти одразу готові активно працювати й в більшій групі, але дійсно ефективною групова робота буде в колективі не більше 5-6 осіб.

«Робота в парах, трійках». Технологія особливо ефективна на початкових етапах навчання студентів. Її можна використовувати для засвоєння, закріплення, перевірки знань, умінь, ставлення тощо. Використання такого виду співпраці сприяє тому, що здобувачі освіти не можуть ухилитись від виконання завдання, можна швидко виконувати вправи, які за інших умов потребують більшої затрати часу. Ця технологія дозволяє: проаналізувати разом проблему або вправу; протестувати та оцінити один одного; страхувати, допомагати та виправляти помилки при виконання вправ; ускладнювати чи полегшувати умови виконання (наприклад, змінюючи місце).

«Робота в малих групах». Робота в малих групах використовується, коли завдання вимагає спільної, а не індивідуальної роботи для вирішення проблеми, що потребують колективної роботи, розуму.

Організація роботи: переконатися, що студенти володіють знаннями, вміннями та ставленням, необхідними для виконання завдання.

Об'єднати їх у групи так, щоб усі члени груп бачили один одного.

Запропонувати їм ролі, які вони будуть виконувати в роботі: керівник, командир – організовує порядок виконання завдання, заохочує групу; помічник, посередник – стежить за часом, заохочує групу до роботи допомагає групі; доповідач – доповідає про результати, веде короткі записи.

«Спільний проєкт». Суть його полягає в спільному пошуку групами узгодженого рішення. У результаті складається спільний проєкт.

«Коло ідей» (колова система). Вирішення проблеми здійснюється шляхом організації станції, створення ідеї з залученням усіх здобувачів освіти до роботи або обговорення поставленої задачі, питання. Технологія застосовується у випадку, коли всі групи мають виконувати одночасно різне завдання, чи навпаки одне й те саме завдання, але представляють його по черзі.

Коло ідей доцільно застосовувати: у підготовчій частині заняття для розминки по схемі «колове» тренування; в інтерактивній вправі (в основній частині заняття), де будуть організовані станції, групи чи робота за картками при вирішенні основного завдання з гімнастики, легкої атлетики, спортивних ігор тощо; як варіант можуть подаватись по колу результати групової та індивідуальної роботи.

Ця технологія в умовах жорсткого ліміту навчального часу дає змогу індивідуалізувати навантаження кожного здобувача освіти з урахуванням досягнутого їм рівня фізичного розвитку, привчає до самостійної, творчої участі в засвоєнні навчальної програми. При цьому ефективно використовується весь арсенал стандартного й нестандартного обладнання, встановленого як у спортивному залі, так і на спортивному майданчику.

Інтерактивні технології колективно-групового навчання. До цієї групи належать інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всієї групи. Наприклад, фронтальний метод є раціональною формою організації студентів при освоєнні таких розділів програми, як

акробатика, легка атлетика (низький і високий старт, спеціальні бігові та стрибкові вправи) тощо.

«Обговорення проблеми в загальному колі». Це технологія, яка застосовується, як правило, у комбінації з іншими. Її метою є прояснення певних положень, привертання уваги студентів до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивація пізнавальної діяльності, актуалізація опорних знань тощо. Викладач має заохочувати всіх до рівної участі та дискусії. Ключем до ефективного обговорення великою групою є те, як викладач ставить запитання. Уникати закритих запитань, тобто таких, на які можна відповісти коротко («так» або «ні»). Вживати відкриті запитання, які починаються з «як», «чому», «який». Заохочувати всіх учасників до висловлення своїх ідей. Те, як викладач реагує на запитання та коментарі, є вирішальним у створенні навчальної атмосфери. Демонструвати увагу до всіх, дякуючи кожному студенту за запитання та висловлювання. Це стимулюватиме присутніх продовжувати ділитися цінною інформацією, яку в іншому випадку вони відкинули б як нудну, нетипову, недоцільну та зайву. Не дозволяти будь-кому домінувати над групою під час дискусії. Не слід забувати, що велика кількість загальних обговорень втомлює. Зловживання цією методикою призводить до втоми й нудьгування.

«Мікрофон». Ця технологія надає можливість кожному сказати (або виконати) щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

«Незакінчені речення». Цей прийом поєднується з «Мікрофоном» і дає можливість ґрунтовніше висловлювати власні ідеї, відповіді, порівняти їх з іншими.

Організація роботи:

1. Ставиться запитання до групи.
2. Пропонується групі якийсь предмет (ручка, олівець тощо), який виконуватиме роль уявного мікрофона.

3. Надається слово тільки тому, хто має мікрофон.

4. Пропонується говорити лаконічно, швидко.

5. Подані відповіді не коментуються й не оцінюються. На занятті доцільно використовувати ці технології при поясненні правил техніки безпеки, історії виду спорту, техніки та тактики виконання вправ, елементів тощо.

«Мозковий штурм». Відома інтерактивна технологія колективного обговорення й виконання вправ, яка використовується для вироблення кількох рішень конкретного завдання, проблеми. Мозковий штурм спонукає студентів проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки, виконувати вправи. Мета «мозкового штурму» чи «мозкової атаки» в тому, щоб протягом обмеженого періоду часу зібрати якомога більше ідей, вправ щодо вирішення задачі або проблеми. Умови використання: змусити працювати своєю уяву, не відкидаючи ніяких ідей; розвивати ідеї інших учасників; не критикувати дії інших, не давати оцінку запропонованим ідеям.

Організація роботи: після презентації проблеми та чіткого формування питання, завдання не пропускайте жодної «висунутої ідеї»; необхідно заохочувати всіх до висунання якомога більшої кількості ідей, тоді в остаточному підсумку кількість породжує якість; спонукайте всіх студентів розвивати або змінювати ідеї інших.

Практичне застосування цієї технології: комплекс ранкової гігієнічної гімнастики, де студенти можуть самі підбирати та створювати вправи; комплекс вправ з розвитку фізичних здібностей, удосконалення технічних прийомів тощо.

Наприклад, у темі «Спортивні ігри», можна поставити такі проблемні питання:

« Чи потрібна безпека під час занять спортивними іграми?»

«Які правила безпеки ти застосував би під час ігор?»

«Навіщо нам ігри?!

«Що ми розвиваємо під час ігор?»

Тема «Гімнастика». «Що краще: бути сильним чи слабким?», «Навіщо потрібна гнучкість?», «Значущість сили та гнучкості у повсякденному житті людини?», «Що вам дає мистецтво володіння власним тілом?»

Метод «навчаючи – учусь» використовується при вивченні блоку інформації або при узагальненні та повторенні вивченого. Він дає можливість студентам узяти участь у передачі своїх знань, вмінь та ставлення однокласникам. Використання цього методу підвищує інтерес до навчання. Використовувати цей метод можна при навчанні елементів акробатики, гімнастики, рівноваги, елементів страхування, технічним та тактичним елементам спортивних ігор.

«Дерево рішень». Ця технологія допомагає здобувачам освіти проаналізувати та краще зрозуміти механізм прийняття важливих, складних рішень. Це може бути проблема, дилема, що не має однозначного рішення. Викладена у формі історії, ситуації з життя, літературного епізоду тощо.

Технологія ситуативного моделювання.

Модель навчання в грі – це побудова навчального процесу за допомогою включення студента в гру (передусім ігрове моделювання явищ, що вивчаються). Використання гри в навчальному процесі завжди стикається з протиріччям: навчання є завжди процесом цілеспрямованим, а гра за своєю природою має невизначений результат (інтригу). Тому завдання викладача при застосуванні гри в навчанні полягає в підпорядкуванні гри визначеній дидактичній меті. Ігрова модель навчання покликана реалізовувати, крім основної дидактичної, ще й комплекс інших цілей: забезпечити контроль виведення емоцій; надати здобувачу освіти можливості самовизначення; надихати й допомагати розвитку творчої уяви; надавати можливості зростання навичок співробітництва в соціальному аспекті, висловлювати свої думки.

«Імітаційні ігри» – це процедури з виконання певних простих відомих дій, які відтворюють, імітують будь-які явища навколишньої дійсності. Імітаційні

ігри розвивають уяву та навички критичного мислення, сприяють застосуванню на практиці вміння вирішити проблему.

«Рольова гра» – імітує реальність з призначенням ролей учасникам і наданням їм можливостей діяти «наче насправді». Кожна особа в рольовій грі має чітко знати зміст її ролі та мету гри взагалі. Завдання: визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри, допомогти навчитися через досвід та почуття. Вона використовується для отримання конкретних навичок, наприклад, безпечної поведінки в певній ситуації тощо, вироблення власного ставлення до конкретної життєвої ситуації, розвиток уяви й навичок критичного мислення, виховання спроможності знаходити й розглядати альтернативні можливості дій, співчуття іншим.

Використовувати ці технології можна на сюжетно-рольовому занятті для вивчення техніки будь-якої вправи, тактики, при виконанні імітаційних вправ, спортивно-виховних заходів.

Технології опрацювання дискусійних питань. Дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання. Дискусія – це широке публічне обговорення будь-якого спірного питання. Вона значною мірою сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми, що повністю відповідає завданням сучасної вищої освіти.

«Займи позицію» та «Зміни позицію». Ці методи корисні на початку роботи з дискусійними питаннями та проблемами, а також на початку заняття для демонстрації розмаїття поглядів на проблему (вправу). Слід використовувати дві протилежні думки, які не мають однієї (правильної) відповіді. Метод дозволяє прийняти (підтримати) точку зору іншої людини, розвивати навички аргументації, активного слухання, відстоювати власну позицію.

«Дискусія». Вона є важливим засобом пізнавальної діяльності. Дискусію можна організувати в умовах застосування змагального методу навчання (це змагання чи навчальна двостороння гра з будь-якого виду спорту, спортивне свято), де є завдання команди з обговорення правильної відповіді, виправлення помилок тощо.

У результаті аналізу літературних джерел та власного досвіду необхідно зазначити, що за умов впровадження інтерактивних технологій навчання стає можливим розвиток підростаючої особистості, здатної визнавати й поважати цінності іншої людини; розвиток навичок спілкування та співпраці з іншими студентами; взаєморозуміння та взаємоповага до кожного індивідуума; виховання таких якостей, як толерантність, співчуття, доброзичливість і піклування, почуття солідарності й рівності; формування загальнолюдських цінностей та загальноприйнятих норм поведінки; уміння об'єднуватися з іншими здобувачами освіти задля розв'язання спільної проблеми; уміння робити вільний та незалежний вибір, що ґрунтується на власних судженнях та аналізі дійсності; усвідомлення особистої відповідальності.

Характеристика інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) на заняттях.

Використання інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) на заняттях та в позанавчальний час робить фізичне виховання сучасним. Складовими частинами ІКТ є електронний, програмний і інформаційний компоненти, спільне функціонування яких дозволяє вирішувати завдання, суспільства, що поставляються розвитком.

Не дивлячись на те, що фізичне виховання та спортивно-педагогічні дисципліни – це практика, тут є місце і теорії. Викладачу необхідно знаходити і використовувати такі методи вчення, які дозволили б кожному студенту проявити свою активність, свою творчість, активізувати рухову і пізнавальну діяльність. Сучасні педагогічні технології, а так само використання Інтернет –

ресурсів, нових інформаційних технологій, дають можливість викладачу досягти максимальних результатів.

ІКТ дозволяють організувати навчальний процес на новому, вищому рівні, забезпечувати повніше засвоєння учбового матеріалу. Інформаційно - комунікативні технології дозволяють вирішити проблему пошуку і зберігання інформації, управління заняттями, діагностику стану здоров'я і рівня фізичної підготовленості тих, що займаються.

Використання презентацій на заняттях дозволяє детальніше і наочно надавати теоретичний матеріал, що робить процес освіти найбільш ефективним. Цей вигляд роботи може бути використаний при вивченні техніки виконання розучуваних рухів, оскільки за допомогою наочної картинки даний рух можна розбивати не лише на етапи виконання, але і коротші фрагменти і створити правильне представлення рухових дій, що виучуються про техніку.

За допомогою презентації також можна доступно пояснити правила спортивних ігор, тактичні дії гравців, барвисто піднести історичні події, біографії спортсменів. Наявність візуального ряду інформації дозволяє закріпити в пам'яті.

Створення флеш-презентацій і відеороликів з комплексами загальнорозвиваючих вправ можуть стати помічниками викладача.

Одним з видів домашнього завдання може бути створення презентації по темах «Здоровий спосіб життя і я», «Способи гартування», «Шкідливі звички» «Гімнастика» і так далі. Студенти можуть виконувати такі завдання як самостійно, так і в групах, що дозволяє переходити їм до виконання проєктів, проявляючи свою творчість.

На заняттях також можливе проведення тестування з метою перевірки і закріплення знань студентів.

У позанавчальній роботі також можна використовувати ІКТ: представлення команд, оформлення змагань, опис конкурсів і так далі.

Електронні освітні ресурси, також дозволяють студентам удома детальніше познайомитися з вивченою темою на занятті, знайти необхідні вправи для вдосконалення своїх фізичних якостей і поповнити багаж своїх знань в області фізичного виховання і здорового способу життя. Отже, інновації відіграють важливу роль в вищій освіті.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Яке місце займає дисципліна «Теорія та методика фізичного виховання» у системі спортивно-педагогічних дисциплін?
2. У чому полягає взаємозв'язок ТМФВ із спортивно-педагогічними дисциплінами різної спеціалізації?
3. Яку роль відіграє ТМФВ у формуванні професійних компетентностей майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту?
4. Чому окремі, навіть добре прочитані лекції, не забезпечують повноцінного викладання спортивно-педагогічних дисциплін?
5. У чому полягає значення міжпредметних і міжкафедральних зв'язків у викладанні СПД?
6. Яку роль відіграє методична рада факультету у забезпеченні взаємозв'язку дисциплін?
7. Чому відповідальність за логічну єдність курсу покладається насамперед на лектора?
8. Яке значення мають наскрізні програми для підвищення ефективності навчального процесу?
9. Які основні недоліки виявлено в планах спортивно-педагогічних дисциплін різних ЗВО?
10. У чому полягає проблема дублювання змісту ТМФВ у спеціалізованих дисциплінах?

11. Чому недоцільно переносити загально-методичні питання ТМФВ у курси СПД ?
12. Які питання повинні бути предметом поглибленого вивчення у спеціалізованих СПД?
13. Чому використання мультимедійних технологій є актуальним у сучасній вищій освіті?
14. Що таке мультимедійна презентація як засіб навчання?
15. Які вимоги висуваються до створення якісних мультимедійних презентацій?
16. У чому полягає сутність теорії мультимедійного навчання Р. Мейєра?
17. Які канали сприйняття інформації активізуються під час використання мультимедіа?
18. Які переваги використання мультимедійних технологій на лекційних заняттях?
19. Як мультимедійні засоби впливають на запам'ятовування навчальної інформації?
20. Яким чином мультимедіа сприяють когнітивному розвитку студентів?
21. Як використання мультимедійних засобів допомагає підтримувати увагу студентів протягом лекції?
22. Яке значення мультимедійних технологій для підвищення мотивації до навчання?
23. Які види наочності використовуються на заняттях?
24. Який навчальний матеріал доцільно подавати на слайдах лекційної презентації?
25. Яку інформацію необхідно подавати на першій лекції курсу?
26. Яке значення мають завдання для самостійного опрацювання, подані в презентації?

27. У чому полягають загальні підходи до викладання СПД різної спеціалізації у ЗВО?
28. Які особливості викладання дисциплін циклу загальної фізичної підготовки?
29. Які методичні особливості характерні для викладання спортивних ігор?
30. У чому полягає специфіка викладання циклічних видів спорту?
31. Які вимоги висуваються до викладання складнокоординаційних видів спорту?
32. Які методичні особливості притаманні оздоровчо-рекреаційним дисциплінам?
33. У чому полягає специфіка дисциплін тренерської та педагогічної спеціалізації?
34. Як реалізується індивідуалізація та диференціація навчання залежно від спеціалізації?
35. Чому спортивно-педагогічні дисципліни повинні засвоюватися як складова майбутньої професійної діяльності?
36. Яке значення урахування спеціалізації для якості підготовки фахівців з фізичної культури і спорту?
37. Хто створює методичні орієнтири педагогічної діяльності?
38. Які переваги та недоліки ви бачите у впровадженні новітніх технологій в освіті?
39. Що таке інноваційна педагогічна технологія? Які критерії відрізняють інноваційну технологію від традиційної?
40. Які інноваційні технології найчастіше використовуються у вищій школі?
41. Як впроваджуються технології STEM, інтегрованого навчання, змішаного навчання?
42. Які цифрові інструменти підтримують інноваційний освітній процес?

43. Які методики розвитку креативності та критичного мислення ви знаєте?
44. Як впливає гейміфікація на освітній результат студентів?
45. Які труднощі виникають у викладачів під час запровадження інновацій?
46. У чому полягає ефективність командної роботи при реалізації інновацій?
47. Як забезпечити сталий розвиток педагогічних інновацій у вищій школі?

ТЕМА 6. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ.

Практична підготовка та самостійна робота студентів є ключовими складовими освітнього процесу у закладах вищої освіти, особливо у підготовці фахівців окресленої спеціальності. Саме в процесі практичної діяльності відбувається інтеграція теоретичних знань і професійних умінь, формується готовність до реальної педагогічної та організаційної роботи. Самостійна робота студентів, у свою чергу, забезпечує розвиток відповідальності, рефлексії та здатності до безперервного професійного саморозвитку.

Практична підготовка – це цілеспрямований процес формування професійних умінь і навичок здобувачів вищої освіти шляхом їх безпосереднього залучення до практичної діяльності відповідно до обраної спеціальності.

Значення практичної підготовки полягає у: закріпленні та поглибленні теоретичних знань; формуванні професійних компетентностей; адаптації студентів до умов майбутньої професійної діяльності; розвитку педагогічного мислення і відповідальності; підготовці до самостійної роботи за фахом.

У системі підготовки фахівців з фізичної культури і спорту виокремлюють такі види практики:

Навчальна практика – спрямована на первинне ознайомлення з професійною діяльністю;

Педагогічна практика – формує уміння організації та проведення навчальних занять;

Виробнича практика – забезпечує виконання професійних функцій у реальних умовах;

Тренерська практика – орієнтована на підготовку до роботи з різними контингентами;

Переддипломна практика – узагальнює та систематизує професійний досвід студентів.

Організація практичної підготовки здійснюється на основі: стандартів вищої освіти; освітньо-професійних програм; навчальних планів; програм практики; договорів з базами практики.

Основні етапи організації практики: Підготовчий етап – визначення мети, завдань, інструктаж з техніки безпеки; Основний етап – безпосереднє проходження практики, виконання професійних завдань; Підсумковий етап – аналіз, звітність, оцінювання результатів практики.

Кафедра та викладачі у керівництві практичною підготовкою здобувачів забезпечують: розроблення програм практики; підбір і координацію баз практики; методичний супровід студентів; контроль виконання індивідуальних завдань; оцінювання результатів практичної підготовки. Викладач-практикант виконує функції наставника, консультанта та експерта.

Статистика зазначає, що більшість фахівців неефективно ведуть професійну діяльність, якщо в процесі навчання вони не сформували практичні навички в умовах виробництва. Навчальний процес обов'язково повинен здійснюватися у поєднанні теоретичної підготовки фахівців з практичною формою навчання. Тільки у цьому випадку одержані знання набуватимуть дійсної цінності, а придбані вміння переростуть у навички професійної праці. Тому першим етапом на шляху до самостійної, творчої діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти є виробнича практика. Вона допомагає

студентам ознайомитися з існуючими організаційно-правовими формами і умовами вищих навчальних закладів; набути практичного досвіду з питань навчально-виховного процесу на виробництві.

Виробнича практика. Виробнича практика (грец. «*praktikos*» – дієвий, активний) – це процес застосування та закріплення теоретичних знань на виробництві з метою набуття досвіду, придбання практичних навичок, а також відпрацювання основних питань дипломного проектування. Виробнича практика проводиться на відповідних об'єктах (організаціях) і за змістом відповідає основним розділам певної дисципліни, або комплексу дисциплін. Студентам видаються індивідуальні завдання з відпрацювання навичок творчого наукового характеру в умовах виробництва. Вони впроваджують нові методи досліджень, розробляють раціоналізаторські пропозиції, використовують методичні розробки окремих процесів за фахом, удосконалюють організацію і методи навчально-виховного процесу тощо. Виконані індивідуальні завдання оформляються у вигляді звітів з виробничої практики і захищаються перед комісією або на звітній конференції. Повне виконання програмних завдань допоможе студентам заглибитися у зміст дисципліни, що вивчається; сприятиме їх успішній підготовці до професійної діяльності на виробництві.

Практична підготовка проводиться в умовах професійної діяльності під організаційно-методичним керівництвом викладача закладу вищої освіти і фахівця з фаху. Програма практики та її терміни визначаються навчальним планом. Організація практики регламентується відповідним положенням про проведення практики. Практика студентів передбачає безперервність і послідовність її проведення при одержанні достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня. Залежно від спеціальності і спеціалізації студентів практика може бути: виробничою, навчальною, технологічною, науково-дослідною та ін.

На молодших курсах одним з можливих завдань практики може бути ознайомлення студентами з професією, що відповідає спеціальності навчання. Заключною ланкою практичної підготовки є преддипломна практика студентів, що проводиться перед завершенням дипломного проекту. Під час цієї практики поглиблюються і закріплюються теоретичні знання з всіма дисциплінами навчального плану, підбирається фактичний матеріал для виконання дипломного проекту (роботи).

Практика студентів закладів вищої освіти проводиться на відповідних базах практики, що повинні відповідати необхідним вимогам програми. При підготовці фахівців закладами вищої освіти за цільовими договорами з підприємствами, організаціями, установами – бази практики передбачаються цими договорами. У випадку, коли підготовка фахівців здійснюється за замовленням фізичних осіб, бази практики можуть забезпечувати ці особи (з урахуванням усіх вимог наскрізної програми) або ЗВО, що визначається умовами договору (контракту) на підготовку фахівців. Студенти можуть самостійно (з дозволу відповідних кафедр) підбирати для себе місце проходження практики (пропонувати його). До керівництва практикою залучаються досвідчені викладачі кафедр, а на виробництві – висококваліфіковані фахівці.

Керівник практики від закладу вищої освіти виконує такі функції: – забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед від'їздом студентів на практику (проведення інструктажу про порядок проходження практики, видача програми і методичних рекомендацій та ін.); – повідомляє студентам про систему звітності про практику, прийнятої на кафедрі, а саме: надання письмового звіту, порядок його оформлення; – у тісному контакті з керівником практики від виробництва забезпечує високу якість її проходження відповідно до програми; – контролює забезпечення нормальних умов праці і побуту студентів.

Студенти закладів вищої освіти при проходженні практики зобов'язані: до початку практики одержати від керівника практики консультації щодо

оформлення всіх необхідних документів; у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівки її керівників; зібрати практичний матеріал і оформити його у формі звіту; вчасно представити і захистити звіт про практику. Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання індивідуального завдання. Загальна і характерна форма звітності студента по практиці – це надання письмового звіту, підписаного й оціненого безпосередньо керівником практики.

Письмовий звіт разом з іншими документами пред'являється на рецензування керівникові практики від навчального закладу. Звіт повинен містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики й індивідуальне завдання, висновки і пропозиції, список використаної літератури. Оформляється звіт за вимогами, встановленими закладом вищої освіти. Звіт про практику захищає студент у комісії, яку призначає завідувач кафедри. До складу комісії входять провідні викладачі кафедри. Комісія приймає звіт у студентів протягом перших десяти днів семестру, що починається після практики. Оцінка за практику вноситься у заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента.

Стажування студентів магістратури. У відповідності до сучасних соціальних замовлень підготовка магістрів повинна ґрунтуватися на основі поєднання теоретичної та практичної підготовки зі стажуванням на об'єктах виробництва. Стажування магістрантів – це комплексний процес активного, дієвого засвоєння виробничого досвіду шляхом виконання відповідних функцій і прийняття рішень на посадах, передбачених освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр». У процесі стажування магістранти виконують види діяльності, які визначаються освітньо-професійною програмою підготовки і освітньо-кваліфікаційною характеристикою відповідної спеціальності.

Мета стажування – в системі виробничого середовища набути вміння і навички самостійно приймати науково обґрунтовані рішення на основі пізнання

об'єктивних законів і закономірностей виробництва, застосування наукових принципів професійної діяльності, опрацювати методологію процесу з активною роллю магістранта. Стажування надає можливість слухачам магістратури мати реальну практичну взаємодію у системі на основі активного самостійного набуття умінь і навичок професійної діяльності, засвоєння виробничого досвіду і втілення у життя сучасних принципів суспільного життя.

У відповідності до загальної мети доцільно визначити загальні завдання стажування магістрів: 1. Ознайомитися зі структурою і змістом виробничого процесу організацій різноманітних організаційно-правових форм господарювання. 2. Вивчити організаційні форми виробничої взаємодії в трудових колективах, навчитися творчо застосовувати знання і методи, засвоєні під час вивчення дисциплін професійно-орієнтованої підготовки. 3. Навчитися планувати, організовувати і аналізувати різноманітні виробничі процеси, використовувати найбільш ефективні методи навчання, виховання і розвитку; 4. Набути початкового досвіду ведення науково-дослідної роботи, дослідно-експериментальних форм виробничої діяльності. 5. Ознайомитися з виробничим досвідом адміністративно-управлінського персоналу. 6. Порівняти теоретичні здобутки сучасної педагогічної науки з реальним станом розвитку виробництва і визначити заходи з удосконалення окремих підсистем. 7. На основі аналізу об'єкта стажування підготувати звіт у формі наукової статті з доповіддю на звітній науково-практичній конференції за підсумками стажування (тематику наукової статті магістрант узгоджує з науковим керівником). 8. Зібрати аналітично-дослідний матеріал для виконання магістерської роботи у відповідності до загальних вимог.

Організація проходження стажування. Стажування для студентів магістратури організується випусковими кафедрами терміном, визначеним відповідною програмою підготовки (зазвичай 4–8 тижнів) і закінчується заліком. Предметом стажування є системно організований виробничий процес.

Магістранти знайомляться з особливостями організації процесу, практичними прийомами, методами, технікою і технологією. Студенти магістратури здійснюють функції, працюючи стажистами на посадах спеціалістів структурних підрозділів згідно з графіком та індивідуальним планом, розробленим разом з керівником стажування.

Зміст виконаних завдань магістрант викладає у щоденнику, який у кінці стажування разом з науково-практичним звітом (науковою статтею) подає на кафедру. Під час стажування магістри обов'язково беруть участь у громадському житті організації (відвідування засідань, нарад, зборів трудового колективу та інших суспільних процедур).

Керівництво стажуванням. Загальне керівництво стажуванням покладається на завідувачів керуючих стажуванням кафедр. Щоденне керівництво на об'єкті стажування здійснює один із працівників. Він інструктує, консультує та надає магістрам необхідні дані для формування досвіду виробничої діяльності. Керуючі стажуванням кафедри зобов'язані: – організувати проведення інструктажу про порядок проходження стажування; – надати магістрантам форми необхідних документів з організації процесу (план, типові положення і посадові інструкції персоналу, нормативні матеріали тощо); – повідомити магістрів про систему звітності про стажування (підготовка до видання наукової статті з виступом на звітній науковій конференції за напрацьованим статистичним матеріалом); – у тісному контакті з магістрами забезпечити високу якість проходження стажування відповідно до вимог програми; – контролювати забезпечення нормальних умов організації праці магістрів, ознайомлюючись із наявним виробничим процесом.

Організація діяльності стажистів на виробництві. Магістрантам під час стажування слід бути готовими до активної виробничої діяльності і виконання всіх функцій працівника. Специфіка стажування полягає в тому, що поява у господарстві стажистів – неординарна подія для співробітників, які не упустили

можливості перевірити теоретичні здібності і професійні вміння майбутніх фахівців. Випробування виробничим колективом – найбільш ефективний спосіб відчувати специфіку професії і визначити для себе направленість подальшого професійного становлення і удосконалення. У цих умовах важливо достойно показати себе не тільки професійно підготовленим працівником, а й методистом, організатором колективів. Допомогти магістру у виборі засобів, прийомів і методів допоможуть знання теорії і методики фізичного виховання, системних концепцій в умовах реформування усіх сфер освіти.

У перший день перебування на стажуванні студенти магістратури зустрічаються з керівником або його замісником. Проводиться бесіда про діяльність даного формування, його специфіку, цілі, структуру, традиції, завдання трудового колективу, визначається керівник стажування, складається календарний план. Магістрант повинен бути призначений наказом керівника стажистом на певну посаду (можливий варіант ротації за декількома посадами).

Він повинен ознайомитися з своїми посадовими обов'язками, положенням про діяльність структурного підрозділу в якому працює. Керівник офіційно представляє стажиста виробничому колективу, ознайомлює його з окремими керівниками структурних підрозділів, головними і рядовими спеціалістами, які можуть виступати в ролі кураторів з окремих видів виробничої діяльності. Надалі вивчається виробнича документація: нормативно-правові документи-регламенти (статут, установчий договір, положення про структурні підрозділи і служби, посадові інструкції, правила внутрішнього розпорядку); плани, звіти, робочі програми, нормативи, комп'ютерна база даних тощо. Перший тиждень стажування має ознайомлювальний, а не пасивний характер. Магістранти відвідують виробничі об'єкти відповідно до календарного плану. Під час їх відвідань слухачам магістратури бажано у своєму щоденнику робити записи, нотатки, проводити аналіз виконання організаційних повноважень за відповідними функціями. Осмислюються і беруться на озброєння найбільш

ефективні форми і методи роботи працівників. Після щоденного ознайомлення з особливостями виробничого процесу бажана коротка бесіда з керівником. Стажисту важливо знайти спосіб викласти свою позитивну думку про найбільш цікаві методи, прийоми та інші засоби, поставити питання спеціалісту і вислухати його, поради. Не варто акцентувати свою увагу на критиці тих або інших ситуацій, що були виявлені під час керування певним об'єктом, краще спробувати проаналізувати їх як проблемні, виробничі ситуації і знайти шляхи їх вирішення. При цьому аналітичний матеріал необхідно групувати за змістом і підготовлювати його для подання у науковій статті. Своєчасна орієнтація майбутнього фахівця на конкретні посади з визначенням конкретних завдань буде сприяти формуванню мотивації магістра до навчання, прагненню пізнати секрети професії викладача ЗВО.

Фахівцю прийдеться працювати з людьми. Стиль його діяльності повинен характеризуватися технологією мислення, адже стажування визначає виробничі ситуації, обумовлені одночасно потенціалом організації, кваліфікацією співробітників, атмосферою колективу, зовнішніми обставинами. Лінія поведінки і дій фахівця виробляється не умоглядно, а в процесі інтенсивної роботи, взаємодії, взаєморозуміння усередині колективу і за його межами. Ефективно працювати фахівець може тоді, коли за методами роботи стоять знання законів життя, розуміння його в усьому різноманітті соціальних проблем суспільства.

Самостійна робота студентів. Основне завдання навчального процесу у закладі вищої освіти – навчити студентів працювати і поповнювати свої знання самостійно.

Самостійна та індивідуальна робота студентів – це форми навчального процесу у ЗВО, що є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Студенти повинні не тільки засвоїти відповідну навчальну програму, а й набути навички самостійної роботи.

Студенти мають можливість планувати і проводити самостійну роботу в широких межах. Її частка підвищується від перших до старших курсів. Щодня потрібно витратити на самостійну роботу 3–4 години. Хоча здатності і можливості студентів до самостійної роботи різні, загальні вимоги до організації такої роботи однакові для всіх: регулярність і систематичність, виділення головного в будь-якому матеріалі, розуміння його, а не заучування; завзятість і сталість вольових зусиль.

Завдання самостійної роботи у закладі вищої освіти – навчити студентів: творчо і самостійно працювати; планувати особисту стратегію навчання; раціонально організувати свій час; працювати з комп'ютером; опрацьовувати літературні джерела; виконувати дослідницьку роботу, аналізувати та інтерпретувати результати наукових досліджень тощо. В основі самостійної роботи студентів лежить поняття самостійності. Під самостійністю розуміють здатність людини виконати певні дії чи цілий комплекс дій без безпосередньої допомоги з боку іншої людини чи технічних засобів, що її замінюють, керуючись лише власним досвідом. Ця здатність індивіду лежить в основі його самостійної діяльності.

Доцільно виділити два види самостійності: змістовну і організаційну. Під змістовною самостійністю розуміють здатність людини приймати на певному рівні правильні рішення без допомоги зі сторони. Організаційна самостійність виражається у вмінні людини організувати свою самостійну роботу з реалізації прийнятого рішення. Казати про реальну самостійність можна лише тоді, коли їй властиві обидва види самостійності.

Базуючись на рівнях засвоєння творчого досвіду (впізнавання, відтворення, застосування, творчість), можна виділити чотири рівні змістовної самостійності: 1) виконавча самостійність; 2) самостійність у типових ситуаціях; 3) самостійність в нетипових ситуаціях; 4) творча самостійність.

Отже, самостійна робота студентів (СРС) – це форма навчальної діяльності, що здійснюється під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Мета самостійної роботи: поглиблення та систематизація знань; розвиток пізнавальної активності; формування навичок самонавчання; підготовка до практичної діяльності.

До основних видів самостійної роботи належать: опрацювання навчальної та наукової літератури; підготовка до практичних і семінарських занять; виконання індивідуальних завдань; розроблення конспектів занять; аналіз педагогічних ситуацій; підготовка рефератів, проєктів, презентацій.

У спортивно-педагогічних дисциплінах СРС часто поєднується з практичною руховою діяльністю.

Методичне забезпечення СРС включає: чітко сформульовані завдання; методичні рекомендації; критерії оцінювання; засоби зворотного зв'язку.

Контроль самостійної роботи здійснюється через: поточний контроль; захист індивідуальних завдань; тестування; самооцінювання і рефлексію.

Практична підготовка і самостійна робота студентів є взаємопов'язаними компонентами освітнього процесу. Самостійна робота готує студента до ефективного проходження практики, а практика стимулює усвідомлену та цілеспрямовану самостійну діяльність.

Організація практичної підготовки та самостійної роботи студентів є визначальним чинником формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Раціональне поєднання теоретичного навчання, практичної діяльності та самостійної роботи забезпечує підготовку конкурентоспроможного, відповідального та професійно мобільного фахівця у сфері фізичної культури і спорту.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Чому поєднання теоретичної і практичної підготовки є необхідною умовою професійної підготовки фахівців?
2. Які наслідки має відсутність практичних навичок для майбутньої професійної діяльності? Яке значення навчальної та виробничої практики?
3. Яку роль відіграє виробнича практика у формуванні професійної компетентності студентів?
4. Дайте визначення поняття «виробнича практика».
5. Які основні цілі та завдання виробничої практики?
6. Які види практики можуть проходити студенти залежно від спеціальності та спеціалізації?
7. Яке значення мають індивідуальні завдання у процесі проходження практики?
8. Які форми результатів діяльності студентів передбачає виробнича практика?
9. Якими нормативними документами регламентується організація практики студентів ЗВО?
10. Що означає принцип безперервності та послідовності практичної підготовки?
11. Які вимоги висуваються до баз практики?
12. Які можливості мають студенти щодо вибору місця проходження практики?
13. Які функції виконує керівник практики від закладу вищої освіти?
14. Яку роль відіграє керівник практики від виробництва?
15. За яких умов студент може бути зарахований на штатну посаду під час практики?
16. Які обов'язки покладаються на студентів під час проходження практики?
17. Які вимоги висуваються до письмового звіту з практики?

18. Як здійснюється захист звіту з практики та хто входить до складу комісії?
19. Як і де фіксується оцінка за практику?
20. Яке місце займає преддипломна практика у системі практичної підготовки?
21. Які завдання вирішуються під час преддипломної практики?
22. У чому полягає сутність стажування магістрантів?
23. Яка мета стажування студентів магістратури?
24. Які основні завдання стажування магістрів?
25. Який зміст діяльності магістрантів під час стажування?
26. Хто здійснює загальне та щоденне керівництво стажуванням магістрів?
27. Які обов'язки покладаються на керівників стажування від кафедри?
28. Які документи та матеріали надаються магістрантам для проходження стажування?
29. Які форми звітності передбачені за результатами стажування?
30. Які функції виконують магістранти під час стажування?
31. Яке значення має ознайомчий етап стажування?
32. Чому важливо вести щоденник стажування?
33. Яку роль відіграє аналіз виробничих ситуацій у професійному становленні магістра?
34. Чому стажування вважається ефективним засобом професійної самореалізації?
35. Які особистісні та професійні якості формуються у процесі стажування?
36. Чому майбутньому фахівцю важливо вміти працювати з людьми?
37. Що розуміють під самостійною та індивідуальною роботою студентів у ЗВО?
38. Яке основне завдання самостійної роботи студентів?
39. Як змінюється частка самостійної роботи протягом навчання у ЗВО?

40. Які загальні вимоги висуваються до організації самостійної роботи студентів?

41. Які навички формуються у студентів у процесі самостійної роботи?

42. Як визначається поняття «самостійність» у навчальній діяльності?

43. У чому полягає відмінність між змістовною та організаційною самостійністю?

44. За яких умов можна говорити про реальну самостійність студента?

45. Які рівні змістовної самостійності виділяють у навчальному процесі?

46. Чим характеризується виконавча самостійність?

47. У чому полягає самостійність у типових і нетипових ситуаціях?

48. Які ознаки притаманні творчій самостійності студента?

ТЕСТИ З ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ ТА РЕФЛЕКСІЇ

Варіант №1

(одна правильна відповідь)

1. Кафедра у ЗВО є:

- А. адміністративним підрозділом
- Б. базовою ланкою управління навчальним процесом
- В. консультативним органом
- Г. тимчасовою структурою

2. Основна мета діяльності кафедри полягає у:

- А. здійсненні фінансового контролю
- Б. організації виховної роботи
- В. забезпеченні якості освітнього процесу
- Г. веденні кадрового діловодства

3. Хто здійснює безпосереднє управління діяльністю кафедри?

- А. декан факультету
- Б. проректор
- В. завідувач кафедри
- Г. методист факультету

4. Який напрям НЕ належить до основних напрямів діяльності кафедри?

- А. навчальний
- Б. методичний
- В. науковий
- Г. фінансово-господарський

5. Кафедра є суб'єктом:

- А. зовнішнього контролю якості освіти
- Б. внутрішнього забезпечення якості освіти
- В. громадського контролю
- Г. державної атестації

6. Методична робота кафедри спрямована насамперед на:

- А. контроль відвідування занять
- Б. розроблення навчально-методичного забезпечення
- В. організацію дозвілля студентів
- Г. кадрові призначення

7. Теорія та методика фізичного виховання (ТМФВ) є:

- А. прикладною дисципліною
- Б. допоміжною дисципліною
- В. фундаментальною спортивно-педагогічною дисципліною
- Г. вузькоспеціалізованим курсом

8. До наукового підґрунтя ТМФВ НЕ належить:

- А. педагогіка
- Б. психологія
- В. біологічні науки
- Г. економіка

9. Основним завданням ТМФВ є:

- А. підготовка спортсменів високого класу
- Б. формування проєктувальних умінь майбутнього фахівця
- В. організація спортивних змагань
- Г. контроль фізичної підготовленості

10. Яка проблема найчастіше виникає у викладанні СПД різної спеціалізації?

- А. нестача годин
- Б. дублювання змісту ТМФВ
- В. відсутність підручників
- Г. перевантаження практикою

11. Наскрісні програми у ЗВО спрямовані на:

- А. збільшення кількості дисциплін

- Б. забезпечення міждисциплінарної узгодженості
- В. контроль знань студентів
- Г. скорочення навчального навантаження

12. Відповідальність за логічну єдність курсу насамперед покладається на:

- А. методичну раду
- Б. завідувача кафедри
- В. лектора
- Г. декана

13. Теорія мультимедійного навчання Р. Мейєра ґрунтується на:

- А. домінуванні текстової інформації
- Б. використанні одного каналу сприйняття
- В. поєднанні візуального та аудіального каналів
- Г. збільшенні обсягу інформації

14. Основною перевагою мультимедійних технологій є:

- А. скорочення часу лекції
- Б. зниження ролі викладача
- В. підвищення наочності та мотивації
- Г. заміна практичних занять

15. Першу лекцію курсу доцільно присвятити:

- А. контролю знань
- Б. аналізу помилок студентів
- В. ознайомленню зі структурою і вимогами курсу
- Г. виконанню практичних вправ

16. Виробнича практика спрямована насамперед на:

- А. повторення теорії
- Б. формування професійних навичок
- В. підготовку до іспиту
- Г. збір статистичних даних

17. Основним документом студента під час практики є:

- А. залікова книжка
- Б. навчальний план
- В. щоденник практики
- Г. методичні рекомендації

18. Оцінка за практику:

- А. не враховується у підсумковий результат
- Б. фіксується лише у щоденнику
- В. заноситься до заліково-екзаменаційної відомості
- Г. визначається автоматично

19. Преддипломна практика має на меті:

- А. ознайомлення з професією
- Б. виконання допоміжних функцій
- В. підготовку до виконання кваліфікаційної роботи
- Г. підвищення фізичної підготовленості

20. Стажування магістрантів передбачає:

- А. лише спостереження
- Б. виконання певних функцій
- В. участь у змаганнях
- Г. заміну викладачів

21. Самостійна робота студентів – це:

- А. робота без контролю викладача
- Б. форма навчальної діяльності під керівництвом викладача
- В. додаткове навантаження
- Г. підготовка лише до іспитів

22. Частка самостійної роботи студентів у ЗВО:

- А. зменшується з роками
- Б. залишається сталою

В. збільшується у процесі навчання

Г. не регламентується

23. Виконавча самостійність студента передбачає:

А. творче вирішення проблем

Б. самостійне планування діяльності

В. виконання завдань за зразком

Г. дослідницьку діяльність

24. Найвищим рівнем самостійності є:

А. репродуктивна

Б. виконавча

В. типова

Г. творча

25. Самостійна робота сприяє насамперед формуванню:

А. дисциплінарних санкцій

Б. навичок самонавчання

В. контролю відвідуваності

Г. формальної успішності

Ключ відповідей

1–Б, 2–В, 3–В, 4–Г, 5–Б, 6–Б, 7–В, 8–Г, 9–Б, 10–Б, 11–Б, 12–В, 13–В, 14–В,
15–В, 16–Б, 17–В, 18–В, 19–В, 20–Б, 21–Б, 22–В, 23–В, 24–Г, 25–Б

Варіант №2

Тема 1. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін як педагогічна наука

1.Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін є:

А. розділом психології спорту

Б. галуззю педагогічної науки

В. напрямом менеджменту освіти

Г. прикладною біомеханікою

2. Об'єктом дисципліни «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін» є:

А. спортивні досягнення студентів

Б. педагогічний процес у ЗВО

В. фізичний розвиток спортсменів

Г. система спортивних змагань

3. Основною метою дисципліни є:

А. підготовка спортсменів високого класу

Б. формування методичних умінь майбутніх фахівців

В. розвиток фізичних якостей студентів

Г. підвищення рейтингу закладу освіти

Тема 2. Дидактичні основи педагогічного процесу

4. Дидактика вищої школи вивчає:

А. управління закладом освіти

Б. закономірності навчання і викладання у ЗВО

В. фізіологічні основи рухів

Г. психологію особистості

5. До закономірностей процесу навчання у ЗВО належить:

А. залежність навчання від рівня матеріального забезпечення

Б. єдність навчання, виховання і розвитку

В. домінування теорії над практикою

Г. перевага індивідуального навчання

6. Принцип науковості передбачає:

А. використання лише практичних вправ

Б. опору на сучасні наукові знання

В. інтуїтивне навчання

Г. мінімізацію теоретичного матеріалу.

Тема 3. Роль кафедри в управлінні навчальним процесом

7. Кафедра у ЗВО є:

- А. адміністративним органом управління
- Б. основною навчально-методичною ланкою
- В. органом студентського самоврядування
- Г. підрозділом деканату

8. До функцій кафедри належить:

- А. фінансове управління ЗВО
- Б. організація навчально-методичної роботи
- В. проведення вступної кампанії
- Г. забезпечення гуртожитків

Тема 4. Методичні основи викладання спортивно-педагогічних дисциплін

9. Специфіка спортивно-педагогічних дисциплін полягає у:

- А. переважанні лекційних занять
- Б. поєднанні теорії та практичної діяльності
- В. відсутності контролю знань
- Г. використанні лише дистанційного навчання

10. Основною формою організації навчання у ЗВО є:

- А. тренування
- Б. лекція
- В. спортивні змагання
- Г. самопідготовка

11. Контроль навчальних досягнень студентів має бути:

- А. епізодичним
- Б. формальним
- В. систематичним і об'єктивним
- Г. необов'язковим

Тема 5. Особливості викладання дисциплін різної спеціалізації

12. Індивідуалізація навчання передбачає:

- А. однакові вимоги до всіх студентів
- Б. урахування індивідуальних особливостей студентів
- В. відмову від контролю
- Г. навчання лише за зразком

13. Викладання складнокоординаційних видів спорту вимагає:

- А. спрощення техніки
- Б. поступового ускладнення рухових дій
- В. виключно теоретичних занять
- Г. відсутності показу вправ

Тема 6. Організація практичної підготовки та самостійної роботи студентів

14. Практична підготовка студентів спрямована на:

- А. закріплення теоретичних знань і формування професійних умінь
- Б. підвищення спортивних результатів
- В. скорочення навчального часу
- Г. заміну аудиторних занять

15. Самостійна робота студентів – це:

- А. навчання без участі викладача
- Б. форма організації навчання під методичним керівництвом викладача
- В. факультативна діяльність
- Г. позааудиторний відпочинок.

Ключ відповідей

1 – Б; 2 – Б; 3 – Б; 4 – Б; 5 – Б; 6 – Б; 7 – Б; 8 – Б; 9 – Б; 10 – Б; 11 – В; 12 – Б; 13 – Б; 14 – А; 15 – Б.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін як педагогічна наука

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком

Які науково-методичні засади створення та реалізації навчального курсу?

Які передумови існують для успішного оволодіння курсом?

Розкрийте розвивальний, виховний та профорієнтаційний потенціал спортивно-педагогічних дисциплін.

Яке значення має якість викладання спортивно-педагогічних дисциплін ?

Розкрийте роль і завдання при реалізації заходів відповідно до спеціальності, керівництва практичною підготовкою здобувачів вищої освіти.

Завдання.

1. Дати характеристику інтеграції як специфічної й визначальної риси дисципліни.

2. Надайте аргументи щодо особливостей викладання спортивно-педагогічних дисциплін.

3. Обґрунтувати значення спортивно-педагогічних дисциплін (СПД), необхідність їх використання у підготовці фахівця фізичної культури.

4. Дослідити взаємозв'язок СПД з іншими дисциплінами навчального плану.

5. Розкрити зміст взаємодії викладачів і студентів у досягненні цілей вищої освіти.

6. Підготувати доповідь на тему: «Теорія педагогічної діяльності: від минулого до сьогодення».

7. Скласти картотеку літературних та Інтернет джерел з дисципліни.

8. Проаналізувати зміст та структуру навчального плану, послідовність реалізації СПД у підготовці фахівця фізичної культури і спорту.

9. Проаналізувати робочу програму для однієї з СПД (дисципліна за вибором студента).

10. З'ясувати зміст і вимоги навчальної програми однієї із СПД.

Тема 2. Дидактичні основи педагогічного процесу

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком

1. Які дидактичні принципи навчання у закладах вищої освіти існують?

2. В чому полягає сутність кожного дидактичного принципу?

Завдання.

1. Ознайомтесь з використанням дидактичних принципів навчання у закладах вищої освіти.

2. Наведіть приклади використання дидактичних принципів навчання у закладах вищої освіти.

3. Дослідити організаційно-педагогічні умови реалізації певної спортивно-педагогічної дисципліни.

Тема 3. Роль кафедри в управлінні навчальним процесом

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком

1. В чому полягає роль кафедри в управлінні навчальним процесом?

2. Сформулюйте мету та завдання кафедри в управлінні навчальним процесом.

Завдання.

1. Проаналізуйте напрямки діяльності кафедри.

2. Охарактеризуйте специфіку контролю за якістю навчально-виховного процесу.

3. Вивчити та проаналізувати нормативно-правову базу управління вищою освітою в Україні.

4. Охарактеризувати структуру педагогічної діяльності викладача фізичного виховання ЗВО, визначити вимоги до його особистості.

5. Розкрити зміст і спрямованість інтегративних, загальних та спеціальних компетенцій фахівця фізичної культури і спорту.

6. Охарактеризувати освітньо-професійну програму підготовки кадрів у вищій школі (першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти) з обраної спеціальності.

7. Проаналізувати компоненти навчально-методичного комплексу однієї із спортивно-педагогічних дисциплін.

8. Вивчити, проаналізувати і представити передовий досвід одного з викладачів зі спортивно-педагогічних дисциплін (за вибором студента).

Тема 4. Методичні основи викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком

1. Які методичні основи підготовки лекційного заняття: визначення провідних положень теми лекції, складання плану, тез та конспектів, розробка змісту навчального матеріалу з урахуванням контингенту слухачів, підготовка матеріально-технічних ресурсів та забезпечення організаційних умов.

2. Яка загальна логіка і структурна побудова заняття.

3. Розкрийте реалізацію функцій лекції, її науковість та доступність.

4. Які вимоги щодо змістового наповнення лекції?

5. Розкрийте взаємозв'язок змісту навчального матеріалу із завданнями практичних й семінарських занять та самостійною роботою студентів.

6. Розкрийте особливості педагогічної техніки лектора, його контакту з аудиторією.

7. Яка роль використання наочності, технічних засобів навчання та комп'ютерних технологій?

8. Як активізувати пізнавальну діяльність студентів?
9. Як провести аналіз і самоаналіз проведеного лекційного заняття?

Завдання.

1. Зробіть презентацію одного з інноваційних методів навчання (характеристика методу, реалізація методу у відповідному курсі) у викладанні спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти.
2. З'ясувати зміст і вимоги навчальної програми однієї із СПД.
3. Визначити план, розробити тези і план-конспект лекційного заняття з певної спортивно-педагогічної дисципліни.
4. Зробіть розгорнутий виклад одного структурного елемента лекції.
5. Провести педагогічні спостереження і проаналізувати лекцію зі спортивно-педагогічних дисциплін.
6. Засвоїти термінологію, що використовується у певному виді спорту, удосконалити культуру мовлення, жестикуляцію, володіння свистком тощо.

Тема 5. Особливості викладання спортивно-педагогічних дисциплін різної спеціалізації у закладах вищої освіти

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком

1. Які організаційно-педагогічні умови проведення практичного заняття з певної спортивно-педагогічної дисципліни?
2. Як формулювати завдання заняття?
3. Які вимоги до плану-конспекту практичного заняття (зміст і засоби підготовчої, основної й заключної частин заняття, їх різноманітність, послідовність використання та відповідність специфіці спортивно-педагогічної дисципліни, організаційно-методичні вказівки)?
4. Як готуватися до його проведення?
5. Назвіть методи навчання і виховання та їх співвідношення.

6. Як відбувається дозування фізичних навантажень, їх розподіл й регулювання?

7. Як реалізувати поставлені завдання заняття?

8. Які особливості використання спортивного інвентаря, обладнання, тренажерів, інших додаткових пристроїв та конструкцій?

9. Розкрийте особливості розробки, удосконалення навчально-методичних матеріалів, володіння сучасними й ефективними методиками і технологіями навчання для ефективного формування у здобувачів освіти грамотності з фаху, розвитку рухових умінь, навичок та фізичних якостей.

10. Як організовується освітній процес з фізичного виховання у закладах освіти, проведення навчальних занять, позанавчальної роботи, спортивно-масової, рекреаційно-оздоровчої, здоров'язбережувальної діяльності?

11. Як відбувається планування, проектування освітнього процесу з фізичної культури, прогнозування його результатів, вибір форми і методів навчання з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних та національних традицій та відповідно до сучасних освітніх тенденцій?

12. Участь у дискусії з обговоренням сучасних інноваційних педагогічних технологій, які ефективно впроваджуються у вищій школі. Студенти аналізують педагогічні новації, презентують приклади практичного застосування, формують критичне ставлення до інноваційного ресурсу та готовності викладачів до його використання.

Завдання.

1. Розробіть план-конспект практичного заняття зі спортивно-педагогічних дисциплін застосовуючи сучасні й ефективні методики і технології навчання для ефективного формування у здобувачів освіти грамотності з фаху, розвитку рухових умінь, навичок та фізичних якостей.

2. Скласти план та програму семінару однієї з СПД, розробити його зміст.

3. Здійснити опис-аналіз основних рухових дій одного із видів спорту.
4. Розробити програму навчання основним руховим діям у певному виді спорту.
5. Дати психолого-педагогічну характеристику основним руховим діям певного виду спорту.
6. Простежити і проаналізувати виконання основних рухових дій в обраному виді спорту, виявити можливі помилки, їх причини, підібрати засоби для їх усунення, надати організаційно-методичні вказівки.
7. Розкрити особливості підготовки та проведення різних форм занять з СПД.
8. З'ясувати навчальні вимоги і скласти комплекс контрольних нормативів з певної спортивно-педагогічної дисципліни.
9. Розкрити вимоги та особливості експлуатації місць проведення занять зі спортивно-педагогічних дисциплін, використання інвентаря і обладнання.
10. Проаналізувати санітарно-гігієнічні вимоги та правила безпеки на заняттях з СПД.
11. Створіть тестові завдання (10-16) різного виду зі спортивно-педагогічних дисциплін окремої спеціалізації (за вибором) для визначеного контингенту студентів, які характеризують:
 - а) Рівень оволодіння руховими діями (технікою і тактикою),
 - б) Прояв основних фізичних якостей (прискореності, швидкості, сили, витривалості, гнучкості).
12. Розробіть сценарій заходу позанавчальної роботи, спортивно-масової, рекреаційно-оздоровчої, здоров'язбережувальної діяльності з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних та національних традицій та відповідно до сучасних освітніх тенденцій, підготуватися до проведення його фрагменту (на вибір).

13. Провести педагогічні спостереження і проаналізувати семінар чи практичне заняття зі спортивно-педагогічних дисциплін.

14. Визначити рівень фізичної та спортивно-технічної підготовленості окремих спортсменів і команди з певного виду спорту.

15. Розробити зміст заходів комплексного контролю і обліку на заняттях з СПД.

16. Підготувати коротке повідомлення (до 5 хв) про одну з інноваційних педагогічних технологій (за вибором), розкривши її суть, приклад застосування та очікуваний результат.

17. Робота в парах. Скласти таблицю «Інноваційна технологія – ціль – інструменти – освітній результат» з аналізом принаймні трьох прикладів.

18. Міні-групи. Розробити фрагмент заняття з використанням інноваційної технології.

19. Аналітичне завдання. Опрацювати витяг із сучасної методичної літератури про інноваційні підходи (за вибором викладача) та підготувати критичну рецензію (до 1 ст.).

20. Творче завдання. Створити візуалізацію (інфографіку або скетч-ноут) з теми: «5 інноваційних рішень для занять СПД».

21. Написати есе: «Моє бачення викладача-новатора в сучасній вищій школі».

22. Провести обговорення: «Чи всі педагогічні інновації однаково ефективні?» (формат: круглий стіл із короткими репліками й аргументами).

23. Заповнити аналітичну карту готовності викладача до впровадження інновацій (самооцінка + короткий коментар).

24. Підготувати і провести різні форми академічних занять та їх фрагменти з СПД.

25. Порівняти два методи навчання або виховання за критеріями: мета, механізм дії, сфера застосування, переваги, ризики (оформити як таблицю).

26. Розробити сценарій фрагменту заняття (до 10 хв) з використанням обраного методу й обґрунтувати його доцільність.

27. Аналітичне завдання. Дослідити публікації з методики навчання або виховання та підготувати короткий огляд однієї сучасної публікації (до 1 ст.).

28. Підготувати постер/інфографіку з теми: «Структура внутрішньої системи забезпечення якості освіти в ЗВО».

29. Підготувати виступ (до 3 хвилин) на тему: «Як моніторинг впливає на якість освіти: користь і ризики».

Тема 6. Організація практичної підготовки майбутніх фахівців. Самостійна робота студентів.

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком

1. Які організаційно-педагогічні умови самостійної діяльності студентів?
2. Наведіть види самостійної роботи зі спортивно-педагогічних дисциплін, їх зміст і спрямованість.

3. Охарактеризуйте розв'язання системи індивідуальних, групових та колективних завдань для самостійної роботи.

4. Розкрийте специфіку науково-дослідницької діяльності як складової самостійної роботи студентів.

5. Як відбувається контроль та самоконтроль самостійної роботи?

6. Як відбувається аналіз і самоаналіз конструктивного, організаційного, гностичного, комунікативного, дослідницького та рухового компонентів професійно-педагогічної підготовки майбутнього викладача закладу вищої освіти?

7. Як зробити самокорекцію власної навчальної діяльності?

8. Як відбувається зворотній зв'язок, об'єктивне оцінювання, само та взаємооцінювання й аналіз результатів навчання та модифікація навчальної

діяльності з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти?

9. Як відбувається консультування здобувачів освіти, формування знань, умінь, навичок, переконання та ціннісного ставлення, необхідних для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності, будівництва комунікації з усіма учасниками освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства.

Завдання.

1.Надайте характеристику одного з хмарних сервісів для вивчення спортивно-педагогічних дисциплін різної спеціалізації.

2. Зробіть аналіз і самоаналіз проведеного заняття. Охарактеризуйте чи вдалося вам налагодити зворотній зв'язок, об'єктивне оцінювання, само та взаємооцінювання й аналіз результатів навчання та модифікувати навчальну діяльність з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти?

3. Проведіть консультування здобувачів освіти щодо формування знань, умінь, навичок, переконання та ціннісного ставлення, необхідних для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності, будівництва комунікації з усіма учасниками освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства.

4. Визначити зміст самостійної роботи однієї із СПД для студентів з різним рівнем навчальних досягнень.

5. Розкрити зміст та особливості науково-дослідницької діяльності на заняттях зі спортивно-педагогічних дисциплін.

6. Провести самоаналіз одного із академічних занять та змісту завдань для самостійної роботи.

7. Розробити систему завдань для навчальної практики зі спортивно-педагогічної дисципліни (дисципліна за вибором студента).

СИТУАЦІЙНІ (КЕЙС-) ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Ситуаційні завдання спрямовані на перевірку здатності студентів застосовувати теоретичні знання, методичне мислення та професійні компетентності у практичних умовах діяльності викладача і тренера.

Ситуаційне завдання 1 (Тема 1)

Ситуація. Молодий викладач спортивно-педагогічної дисципліни планує новий навчальний курс. Він обмежився лише підбором навчального матеріалу, не визначивши чітко мету, завдання та компетентності, які мають бути сформовані у студентів.

Завдання:

1. Визначте помилки у плануванні навчального курсу.
2. Обґрунтуйте значення чіткого формулювання мети й завдань дисципліни.
3. Запропонуйте основні компоненти навчально-методичного забезпечення курсу.

Ситуаційне завдання 2 (Тема 2)

Ситуація. Під час занять викладач використовує лише пояснювально-ілюстративний метод, не враховуючи активність студентів та їх рівень підготовленості.

Завдання:

1. Які дидактичні принципи порушено в цій ситуації?
2. Запропонуйте методи навчання, що сприятимуть активізації пізнавальної діяльності студентів.
3. Обґрунтуйте доцільність поєднання різних методів навчання у ЗВО.

Ситуаційне завдання 3 (Тема 3)

Ситуація. На кафедрі відсутня узгодженість між викладачами щодо змісту практичних занять та критеріїв оцінювання знань студентів.

Завдання:

1. Які управлінські функції кафедри порушені?

2. Запропонуйте шляхи підвищення ефективності навчально-методичної роботи кафедри.

3. Визначте роль завідувача кафедри у вирішенні ситуації.

Ситуаційне завдання 4 (Тема 4)

Ситуація. Під час практичного заняття зі спортивно-педагогічної дисципліни викладач не здійснює педагогічного контролю за виконанням вправ студентами.

Завдання:

1. Які функції контролю реалізуються недостатньо?

2. Які методи контролю доцільно застосувати на практичному занятті?

3. Поясніть значення зворотного зв'язку у процесі навчання.

Ситуаційне завдання 5 (Тема 5)

Ситуація. Під час викладання дисципліни «Фізичне виховання» в групі є студенти, які мають спеціалізацію «Спортивні ігри», однак викладач застосовує однакові методи та навантаження для всіх, не враховуючи індивідуальні особливості цих спортсменів.

Завдання:

1. Які методичні принципи порушено?

2. Як реалізувати індивідуалізацію та диференціацію навчання?

3. Запропонуйте приклади адаптації змісту занять для рівня фізичної підготовленості різних студентів.

Ситуаційне завдання 6 (Тема 6)

Ситуація. Під час проходження педагогічної практики студент не отримує чітких інструкцій та зворотного зв'язку від керівника практики.

Завдання:

1. Охарактеризуйте роль керівника практики у підготовці майбутніх фахівців.

2. Запропонуйте заходи щодо покращення організації практичної підготовки.

3. Обґрунтуйте взаємозв'язок практичної підготовки та самостійної роботи студентів.

Ситуаційне завдання 7 (інтегроване)

Ситуація. Студенти демонструють низьку мотивацію до вивчення спортивно-педагогічної дисципліни, обмежуючись формальним виконанням завдань.

Завдання:

1. Визначте можливі причини зниження мотивації.
2. Запропонуйте педагогічні та методичні засоби підвищення мотивації.
3. Поясніть роль викладача у формуванні професійної спрямованості студентів.

Методичні рекомендації для оцінювання: повнота аналізу ситуації; обґрунтованість відповідей з опорою на теорію; логічність і професійна аргументація; здатність пропонувати практичні рішення.

Ситуаційні завдання можуть використовуватися під час іспиту, модульного контролю або практичних занять.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ (доповідь)

№ з/п	Тематика (за вибором)	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1.	Дидактичні принципи навчання та їх розвиток.		
2.	Цілі, види і форми контролю якості навчання.		
3.	Контроль якості викладання спортивно-педагогічних дисциплін		
4.	Диференціація контролю знань, умінь і навичок студентів.		
5.	Розроблення часткових методик викладання навчальних дисциплін.		
6.	Проблеми уваги у студентській аудиторії.		

7.	Індивідуальна робота в умовах групового навчання.		
8.	Самостійна робота студентів у процесі навчання.		
9.	Методи активізації навчання та організація їх впровадження.		
10.	Організація процесу самоуправління навчально-творчою діяльністю.		
11	Роль і завдання при реалізації заходів відповідно до спеціальності, керівництво практичною підготовкою здобувачів вищої освіти.		
12	Розробка, удосконалення навчально-методичних матеріалів, володіння сучасними й ефективними методиками і технологіями навчання для ефективного формування у здобувачів освіти грамотності з фаху, розвитку рухових умінь, навичок та фізичних якостей.		
13	Організація освітнього процесу з фізичного виховання у закладах освіти, проведення навчальних занять, позанавчальної роботи, спортивно-масової, рекреаційно-оздоровчої, здоров'язбережувальної діяльності		
14	Планування, проектування освітнього процесу з фізичної культури, прогнозування його результатів, вибір форми і методів навчання з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних та національних традицій та відповідно до сучасних освітніх тенденцій.		
15	Зворотній зв'язок, об'єктивне оцінювання, само та взаємооцінювання й аналіз результатів навчання та модифікація навчальної діяльності з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.		
16	Консультації здобувачів освіти, формування знань, умінь, навичок, переконання та ціннісного ставлення, необхідних для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності, будівництва комунікації з усіма учасниками освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства.		
17	Навчально-виховні та профорієнтаційні можливості спортивно-педагогічних дисциплін.		

18	Формування особистості та педагогічної майстерності викладача ЗВО		
19	Використання сучасних технологій навчання на заняттях зі спортивно-педагогічних дисциплін.		
20	Використання тренажерів, нестандартного обладнання, технічних засобів навчання та комп'ютерних технологій у процесі вивчення СПД.		
21	Педагогічний контроль та облік на заняттях зі спортивно-педагогічних дисциплін.		
22	Система оцінювання навчальних досягнень студентів зі спортивно-педагогічних дисциплін.		
23	Організація та зміст самостійної роботи студентів зі спортивно-педагогічних дисциплін.		
24	Огляд сучасних публікацій з проблеми підготовки викладача ЗВО.		
25	Особистісно-орієнтований підхід до викладання СПД.		
26	Системно-діяльнісний підхід до організації навчальної діяльності студентів у процесі вивчення спортивно-педагогічних дисциплін.		
	Разом	10	10

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін як педагогічна наука (Тема 1)

1. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін як галузь педагогічної науки.
2. Предмет, мета та основні завдання дисципліни.
3. Актуальність курсу в системі підготовки фахівців з фізичної культури і спорту.
4. Структура навчального курсу та його навчально-методичне забезпечення.
5. Інтеграція як визначальна риса спортивно-педагогічних дисциплін.
6. Взаємозв'язок курсу з іншими дисциплінами навчального плану.

7. Науково-методичні засади створення та реалізації навчального курсу.
8. Навчально-методичний комплекс дисципліни: склад і призначення.
9. Формування загальних і спеціальних компетентностей у процесі вивчення курсу.
10. Розвивальний, виховний та профорієнтаційний потенціал спортивно-педагогічних дисциплін.

Розділ 2. Дидактичні основи педагогічного процесу (Тема 2)

11. Дидактика вищої школи: поняття, об'єкт і предмет.
12. Історичний розвиток дидактики та її значення для сучасної вищої освіти.
13. Сучасні тенденції розвитку дидактики вищої школи.
14. Закономірності процесу навчання у закладах вищої освіти.
15. Єдність навчання, виховання і розвитку у вищій школі.
16. Основні принципи навчання у закладах вищої освіти.
17. Реалізація дидактичних принципів у спортивно-педагогічних дисциплінах.

Розділ 3. Роль кафедри в управлінні навчальним процесом (Тема 3)

18. Кафедра як базова ланка управління навчальним процесом у ЗВО.
19. Нормативно-правові засади діяльності кафедри.
20. Функції кафедри в плануванні та організації освітнього процесу.
21. Навчально-методична діяльність кафедри та забезпечення якості освіти.
22. Роль кафедри в кадровому забезпеченні та професійному розвитку викладачів.
23. Організація та керівництво практичною підготовкою студентів на рівні кафедри.

Розділ 4. Методичні основи викладання спортивно-педагогічних дисциплін (Тема 4)

24. Поняття та зміст методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін.

25. Специфіка спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти.

26. Методи навчання у спортивно-педагогічних дисциплінах та їх характеристика.

27. Форми організації навчального процесу у викладанні спортивно-педагогічних дисциплін.

28. Засоби навчання та їх роль у формуванні професійних умінь і навичок.

29. Планування та структура заняття зі спортивно-педагогічної дисципліни.

30. Підготовка до лекційних занять.

31. Підготовка до практичних занять.

32. Підготовка до семінарських занять.

33. Специфіка проведення лекційних, практичних та семінарських занять.

34. Контроль і оцінювання результатів навчання студентів.

35. Інноваційні підходи та технології у викладанні спортивно-педагогічних дисциплін.

36. Професійна роль викладача спортивно-педагогічних дисциплін.

37. Розробка та удосконалення навчально-методичних матеріалів.

38. Організація освітнього процесу з фізичного виховання у закладах вищої освіти.

39. Особливості проведення навчальних занять, позанавчальної роботи, спортивно-масової, рекреаційно-оздоровчої, здоров'язбережувальної діяльності.

40. Планування, проектування освітнього процесу, прогнозування його результатів.

41. Вибір форм і методів навчання з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних та національних традицій та відповідно до сучасних освітніх тенденцій.

42. Здійснення викладачем зворотнього зв'язку, об'єктивного

оцінювання, само та взаємооцінювання й аналізу результатів навчання.

43. Модифікація навчальної діяльності з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

44. Консультування здобувачів освіти, формування знань, умінь, навичок, переконань та ціннісного ставлення, які необхідні для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності

45. Будівництва комунікації з усіма учасниками освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства.

Розділ 5. Особливості викладання дисциплін різної спеціалізації (Тема 5)

46. Загальні підходи до викладання спортивно-педагогічних дисциплін різної спеціалізації.

47. Особливості викладання дисциплін загальної фізичної підготовки.

48. Методичні особливості викладання спортивних ігор.

49. Особливості викладання циклічних видів спорту.

50. Методика викладання складнокоординаційних видів спорту.

51. Особливості викладання оздоровчо-рекреаційних дисциплін.

52. Викладання дисциплін тренерської та педагогічної спеціалізації.

53. Індивідуалізація та диференціація навчання залежно від спеціалізації.

54. Визначення та використання інноваційних технологій під час викладання спортивно-педагогічних дисциплін

Розділ 6. Організація практичної підготовки та самостійної роботи студентів (Тема 6)

55. Сутність і значення практичної підготовки майбутніх фахівців.

56. Види практичної підготовки у закладах вищої освіти.

57. Організація та етапи проходження практики студентами.

58. Роль кафедри та викладача у керівництві практичною підготовкою.

59. Самостійна робота студентів: поняття, мета та завдання.

60. Види і форми самостійної роботи студентів у спортивно-педагогічних дисциплінах.

61. Методичне забезпечення та контроль самостійної роботи студентів.

62. Взаємозв'язок практичної підготовки та самостійної роботи студентів.

63. Зміст та особливості науково-дослідницької діяльності на заняттях зі спортивно-педагогічних дисциплін.

Примітка. Питання охоплюють усі теми навчального курсу та спрямовані на перевірку теоретичної підготовки, методичного мислення й готовності студентів до професійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту.

Зразок білету

Форма № Н-5.05

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Другий (магістерський) рівень

Спеціальність А 4 Середня освіта

Предметна спеціальність А 4.11 Середня освіта (Фізична культура)

Семестр 2

Навчальна дисципліна «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 2

1. Роль кафедри в кадровому забезпеченні та професійному розвитку викладачів.
2. Контроль і оцінювання результатів навчання студентів.
3. Визначити план, розробити тези лекційного заняття з певної спортивно-педагогічної дисципліни.

Затверджено на засіданні кафедри теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

Активні методи навчання – методи організації освітнього процесу, що передбачають високу пізнавальну активність здобувачів вищої освіти, їх самостійність, взаємодію та рефлексію (дискусії, ділові ігри, кейс-методи, тренінги тощо).

Виховання – це цілеспрямований і систематичний процес формування особистості, її світогляду, моральних якостей, ціннісних орієнтацій, соціальної поведінки та ставлення до себе, інших людей і суспільства. Виховання спрямоване на: формування моральних якостей, розвиток духовності, становлення громадянської позиції, соціалізацію особистості. На відміну від навчання, виховання більше орієнтоване на: цінності, переконання, норми поведінки, особистісні якості.

Виховний вплив – цілеспрямований педагогічний вплив на формування цінностей, мотивації, поведінки та професійних якостей майбутнього фахівця.

Дидактика – галузь педагогіки, що вивчає закономірності процесу навчання, його цілі, зміст, методи, засоби, форми та результати.

Дидактична технологія – вид педагогічної технології, спрямований на проектування й реалізацію процесу навчання з метою ефективного засвоєння знань, умінь, навичок і компетентностей (модульно-рейтингова, проблемна, ігрова технологія навчання тощо).

Дидактичні методи – способи організації навчальної діяльності викладача і здобувачів освіти, спрямовані на засвоєння навчального матеріалу та формування професійних компетентностей з фокусом на навчання, а не виховання.

Дидактичні засоби – матеріальні й інформаційні носії навчального змісту, що забезпечують унаочнення, засвоєння та закріплення навчального матеріалу (підручники, схеми, відео, моделі, тренажери тощо).

Засоби навчання – сукупність матеріальних, технічних і цифрових ресурсів, що використовуються для підтримки й оптимізації освітнього процесу. Засоби навчання – це матеріальні та нематеріальні ресурси, які використовуються для підтримки, унаочнення та оптимізації навчального процесу (спортивний інвентар, відео- та мультимедійні матеріали, тренажери, цифрові платформи, навчально-методичні посібники).

Зміст освіти – науково обґрунтована система знань, умінь, навичок, досвіду діяльності та цінностей, що підлягають засвоєнню у процесі навчання.

Індивідуалізація навчання – організація освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей, рівня підготовленості та професійних потреб здобувачів освіти.

Інновації – це цілеспрямовані нововведення у змісті, методах, засобах, формах або технологіях навчання, які істотно підвищують ефективність освітнього процесу та відповідають сучасним соціальним і професійним вимогам (відеоаналіз рухів, цифрові платформи, інтерактивні вправи, сенсорні та допоміжні засоби тощо).

Індивідуалізація самостійної роботи – це організація та корекція самостійної навчальної діяльності здобувача освіти з урахуванням його індивідуальних особливостей, рівня підготовленості, темпу навчання, професійних інтересів і освітніх потреб з метою підвищення ефективності засвоєння знань та формування компетентностей. Індивідуалізація передбачає: добір завдань різного рівня складності; варіювання обсягу та форм виконання роботи; надання індивідуальних консультацій; встановлення індивідуальних термінів (за потреби); використання персоналізованих освітніх траєкторій. Основні форми реалізації: індивідуальні навчальні завдання; диференційовані

кейси або проєкти; індивідуальні науково-дослідні завдання; електронні курси з адаптивним контентом; портфоліо здобувача освіти. Принципи індивідуалізації: студентоцентризм; доступність і посиленість завдань; гнучкість і варіативність; систематичний зворотний зв'язок; підтримка саморозвитку та автономії. Індивідуалізація самостійної роботи: підвищує мотивацію до навчання; сприяє розвитку відповідальності та самоорганізації; дозволяє врахувати різний рівень підготовки студентів; забезпечує формування професійних компетентностей відповідно до індивідуальних можливостей.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) – це форма самостійної навчально-наукової роботи здобувача освіти, що передбачає виконання індивідуального дослідження з конкретної теми з елементами наукового пошуку, аналізу, узагальнення та представлення результатів відповідно до вимог академічної доброчесності. Мета ІНДЗ: формування дослідницьких умінь і навичок; розвиток критичного мислення; поглиблення знань із навчальної дисципліни; оволодіння методами наукового аналізу; підготовка до написання курсових і кваліфікаційних (магістерських) робіт. Основні етапи виконання: вибір та обґрунтування теми; аналіз наукових джерел; визначення мети, завдань і методів дослідження; проведення дослідження (теоретичного або емпіричного); узагальнення результатів; оформлення роботи згідно з вимогами; захист або презентація результатів. Форми виконання: науковий реферат з елементами аналізу; аналітичний огляд літератури; міні-дослідження з обробкою емпіричних даних; підготовка наукової доповіді або статті; розроблення проєкту чи методичних рекомендацій. Вимоги до ІНДЗ: наукова обґрунтованість; логічність викладу; самостійність виконання; дотримання норм академічної доброчесності; правильне оформлення списку використаних джерел. ІНДЗ є важливим інструментом формування професійної компетентності майбутнього фахівця, сприяє розвитку наукового стилю мислення та підготовці до науково-дослідної діяльності.

Інновації в освіті – цілеспрямовані нововведення у змісті, методах, засобах і технологіях навчання, що забезпечують підвищення якості освітнього процесу.

Інноваційні педагогічні засоби – це сучасні матеріальні, цифрові та організаційні ресурси, що застосовуються для реалізації інноваційних методів і технологій навчання (відеоаналіз рухів, інтерактивні платформи, сенсорні системи тощо).

Компетентність – інтегрована характеристика особистості, що поєднує знання, уміння, навички, цінності та здатність ефективно діяти у професійних ситуаціях.

Консультування здобувачів освіти – це організований процес професійної взаємодії викладача, наставника зі здобувачем освіти, спрямований на надання навчально-методичної, професійної, психологічної або організаційної допомоги з метою підвищення ефективності освітньої діяльності та особистісного розвитку. Мета консультування: сприяти успішному засвоєнню навчального матеріалу; допомогти у виконанні самостійної та науково-дослідної роботи; надати рекомендації щодо професійного розвитку; підтримати академічну мотивацію; попередити або подолати труднощі в навчанні. Основні завдання: роз'яснення складних питань навчальної дисципліни; корекція помилок і прогалин у знаннях; допомога у плануванні освітньої траєкторії; формування навичок самоорганізації; підготовка до контролю знань (заліків, іспитів, атестації). Форми консультування: індивідуальні консультації; групові консультації; очні та дистанційні (онлайн) консультації; електронне консультування (через електронну пошту тощо). Принципи консультування: професійність і компетентність; доброзичливість і педагогічна етика; конфіденційність; індивідуальний підхід; системність і регулярність. Консультування є важливою складовою освітнього процесу у закладах вищої освіти, оскільки забезпечує індивідуалізацію навчання, підвищує академічну

успішність та сприяє формуванню професійної компетентності майбутнього фахівця.

Метод навчання – спосіб спільної діяльності викладача і здобувачів освіти, спрямований на досягнення цілей навчання.

Методи навчання – це способи спільної діяльності викладача і здобувачів освіти, спрямовані на засвоєння знань, формування умінь, навичок і компетентностей. У спортивно-педагогічній освіті: пояснювально-демонстраційний, практичний, ігровий, змагальний, проблемний, тренувальний тощо.

Методична система – цілісна сукупність взаємопов'язаних компонентів освітнього процесу (цілей, змісту, методів, засобів, форм і результатів навчання), що передбачає системність і взаємообумовленість елементів.

Методичні прийоми – конкретні способи реалізації методів навчання в окремих педагогічних ситуаціях.

Методика – це система науково обґрунтованих принципів, методів, прийомів, засобів і форм організації навчально-виховного процесу, спрямованих на досягнення визначеної педагогічної мети з урахуванням вікових, психофізіологічних та індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Методика → включає технології → реалізується через методи → конкретизується прийомами → забезпечується засобами → організовується у формах навчання.

Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін – це галузь педагогічної науки, що вивчає закономірності, зміст, методи, засоби, форми й технології навчання, спрямовані на формування у майбутніх фахівців професійних, рухових, методичних і здоров'язбережувальних компетентностей у сфері фізичної культури і спорту.

Методичне забезпечення – це комплекс нормативних, навчально-методичних і дидактичних матеріалів, що забезпечують планування, реалізацію

та контроль освітнього процесу. Включає: програми, силабуси, посібники, інструкції, цифрові ресурси тощо.

Методи педагогічного впливу – це способи цілеспрямованого впливу педагога на свідомість, поведінку та мотивацію здобувачів освіти з метою їх розвитку й виховання, що включають: переконання, заохочення, стимулювання, контроль тощо.

Методичні прийоми – це конкретні способи реалізації методу навчання, що використовуються для розв’язання окремих педагогічних завдань (поетапний показ вправи, акцентування помилки тощо).

Модифікування навчальної діяльності – це цілеспрямована зміна змісту, структури, методів, форм або засобів організації навчання з урахуванням індивідуальних можливостей, освітніх потреб і рівня підготовленості здобувачів освіти з метою забезпечення ефективного засвоєння навчального матеріалу. Модифікування передбачає: адаптацію складності завдань; зміну обсягу або темпу навчання; варіювання способів подання матеріалу; добір альтернативних методів навчання; зміну критеріїв та форм оцінювання. Основні напрями модифікування: спрощення або ускладнення навчальних завдань; використання наочних, цифрових, інтерактивних засобів; індивідуалізація самостійної роботи; поділ матеріалу на логічно завершені блоки; надання додаткового часу для виконання завдань. Модифікація може передбачати зміну обсягу або рівня складності змісту навчання та очікуваних результатів. Принципи: індивідуальний підхід; доступність; гнучкість; педагогічна доцільність; збереження освітніх цілей. Модифікування навчальної діяльності сприяє: забезпеченню інклюзивності освіти; підвищенню мотивації студентів; оптимізації навчального навантаження; досягненню максимально можливих освітніх результатів кожним здобувачем.

Навчання – це цілеспрямований, організований і систематичний процес взаємодії викладача й здобувача освіти, спрямований на засвоєння знань,

формування умінь, навичок, компетентностей і способів діяльності. У педагогіці навчання розглядається як двоєдиний процес: викладання (діяльність викладача), учіння (діяльність студента). Результатом навчання є: знання (теоретичні відомості), уміння (здатність застосовувати знання), навички (автоматизовані дії), компетентності (інтегрований результат).

Навчальні ресурси – це сукупність усіх джерел інформації та інструментів, які використовуються для організації й підтримки освітнього процесу. Ширше поняття, ніж дидактичні засоби; охоплює цифрові платформи, бази даних, електронні курси.

Освітня технологія – системно організований спосіб побудови освітнього процесу на рівні дисципліни, освітньої програми або закладу освіти.

Освітні нововведення – це процес упровадження педагогічних інновацій у практику діяльності закладів освіти з метою їх адаптації до сучасних соціальних і професійних викликів з акцентом на впровадженні, а не лише на новизні.

Освітня технологія – це узагальнена система організації освітнього процесу, яка охоплює навчання, виховання й розвиток особистості та реалізується на рівні закладу освіти, освітньої програми або курсу. Освітня технологія ширше, ніж педагогічна технологія.

Підвищення професійної компетентності – це цілеспрямований процес розвитку, вдосконалення та поглиблення знань, умінь, навичок, цінностей та особистісних якостей фахівця, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків і досягнення високої якості професійної діяльності. Підвищення професійної компетентності передбачає: оновлення та поглиблення знань у професійній сфері; розвиток практичних умінь і навичок; освоєння сучасних методик, технологій та інструментів професійної діяльності; розвиток критичного мислення, творчих і комунікативних здібностей; саморозвиток та адаптацію до змін у професійній сфері. Основні форми підвищення професійної компетентності: професійне навчання та курси підвищення кваліфікації –

семінари, тренінги, вебінари; самоосвітня діяльність – читання фахової літератури, онлайн-курси, науково-дослідна робота; професійна практика та наставництво – участь у проєктах, стажування, менторство; участь у професійних спільнотах – конференції, обговорення, обмін досвідом; рефлексія та самоаналіз діяльності – оцінка власних досягнень і визначення шляхів удосконалення. Принципи процесу підвищення професійної компетентності: системність і послідовність; цілеспрямованість і плановість; врахування індивідуальних потреб і потенціалу; інтеграція теоретичних знань і практичних навичок; постійний самоконтроль і самооцінка. Підвищення професійної компетентності забезпечує: ефективне виконання професійних завдань; адаптацію до нових умов та вимог професійної діяльності; розвиток професійної самореалізації; підвищення якості освітнього процесу або послуг; конкурентоспроможність фахівця на ринку праці.

Педагогічна взаємодія – процес співпраці викладача і здобувачів освіти, спрямований на досягнення навчально-виховних цілей.

Педагогічна технологія – проєктована та відтворювана система педагогічних дій, спрямована на гарантоване досягнення результатів навчання.

Педагогічні прийоми – елементарні дії викладача, спрямовані на організацію навчальної діяльності, мотивацію та корекцію поведінки здобувачів освіти. Вони ширше, ніж методичні прийоми; і можуть мати виховний характер.

Професійна підготовка – цілеспрямований процес формування у здобувачів освіти професійних компетентностей, необхідних для майбутньої діяльності.

Професійна самореалізація – це процес усвідомленого розвитку та застосування особистих здібностей, знань, умінь і професійних компетентностей у діяльності, що відповідає професійним інтересам і ціннісним орієнтаціям особистості, з метою досягнення ефективних результатів та самозадоволення від роботи. Професійна самореалізація включає: усвідомлення власних можливостей

і потенціалу; встановлення професійних цілей; розвиток ключових компетентностей; практичне застосування знань і навичок у професійній діяльності; здатність до самовдосконалення та адаптації до змін у професійній сфері. Основні компоненти: мотиваційний – бажання досягати професійних цілей; пізнавальний – розвиток знань і професійних умінь; діяльнісний – реалізація компетентностей на практиці; рефлексивний – оцінка власних досягнень і внесок у професійну сферу. Принципи професійної самореалізації: усвідомленість і активність; відповідність діяльності інтересам та цінностям; постійний розвиток і самовдосконалення; відповідальність за результати власної діяльності; баланс між особистісним розвитком і професійними досягненнями. Професійна самореалізація дозволяє: підвищити ефективність і якість професійної діяльності; сформувати професійну ідентичність; забезпечити внутрішню мотивацію та задоволення від роботи; адаптуватися до змін у професійній сфері та суспільстві.

Педагогічні інновації – це нові або вдосконалені ідеї, методи, технології та засоби, впровадження яких забезпечує якісні зміни результатів навчання і виховання з орієнтацією на підвищення ефективності освітнього процесу.

Педагогічна методика – це науково обґрунтована система способів організації навчально-виховного процесу, спрямована на ефективну реалізацію освітніх цілей з урахуванням закономірностей навчання і розвитку особистості.

Педагогічне партнерство – це форма взаємодії учасників освітнього процесу (викладачів, здобувачів освіти, батьків, адміністрації), що ґрунтується на принципах рівності, взаємоповаги, довіри, співпраці та спільної відповідальності за результати навчання і виховання. Педагогічне партнерство передбачає: суб'єкт-суб'єктну взаємодію; активну участь здобувача освіти в організації власного навчання; спільне визначення цілей і способів їх досягнення; відкритий діалог і зворотний зв'язок; взаємну підтримку та співробітництво. Основні принципи: повага до особистості; довіра та доброзичливість; відповідальність і

взаємна підтримка; добровільність співпраці; демократичність і відкритість; орієнтація на розвиток особистості. Форми реалізації: діалогічне навчання; спільне планування освітньої діяльності; наставництво (менторство); проєктна діяльність; участь батьків або стейкхолдерів в освітньому процесі; індивідуальні освітні траєкторії. Педагогічне партнерство: підвищує мотивацію до навчання; формує відповідальність за власні результати; розвиває комунікативні та соціальні компетентності; сприяє створенню позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі.

Планування освітнього процесу – це науково обґрунтована діяльність викладача або закладу вищої освіти щодо визначення цілей, змісту, форм, методів, засобів і термінів реалізації навчально-виховної діяльності відповідно до освітніх стандартів і програм. Планування освітнього процесу передбачає: постановку цілей і завдань освітнього процесу; відбір змісту навчання; визначення форм організації занять; добір методів і засобів навчання; розподіл навчального часу; розроблення навчальних і робочих планів. Результатом планування є навчальні програми, робочі програми, силабуси, графіки.

Проєктування освітнього процесу – це творча й системна діяльність із моделювання структури, змісту та технології навчання, спрямована на досягнення запланованих освітніх результатів з урахуванням умов, ресурсів і особливостей здобувачів освіти. Характерні ознаки: орієнтація на кінцевий результат (компетентності); моделювання педагогічної системи; інтеграція сучасних технологій навчання; урахування індивідуальних особливостей студентів; передбачення можливих труднощів. Якщо планування відповідає на питання «що і коли робити?», то проєктування – «як саме організувати процес для досягнення результату?»

Прогнозування результатів освітнього процесу – це науково обґрунтоване передбачення можливих освітніх досягнень здобувачів освіти на основі аналізу цілей, змісту навчання, педагогічних умов і індивідуальних

характеристик учасників освітнього процесу. Прогнозування результатів освітнього процесу включає: визначення очікуваних результатів навчання; встановлення критеріїв і показників оцінювання; передбачення рівнів сформованості компетентностей; аналіз ризиків і можливих відхилень. Прогнозування дозволяє: коригувати освітній процес; підвищувати його ефективність; забезпечувати якість освіти.

Прийоми навчання – це окремі елементи методу, що конкретизують і деталізують його застосування в певній педагогічній ситуації (показ руху по фазах, словесна інструкція, корекція помилки, індивідуальне завдання тощо).

Самостійна робота студента – це цілеспрямована, організована та керована викладачем навчально-пізнавальна діяльність здобувача вищої освіти, що здійснюється без безпосередньої участі викладача та спрямована на засвоєння знань, формування професійних умінь, навичок і компетентностей. Основні ознаки самостійної роботи: виконується поза аудиторією або під час аудиторних занять без прямого керівництва викладача; передбачає самоорганізацію та самоконтроль; має чітко визначену мету, зміст і терміни виконання; спрямована на розвиток пізнавальної активності та відповідальності. Мета самостійної роботи: поглиблення та закріплення знань; формування професійних компетентностей; розвиток критичного мислення; формування навичок наукового пошуку та аналізу інформації; підготовка до майбутньої професійної діяльності. Види самостійної роботи: опрацювання навчальної літератури; підготовка до семінарів і практичних занять; виконання індивідуальних завдань; написання рефератів, есе, курсових робіт; підготовка презентацій; виконання дослідницьких і проектних завдань; самостійна підготовка до заліків та іспитів. Самостійна робота є ключовим компонентом освітнього процесу у закладі вищої освіти, оскільки формує академічну автономію студента, готовність до безперервного навчання та професійного саморозвитку.

Самоконтроль – це усвідомлена діяльність здобувача освіти або фахівця, спрямована на перевірку та оцінку власних знань, умінь, навичок і поведінки під час виконання навчальних чи професійних завдань з метою корекції діяльності та досягнення поставлених цілей. Самоконтроль спрямований на моніторинг і регулювання процесу діяльності.

Самооцінка – це процес усвідомленого аналізу та оцінювання власних результатів діяльності, рівня знань, умінь, компетентностей і особистісних якостей на основі визначених критеріїв та стандартів. Самооцінка спрямована на аналіз і оцінювання результатів діяльності та досягнень. Основні функції: регулююча – корекція власних дій під час виконання завдань; оцінна – визначення рівня досягнутих результатів; мотиваційна – стимулювання подальшого навчання і розвитку; рефлексивна – усвідомлення сильних і слабких сторін, планування самовдосконалення. Принципи ефективного самоконтролю та самооцінки: об'єктивність і чесність; системність і регулярність; використання чітких критеріїв оцінювання; поєднання процесу контролю і аналізу результатів; орієнтація на саморозвиток і вдосконалення. Самоконтроль і самооцінка дозволяють: підвищувати ефективність навчання і професійної діяльності; формувати самостійність і відповідальність; коригувати власні освітні та професійні траєкторії; розвивати рефлексивні та метапізнавальні компетентності; сприяти професійній самореалізації та вдосконаленню компетентностей.

Технологія навчання – це системно організований, алгоритмізований і відтворюваний процес проєктування, реалізації та оцінювання навчальної діяльності, що забезпечує гарантоване досягнення запланованих результатів навчання.

Удосконалення навчально-методичних матеріалів – це систематичний процес оновлення, доповнення й оптимізації змісту, структури, методичного апарату та форм подання навчальної інформації з метою підвищення якості освітнього процесу та забезпечення досягнення запланованих результатів

навчання. Удосконалення навчально-методичних матеріалів передбачає: актуалізацію змісту відповідно до освітніх стандартів і сучасних наукових досягнень; адаптацію матеріалів до потреб і рівня підготовленості здобувачів освіти; інтеграцію інноваційних педагогічних технологій; оновлення методичних рекомендацій щодо форм і методів навчання; вдосконалення системи оцінювання та контролю знань. Основні напрями удосконалення навчально-методичних матеріалів: перегляд робочих програм і силлабусів; розроблення сучасних дидактичних матеріалів (презентацій, кейсів, тестів, електронних курсів); впровадження цифрових освітніх ресурсів; створення інтерактивних завдань і практико-орієнтованих кейсів; методичне забезпечення самостійної роботи студентів. Принципи удосконалення навчально-методичних матеріалів: науковість і актуальність; системність і послідовність; компетентнісна спрямованість; доступність і зрозумілість; інноваційність та інтеграція цифрових технологій. Удосконалення навчально-методичних матеріалів сприяє: підвищенню якості освіти; формуванню професійних компетентностей; посиленню мотивації студентів; забезпеченню конкурентоспроможності освітніх програм.

Урахування освітніх потреб здобувачів освіти – це цілеспрямована педагогічна діяльність, спрямована на виявлення, аналіз і забезпечення індивідуальних навчальних, професійних, психофізіологічних та соціальних потреб студентів з метою створення оптимальних умов для їхнього розвитку та досягнення освітніх результатів. Урахування освітніх потреб передбачає: діагностику рівня підготовленості та навчальних можливостей; визначення інтересів і професійних орієнтацій; адаптацію змісту, методів і темпу навчання; забезпечення доступності освітнього середовища; підтримку студентів з особливими освітніми потребами. Основні напрями реалізації: індивідуалізація та диференціація навчання; варіативність освітніх програм і вибіркового дисциплін; використання різних форм і технологій навчання; створення

інклюзивного освітнього середовища; педагогічний супровід і консультування. Принципи урахування освітніх потреб: гуманізація освіти; студентоцентризм; рівність і доступність; толерантність і повага до особистості; партнерська взаємодія. Урахування освітніх потреб забезпечує: підвищення мотивації до навчання; формування індивідуальної освітньої траєкторії; ефективне формування компетентностей; успішну соціалізацію та професійну самореалізацію.

Форми навчання – це організаційні способи здійснення освітнього процесу, що визначають режим, місце та характер взаємодії учасників навчання (лекція, практичне заняття, тренування, майстер-клас, дистанційне навчання тощо).

Цифрові освітні ресурси – електронні платформи, програми та мультимедійні матеріали, що використовуються в освітньому процесі.

Якість освітньої діяльності – це ступінь відповідності організації та результатів освітнього процесу встановленим стандартам, вимогам та очікуванням учасників освітнього процесу, що проявляється через ефективність навчання, рівень засвоєння знань, розвиток компетентностей та задоволеність студентів і викладачів. Іншими словами, це характеристика того, наскільки освітній процес досягає своїх цілей і потреб студентів, забезпечує високий рівень навчальних досягнень і формування професійних, соціальних та особистісних компетентностей. Основні аспекти якості освітньої діяльності: організаційний – чітка структура та планування навчального процесу; методичний – використання ефективних, сучасних методів і технологій навчання; результативний – досягнення навчальних цілей, формування компетентностей; оцінювальний – система моніторингу та контролю прогресу студентів і самооцінки викладачів; соціальний – задоволеність учасників освітнього процесу, розвиток мотивації та інтересу.

Якість професійної діяльності – це ступінь відповідності результатів професійної діяльності встановленим стандартам, вимогам, очікуванням суспільства та професійної спільноти, а також ефективності використання знань, умінь, компетентностей і особистісних якостей фахівця. Якість професійної діяльності визначається: ефективністю виконання професійних завдань; рівнем професійної компетентності; результативністю та доцільністю прийнятих рішень; відповідністю морально-етичним та соціальним стандартам; здатністю до саморозвитку та підвищення кваліфікації. Основні критерії оцінювання: результативність – досягнення поставлених цілей і очікуваних результатів; професіоналізм – рівень знань, умінь, навичок та компетентностей; ефективність – оптимальне використання ресурсів, часу і засобів; інноваційність – здатність впроваджувати нові підходи та технології; відповідальність і етика – дотримання норм професійної етики та стандартів. Принципи забезпечення високої якості: системність та плановість роботи; постійне підвищення професійної компетентності; аналіз результатів і самокорекція діяльності; застосування сучасних технологій і методик; орієнтація на досягнення високих стандартів. Висока якість професійної діяльності забезпечує: ефективність роботи фахівця; задоволення потреб здобувачів освіти; підвищення авторитету професійної спільноти; розвиток професійної самореалізації та конкурентоспроможності на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література

1. Арефьев В. Г. Теорія та методика викладання гімнастики: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 330 с.
2. Ахметов Р. Ф. Легка атлетика: Підручник. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 340 с.
3. Бубка С. Н. Розвиток рухових здібностей людини. Донецьк: АПЕКС, 2002. 302 с.
4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
5. Воловик Н. І. Основи оздоровчого фітнесу: Навч. посібник. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 240 с.
6. Гончаренко В. І. Олімпійський спорт: Навч. посібник. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. 363 с.
7. Демінський О. Ц. Дидактичні основи оптимізації спортивного тренування: Монографія. К.: Вища школа, 2001. 238 с.
8. Державні стандарти вищої освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>
9. Денисова Л. В. Професійна підготовка майбутніх магістрів фізичної культури і спорту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: теорія та методика: монографія. Київ: центр учбової літератури, 2020. 462 с.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
11. Дистанційні технології в освіті: збірник науково-методичних рекомендацій щодо організації виховання, навчання та розвитку учасників освітнього

- процесу під час карантину. Під ред. Ю. О. Бурцевої, Д. В. Малєєва. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2020. 95 с.
12. Житєньова Н. В. Візуальні дидактичні засоби: створення та використання в освітній практиці: навч.-метод. посіб.; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : Мітра, 2020. 88 с.
 13. Інноваційні освітні технології: навчально-методичний посібник. Упорядник Л. М. Прокопів. Івано-Франківськ, 2020. 172 с.
 14. Зайцева В. М. Теорія спортивного тренування з основами методик: Підручник. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 172 с.
 15. Закон України «Про вищу освіту». Режим доступу: <https://zakon.help/law/1556-VII>
 16. Закон України «Про освіту». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
 17. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Режим доступу: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
 18. Костюкевич В. М. Основи науково-дослідної роботи магістрантів та аспірантів у вищих навчальних закладах: Навч. посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан –ЛТД», 2016. 554 с.
 19. Малихін О. В. Методика викладання у вищій школі: Навч. Посібник. Сімферополь: Дайфі, 2011. 270 с.
 20. Олійник М. О. Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні. Харків: ХаДОФК, 2000. 292 с.
 21. Організація туризму: Підручник / За ред. І. М. Писаревського. Х.: ХНАМГ, 2008. 541 с.
 22. Перспективні освітні технології: Науково-метод. посібник / За ред. Т. С. Сазоненко. К.: Гопак, 2000. 560 с.
 23. Петровська Т. В. Майстерність спортивного педагога: Навч. посібник. К.: Олімпійська література, 2012. 184 с.

24. Пістун А. І. Спортивна боротьба: Навч. посібник. Львів: Тріада плюс, 2008. 862 с.
25. Поляков М. В. Класичний університет: еволюція, сучасний стан, перспективи. К.: Генеза, 2004. 416с.
26. Резван О. О. Методика викладання у вищій школі. Харків, ХНАДУ: Міськдрук, 2012. 152 с.
27. Решетило С. Г. Спортивно-фізкультурні споруди та обладнання: Навч. посібник. Львів: ЛДУФК, 2010. 104 с.
28. Солдатенко М. М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності: Монографія. К. : Вид-во НПУ ім. Драгоманова, 2006. 199 с.
29. Солопчук М. С. Нетрадиційні види спорту: Навч. посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець Подільський державний університет, 2006. 104 с.
30. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки учителів фізичного виховання: Монографія. Львів: Піраміда, 2016. 652 с.
31. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): Монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 442 с.
32. Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: Монографія. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 420с.
33. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. К.: Кондор, 2011. 628 с.
34. Ушкаренко В. О. Організація самостійної роботи студентів. Херсон: Айлант, 2005. 96 с.
35. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. К.: Академвидав, 2006. 351 с.

36. Шиян Б. М. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту: Навч. посібник. Харків: ОВС, 2005. 208 с.
37. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: Навч. посіб. К.: Виша школа, 2004. 207 с.

Допоміжна

1. Анастасова О.Ю. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін” в системі підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту *Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*№ 7(12) 2022. С.63-70.
2. Атаманюк С. І., Башавець Н.А., Тітова Г. В., Соляник Д. Г. Сучасна парадигма управління сферою фізичної культури і спорту *OLYMPICUS 2* 2024.С.32-38.
3. Башавець Н., Іваній І, Мусхаріна Ю., Мельнік А. Еволюція та перспективи вдосконалення професійної освіти в галузі фізичної культури та спорту в Україні *Наукові записки БДПУ* (<https://pedagogy.bdpu.org.ua/>) Серія: Педагогічні науки. Вип. 1. 2023. С.247-255.
4. Башавець Н.А., Федорищак Р.Л., Бондарович О.П., Овчарук В.В., Рубан А.К. Вдосконалення професійної компетентності тренерів різних видів спорту *«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*»: журнал. № 8(14) 2023. С. 402-415.
5. Башавець Н.А., Кліменко А.В., Дразіна Є.В Системно-функціональний аналіз регулювання кадрового ресурсу сфери фізичної культури і спорту *OLYMPICUS 1*, Видавничий дім «Гельветика», ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2024. С.68-73.

6. Башавець Н.А., Ігнатенко С. О., Форостян О.І., Маматова З. Р. Формування науково-дослідницької компетентності студентів: виклики та перспективи *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. № 3 (152). 2025. С.57-62.
7. Башавець Н, Міхеєнко О., Жамардїй В. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до здоров'я та здорового способу життя *Витоки педагогічної майстерності*. 2024. Випуск 33.С.167-173.
8. Башавець Н, Міхеєнко О. Важливість фізичної культури, спорту та особистої гігієни для збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді *Інноваційна педагогіка*, № 79. Т 1. 2025. С. 128-131.
9. Башавець Н., Міхеєнко О., Зайцев В., Ємець А., Скріннік Є., Жамардїй В. Роль освіти та гігієни у забезпеченні соціальних детермінант здоров'я. *Освіта. Інноватика. Практика*, Том 13 №6, 2025. С.57–62.
10. Грона Н. В., Семенов О. М. Розвиток soft skills майбутніх учителів в умовах закладів фахової передвищої та вищої освіти: міжрегіональний проєкт. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: науковий журнал. МОН України, 11 Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка; [редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, О. А. Біда та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. № 7 (111). С. 34–49.
11. Друшляк М. Г., Семенов О. М., Грона Н. В., Пономаренко Н. П., Семеніхіна О. В. Типологія інтернет-ресурсів для розвитку інфомедійної грамотності молоді. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2022. Том 88. №2. С. 1- 22.
12. Дутчак Ю. В. Система забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2021. 40 с.

13. Мішин С. Професійне самовдосконалення майбутніх магістрів фізичного виховання у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2016. 20 с.
14. Маматова З., Форостян О., Башавець Н. Науково-дослідницька діяльність як чинник підвищення якості підготовки фахівців з фізичної культури і спорту *OLYMPICUS*. Видавничий дім «Гельветика», Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Випуск 2. 2025. С. 86-92.
15. Педагогічне проектування в сучасній освіті: дидактичний і виховний аспект: кол. моногр. / за заг ред. Пушкарьової Т.О. Київ: ТОВ НВП «Росток А. В.Т.», 2021. 124 с.
16. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>
17. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
18. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт. URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
19. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>

**План-конспект заняття з фізичного виховання (модуль «Плавання»)
для студентів ЗВО**

Викладач: _____

Дата проведення: _____

Курс, група: (вказати)

Кількість студентів: 10-15 осіб

Місце проведення: плавальний басейн

Тривалість заняття: 80 хвилин

Тема заняття: Вдосконалення техніки плавання способом кроль на грудях

Тип заняття: практичне навчально-тренувальне

Форма заняття: групова з елементами індивідуальної роботи

Мета заняття: формування та вдосконалення техніки плавання способом кроль на грудях, розвиток спеціальної витривалості, координації рухів і дихання у студентів.

Завдання заняття:

1.Навчальні: удосконалити техніку роботи рук і ніг у кролі на грудях; закріпити навички ритмічного дихання у воді.

2. Розвивальні: розвивати координаційні здібності та спеціальну витривалість; удосконалювати рухову культуру студентів.

3.Виховні: формувати дисциплінованість, відповідальність та культуру безпеки на воді; виховувати свідоме ставлення до занять фізичною культурою.

Матеріально-технічне забезпечення: плавальний басейн, стартові тумбочки, дощечки для плавання, секундомір, свисток.

№	Зміст	Дозуван ня	Організаційно- методичні вказівки

	Розвиток спеціальної витривалості: безперервне плавання кролем у помірному темпі (200 м); контроль техніки та дихання.	(10 хв)	
Заключна частина 10 хв	Заспокійливе плавання: плавання у довільному стилі в повільному темпі; вправи на розслаблення м'язів. Підбиття підсумків заняття: аналіз виконання завдань; короткий зворотний зв'язок студентам; оголошення завдань для самостійної роботи.	(5 хв) (5 хв)	

План-конспект заняття з фізичного виховання (модуль «Спортивні ігри» (волейбол)) для студентів ЗВО

Викладач: _____

Дата проведення: _____

Курс, група: (вказати)

Кількість студентів: 12-20 осіб

Місце проведення: спортивний зал / майданчик

Тривалість заняття: 80 хвилин

Тема заняття: Вдосконалення техніки і тактики у волейболі

Тип заняття: практичне навчально-тренувальне

Форма заняття: групова

Основна частина 55 хв	Вправи на техніку подачі м'яча: індивідуальна подача з контролем техніки (3×10 разів); робота в парах, корекція положення тіла та рук. Вправи на прийом і передачу м'яча: робота в парах та колах на точність передач; вправи на контроль м'яча, прийом з різних напрямків. Комбіновані вправи на координацію та тактику: гра «2 на 2» з акцентом на комунікацію; робота над позиційною взаємодією. Міні-гра / тренувальний матч: поділ на команди, застосування вивчених технік і тактики; педагогічний контроль за дотриманням правил і технікою; індивідуальні корекційні поради від викладача.	(10 хв) (10 хв) (20 хв) (15 хв)	Методи навчання: пояснення, показ, вправління, навчальна гра, індивідуальна корекція. Методи контролю: педагогічне спостереження, усні зауваження, контроль точності та техніки виконання.
Заключна частина 5 хв	Заспокійливі вправи і розтяжка: вправи на м'язи рук, плечового поясу, ніг; дихальні вправи для відновлення. Підбиття підсумків заняття: аналіз технічних та тактичних дій	(3 хв) (2 хв)	

	студентів; зворотний зв'язок та рекомендації для самостійної роботи.		

План-конспект заняття з фізичного виховання (модуль «Легка атлетика») для студентів ЗВО

Викладач: _____

Дата проведення: _____

Курс, група: (вказати)

Кількість студентів: 12-20 осіб

Місце проведення: стадіон / легкоатлетичний комплекс

Тривалість заняття: 80 хвилин

Тема заняття: Вдосконалення техніки бігу на середні дистанції

Тип заняття: практичне навчально-тренувальне

Форма заняття: групова

Мета заняття: формування та вдосконалення техніки бігу на середні дистанції, розвиток швидкості, витривалості та координації рухів студентів.

Завдання заняття:

1. Навчальні: удосконалити техніку бігу на 400–800 м; закріпити правильне положення тулуба, рук і ніг під час бігу; навчити студентів контролювати темп і дихання.

2. Розвивальні: розвивати швидкісно-силові та витривалісні якості; удосконалювати координацію та рухову економічність.

3. Виховні: формувати дисциплінованість, самоконтроль і відповідальність; виховувати свідоме ставлення до занять фізичною культурою.

Матеріально-технічне забезпечення: стадіон, секундомір, конуси для розмітки, стартові блоки, розмітка дистанцій.

	(4×100 м із відновленням); контроль швидкості та техніки під час втоми. Комбіновані вправи та тренувальний забіг: біг на дистанції 400–800 м з акцентом на техніку та темп; педагогічне спостереження та індивідуальні рекомендації.	(15 хв)	контроль техніки і темпу, усні зауваження.
Заключна частина 10 хв	Заспокійливі вправи та розтяжка: легкий біг або ходьба 1 коло; розтяжка основних груп м'язів ніг і тулуба. Підбиття підсумків заняття: аналіз техніки і темпу бігу; зворотний зв'язок та рекомендації для самостійного вдосконалення.	(5 хв) (5 хв)	

**План-конспект заняття з фізичного виховання (модуль «Баскетбол»)
для студентів ЗВО**

Викладач: _____

Дата проведення: _____

Курс, група: (вказати)

Кількість студентів: 12-20 осіб

Місце проведення: спортивний зал

Тривалість заняття: 80 хвилин

Тема заняття: Вдосконалення техніки ведення, передачі та кидка м'яча

Тип заняття: практичне навчально-тренувальне

Форма заняття: групова

Основна частина 55 хв	Вправи на ведення м'яча: ведення м'яча різними руками та у русі; зміна темпу та напрямку руху; індивідуальна корекція техніки. Вправи на передачі м'яча: передача в парах (груди, відскок від підлоги); передача у русі та в стресових умовах (тиск суперника); контроль точності та швидкості передач. Вправи на кидок у кошик: кидки з різних позицій стоячи та у русі; удосконалення техніки кисті та положення тулуба; індивідуальні рекомендації. Комбіновані вправи та міні-гра: ігрові ситуації з веденням, передачею та кидком; поділ на команди для короткого тренувального матчу; педагогічний контроль і корекція техніки та тактики.	(15 хв) (15хв) (10 хв) (15 хв)	Методи навчання: пояснення, показ, вправляння, навчальна гра, індивідуальна корекція. Методи контролю: педагогічне спостереження, контроль техніки виконання, усні зауваження.
Заключна частина 10 хв	Заспокійливі вправи та розтяжка: ходьба, легкий біг, вправи на розтягування рук і ніг; дихальні вправи. Підбиття підсумків заняття: аналіз виконання завдань; короткий	(5 хв) (5 хв)	

	зворотний зв'язок та рекомендації для самостійної роботи.		

План-конспект заняття з фізичного виховання (модуль «Футбол») для студентів ЗВО

Викладач: _____

Дата проведення: _____

Курс, група: (вказати)

Кількість студентів: 12-20 осіб

Місце проведення: футбольне поле / спортивний майданчик

Тривалість заняття: 80 хвилин

Тема заняття: Вдосконалення техніки передачі, ведення та удару по м'ячу

Тип заняття: практичне навчально-тренувальне

Форма заняття: групова

Мета заняття: формування та вдосконалення техніки ведення, передач та удару по м'ячу, розвиток швидкості, координації та командної взаємодії студентів.

Завдання заняття:

1. Навчальні: удосконалити техніку передачі м'яча; закріпити навички ведення та удару по м'ячу; навчити основним елементам тактики гри у футбол.
2. Розвивальні: розвивати швидкісні, координаційні та реактивні здібності; удосконалювати командну взаємодію та орієнтацію на полі.
3. Виховні: формувати дисциплінованість, взаємоповагу та командний дух; виховувати свідоме ставлення до занять фізичною культурою.

Матеріально-технічне забезпечення: футбольний м'ячі, конуси для розмітки, ворота, свисток, секундомір.

№	Зміст	Дозування	Організаційно-методичні вказівки

Сценарій спортивно-масового заходу для студентів закладу вищої освіти «Студентський драйв: рух, здоров'я, єдність!»

Мета заходу: популяризація здорового способу життя серед студентської молоді; підвищення рівня рухової активності студентів; формування командного духу, соціальної активності та позитивних емоцій; розвиток фізичних якостей і мотивації до систематичних занять фізичною культурою.

Учасники: студенти 1-4 курсів (команди факультетів / академічних груп).
Кількість учасників у команді: 8-10 осіб (юнаки та дівчата).

Місце проведення: спортивний майданчик / стадіон / спортивна зала ЗВО.

Тривалість: 90-120 хвилин.

Обладнання та інвентар: м'ячі (футбольні, баскетбольні, волейбольні); обручі, скакалки, конуси, кеглі; секундомір, свисток; музична апаратура; грамоти, дипломи, призи.

Заходи безпеки: попередній інструктаж з техніки безпеки; медичний супровід; виконання вправ відповідно до фізичних можливостей учасників.

Очікувані результати: підвищення інтересу студентів до занять різними видами фізичної активності та спортом; зміцнення міжособистісних зв'язків у студентському середовищі; формування позитивного іміджу здорового та активного студента.

Хід заходу

1. Урочисте відкриття (10 хв)

Шикування команд.

Вітальне слово представника адміністрації ЗВО та викладача фізичного виховання.

Ознайомлення з програмою заходу та правилами безпеки.

Розминка під музичний супровід (проводить студент-інструктор або викладач).

2. Основна частина – спортивно-ігрова програма (70-90 хв)

Естафета 1. «Швидкість і спритність»

Біг із передаванням естафетної палички, оббігання конусів. Оцінювання: час виконання.

Естафета 2. «Влучний кидок»

Кидки м'яча в ціль (кошик / обруч). Оцінювання: кількість влучань.

Естафета 3. «Командна рівновага»

Переміщення м'яча між учасниками без допомоги рук. Оцінювання: швидкість і злагодженість команди.

Естафета 4. «Сила та витривалість»

Комплекс вправ: присідання, планка, стрибки через скакалку. Оцінювання: правильність виконання та кількість повторень.

Інтерактивна пауза з глядачами (5-10 хв)

Рухлива гра або флешмоб для вболівальників.

Естафета 5. «Спортивний калейдоскоп»

Комбінована естафета з елементами різних видів спорту. Оцінювання: сумарний результат.

3. Заключна частина (10-15 хв)

Підбиття підсумків змагань суддівською колегією.

Нагородження команд (грамоти, дипломи, пам'ятні призи).

Визначення номінацій: «Найактивніша команда», «За волю до перемоги», «Краща командна взаємодія»

Заключне слово організаторів.

Загальне фото учасників.

Додаток В

Сценарій «Дня здоров'я» для першокурсників закладу вищої освіти до Всесвітнього дня здоров'я (7 квітня)

Назва заходу: «Перший курс – старт до здорового життя!»

Мета заходу: сприяти адаптації першокурсників до навчання у ЗВО; формувати мотивацію до здорового способу життя та регулярної рухової активності; згуртувати студентські академічні групи; розвивати фізичні якості, комунікативні навички та командну взаємодію.

Завдання заходу: залучити першокурсників до активних форм дозвілля; створити позитивну емоційну атмосферу; ознайомити студентів із можливостями занять фізичною культурою у ЗВО.

Учасники: студенти 1 курсу (команди академічних груп). Склад команди: 8-10 осіб (змішаний).

Місце проведення: стадіон / спортивний майданчик / парк на території ЗВО.

Тривалість: 1,5-2 години.

Обладнання та інвентар: м'ячі (футбольні, волейбольні, баскетбольні); обручі, скакалки, фішки, кеглі; естафетні палички; секундомір, свисток; музична апаратура; аптечка; грамоти, дипломи, пам'ятні призи.

Заходи безпеки: інструктаж з техніки безпеки перед початком; контроль фізичного навантаження; медичний супровід; дотримання санітарно-гігієнічних вимог.

Очікувані результати: успішна соціальна адаптація першокурсників; підвищення мотивації до занять фізичною культурою; формування позитивного ставлення до здорового способу життя; зміцнення командної взаємодії в академічних групах.

Хід заходу

1. Організаційно-урочисте відкриття (10-15 хв)

Шикування команд. Представлення команд (назва, девіз). Вітальне слово адміністрації ЗВО та викладача фізичного виховання. Ознайомлення з програмою та правилами безпеки. Загальна розминка під музичний супровід.

2. Основна частина – спортивно-оздоровча програма (70-90 хв)

Естафета 1. «Знайомство в русі». Передавання м'яча по колу з називанням імен учасників. Мета: налагодження комунікації. Оцінювання: злагодженість і швидкість.

Естафета 2. «Старт першокурсника». Біг з оббіганням фішок та передаванням естафети. Оцінювання: час виконання.

Естафета 3. «Влучно й дружно». Кидки м'яча в ціль з різних дистанцій. Оцінювання: кількість влучань.

Естафета 4. «Разом ми сила». Командне виконання вправ: 10 присідань (усі разом), 20 стрибків через скакалку, планка (20–30 с). Оцінювання: правильність виконання та взаємопідтримка.

Активна пауза «Рух – це радість!» (5-10 хв)

Рухливі ігри або танцювальний флешмоб для всіх учасників та вболівальників.

Естафета 5. «Здоров'я – наш вибір». Комбінована естафета: біг + елемент гри з м'ячем + вправи на координацію. Оцінювання: сумарний результат.

3. Інформаційно-мотиваційний блок (5-10 хв)

Коротка розповідь викладача фізичного виховання про секції та спортивні клуби ЗВО. Мотиваційний меседж: «Здоровий студент – успішний студент».

4. Заключна частина (10-15 хв)

Підбиття підсумків змагань. Нагородження команд (грамоти, подяки, символічні призи). Номінації: «Найактивніша команда», «Найдружніша група», «Кращий капітан». Загальне фото. Закриття Дня здоров'я.

Сценарій виховної години для першокурсників «Здоровий студент – успішний студент»

Цільова аудиторія: студенти 1 курсу ЗВО

Тривалість: 60 хв

Форма проведення: інтерактивна виховна година з елементами тренінгу

Мета: сприяти адаптації першокурсників до умов навчання у ЗВО через формування ціннісного ставлення до здоров'я як основи успішного навчання, соціалізації та особистісного розвитку.

Актуальність для першокурсників. Початок навчання у закладі вищої освіти супроводжується: зміною режиму дня; підвищеним навчальним навантаженням; емоційною напругою та стресом; зміною навчального середовища та групи; необхідністю самостійної організації життя.

У цей період особливо важливо сформувати здорові поведінкові стратегії, які допоможуть уникнути перевтоми, зниження мотивації та проблем зі здоров'ям.

Завдання виховної години: ознайомити першокурсників із поняттям здоров'я студента як комплексною категорією; допомогти усвідомити взаємозв'язок між здоров'ям, адаптацією та академічною успішністю; розвивати навички самоконтролю, планування та відповідальності за власний спосіб життя; сприяти згуртуванню академічної групи.

Очікувані результати: студенти після заходу розуміють складові здорового способу життя у студентські роки; усвідомлюють типові ризики першого року навчання; володіють простими практичними рекомендаціями щодо збереження здоров'я; мотивовані до активної участі у студентському та спортивному житті ЗВО.

Хід виховної години:

1. Організаційно-мотиваційний етап (5 хв)

Привітання, знайомство (за потреби).

Вправа «Очікування»

Кожен студент коротко відповідає:

Що для мене означає бути успішним студентом?

Викладач узагальнює відповіді та підводить до теми:

Успіх у навчанні неможливий без фізичного, психічного та соціального благополуччя.

2. Інформаційний блок «Здоров'я першокурсника» (15 хв)

2.1. Фізичне здоров'я: раціональний режим дня; сон не менше 7-8 годин; рухова активність (заняття фізичним вихованням, секції, прогулянки); збалансоване харчування; профілактика перевтоми. Акцент: хронічна втома знижує пам'ять, увагу та успішність.

2.2. Психічне здоров'я: адаптація до нових вимог; управління стресом під час сесії; розвиток позитивного мислення; вміння звертатися по допомогу.

2.3. Соціальне здоров'я: спілкування в академічній групі; командна робота; підтримка кураторів, викладачів; участь у студентських ініціативах.

3. Інтерактивна вправа «Типовий день першокурсника» (10 хв)

Робота в малих групах.

Завдання:

Скласти типовий день першокурсника.

Виділити фактори ризику для здоров'я.

Запропонувати корисні альтернативи.

Приклади обговорення: нічна підготовка → планування навчання; тривале сидіння → активні перерви; фастфуд → прості корисні перекуси.

4. Дискусія «Що заважає першокурснику бути здоровим?» (10 хв)

Обговорюються типові проблеми: невміння планувати час; інформаційне перевантаження; страх помилок; малорухливий спосіб життя; відсутність самодисципліни.

Висновок: здоров'я – це не лише умови, а й щоденний вибір студента.

5. Практична вправа «Мій ресурс на перший семестр» (10 хв)

Кожен студент письмово визначає:

1 корисну звичку для фізичного здоров'я;

1 крок для збереження психічного балансу;

1 дію для успішної адаптації в групі.

Добровільне обговорення відповідей.

6. Рухлива пауза (5 хв)

Короткий комплекс: вправи для очей; розтягування; дихальні вправи.

Навіть 3-5 хвилин активності підвищують концентрацію уваги.

7. Підсумок і рефлексія (5 хв)

Метод «Одне речення»

Студенти завершують фразу:

«Здоровий студент – це той, хто...»

Заключне слово викладача: Перший курс – це фундамент. Саме зараз формується стиль життя, який визначатиме вашу успішність у навчанні та професії.

Під час заходу викладачу важливо підтримувати довірливу атмосферу; заохочувати до відкритого спілкування; підкреслювати цінність кожного студента; формувати культуру турботи про власне здоров'я.